

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της
διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου
εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στις οικονομίες της νύκτας, της
αναψυχής και της διασκέδασης. Μία παράλληλη σχέση νομιμότητας και
παρανομίας.

Μαρία Βεγλήρη

Επιβλέπων καθηγητής: Αθανάσιος Χουλιάρας

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στις οικονομίες της νύκτας, της
αναψυχής και της διασκέδασης. Μία παράλληλη σχέση νομιμότητας και
παρανομίας

Μαρία Βεγλήρη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής
Αθανάσιος Χουλιάρας
Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Στέλλα Αγγελή
Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Μαρία Βεγλέρη, Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στις οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης. Μία παράλληλη σχέση νομιμότητας και παρανομίας.

Στον Ανδρέα

Περίληψη

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί πλέον ένα διεθνικό κοινωνικό φαινόμενο, αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης επιχειρηματικότητας και της ελεύθερης οικονομίας και αγοράς, μία παράλληλη παράνομη οικονομική και επιχειρηματική δράση με τη νόμιμη οικονομία, η οποία έχει παρεισφρήσει σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής.

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται τη δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος σε έναν από τους επιχειρηματικούς τομείς, στον οποίο το οργανωμένο έγκλημα έχει έντονη παρουσία, εκείνον που σχετίζεται με στις οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης, εξετάζοντας την παράλληλη σχέση ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία που χαρακτηρίζει αυτές τις αγορές.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία θεωρητική προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος, της έννοιας, του ορισμού και του χαρακτήρα του. Αναφέρονται οι κύριες εγκληματολογικές θεωρίες για την ερμηνεία του φαινομένου και αναλύονται η κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος και ο ρόλος της διαφθοράς στην ύπαρξη και την ανάπτυξή του.

Το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται τη σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Αναλύεται η συμβιωτική και παράλληλη σχέση μεταξύ τους και η ταυτόχρονη ύπαρξή τους στο κοινωνικό και οικονομικό πεδίο. Επιπλέον, εξετάζονται οι νόμιμες και οι παράνομες αγορές και επιχειρήσεις, τα κοινά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τη δομή, τη λειτουργία και τη δράση τους, καθώς και οι αντίστοιχες διαφοροποιήσεις τους.

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες εξετάζεται στο τρίτο κεφάλαιο, σε συνδυασμό και συσχέτιση με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από το οργανωμένο έγκλημα. Στο πλαίσιο αυτό, αναφέρονται οι νόμιμοι επιχειρηματικοί τομείς στους οποίους οι εγκληματικές οργανώσεις επενδύουν τα παράνομα κέρδη τους και γίνεται μία συνοπτική αναφορά στο ρόλο του τραπεζικού συστήματος στη διαδικασία αυτή.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναλύεται η δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στις οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης, ως μέρος της επιχειρηματικότητας που αναπτύσσει στη νόμιμη οικονομία για την εισαγωγή των παράνομων εσόδων της σε αυτή και το ξέπλυσμά τους. Αναφέρονται νόμιμοι επιχειρηματικοί τομείς των αγορών αυτών, στους οποίους δραστηριοποιούνται οι εγκληματικές οργανώσεις,

αλλά και παράνομες αγορές στις οποίες δρουν παράλληλα και οι οποίες προκύπτουν και συνοδεύουν τις αντίστοιχες νόμιμες.

Λέξεις – Κλειδιά

Νομιμότητα και παρανομία

Νόμιμες επενδύσεις

Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

Οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης

Οργανωμένο έγκλημα

Activities of Organized Crime in Night-Time, Leisure and Entertainment

Markets: A Legal and Illegal Co-Existence

Maria Vegleri

Abstract

Organized crime has become an international social phenomenon and an integral part of modern entrepreneurship, free economies and markets. It co-exists alongside the world's national economies, conducting illegal economic and business activities, which infiltrate all sectors of contemporary social, political, and economic life.

This dissertation analyzes the involvement of organized crime in a business sector where its presence is particularly prominent, i.e. night-time leisure and entertainment. It explores the interlinked relationship that exists between the legal and illegal characteristics of these markets.

The first chapter offers a theoretical approach to organized crime, addressing its conceptual meaning as well as its character. It discusses key criminological theories used for interpreting the phenomenon and analyzes the social organization of organized crime and the role corruption plays within it.

The second chapter delves into the relationship between legality and illegality. It analyzes the symbiotic nature and their presence in both social and economic spheres. In addition, it examines legal and illegal businesses that operate within the night-time leisure and entertainment markets, highlighting their common structural, operational and functional characteristics as well as their respective differences.

The third chapter focuses on the legitimization of revenues sourced from illegal and criminal activities, including money laundering connected to organized crime. It discusses legitimate business sectors where criminal organizations invest their illegal profits and provides a brief overview of the role the banking system has within this process.

In the fourth chapter, the dissertation analyzes the activities of organized crime within the night-time leisure and entertainment markets and how their respective money-laundered

revenues are integrated into the legal economy. Legitimate business sub-sectors where criminal organizations operate within the night-time, leisure and entertainment markets are identified, as are other illegal and legitimate markets functioning in parallel.

Keywords

Entertainment

Illegal markets

Legal investments

Leisure

Organized crime

Money laundering

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vii
Περιεχόμενα	ix
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	xii
Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1. Το οργανωμένο έγκλημα	3
1.1. Η έννοια, ο ορισμός και ο χαρακτήρας του οργανωμένου εγκλήματος	3
1.2. Οι εγκληματολογικές θεωρίες για το οργανωμένο έγκλημα	10
1.2.1. Η θεωρία της συνομοσίας και του εισαγόμενου προβλήματος	10
1.2.2. Η θεωρία της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ της νομιμότητας και της παρανομίας	12
1.2.3. Η επιχειρηματική θεωρία	13
1.2.4. Η θεωρία της οργάνωσης	14
1.2.5. Η λογιστική θεωρία	15
1.2.6. Η θεωρία των δικτύων	16
1.3. Η κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος	17
1.4. Ο ρόλος της διαφθοράς	21
1.5. Οι επιπτώσεις της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος	24
Κεφάλαιο 2. Η νομιμότητα και η παρανομία	30
2.1. Η συμβιωτική, παράλληλη και αμφίδρομη σχέση	30
2.2. Οι νόμιμες και οι παράνομες αγορές και επιχειρήσεις	34

Κεφάλαιο 3. Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	39
3.1. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος	40
3.1.1. Οι υπεράκτιες εταιρείες και οι φορολογικοί παράδεισοι	40
3.1.2. Το παράνομο χρήμα και οι νόμιμες επενδύσεις	41
<i>Εστίαση, διασκέδαση και αναψυχή</i>	42
<i>Τουρισμός</i>	43
<i>Κατασκευαστικός κλάδος, ενοικίαση και πώληση ακινήτων</i>	43
<i>Αγορά χρυσού, κοσμημάτων, πολύτιμων λίθων, έργων τέχνης και αντικειμένων μεγάλης αξίας</i>	45
<i>Αγορά μετοχών και ομολόγων</i>	46
<i>Ιδρυση φιλανθρωπικών και μη κερδοσκοπικών οργανώσεων</i>	46
3.1.3. Ο ρόλος των τραπεζών	47
3.1.4. Η ανεπίσημη διακίνηση χρημάτων	48
Κεφάλαιο 4. Το οργανωμένο έγκλημα και οι οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης	49
4.1. Οι νόμιμες δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος	51
4.1.1. Τα κέντρα νυκτερινής διασκέδασης	51
4.1.2. Τα εστιατόρια, οι καφετέριες και οι καντίνες	51
4.1.3. Τα καζίνο	52
4.1.4. Ο αθλητισμός και το ποδόσφαιρο	53
4.1.5. Τα γυμναστήρια και οι σχολές πολεμικών τεχνών	55
4.1.6. Ο στοιχηματισμός και τα τυχερά παιχνίδια	55
4.1.7. Η τουριστική βιομηχανία	56
4.2. Οι παράνομες δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος	57
4.2.1. Οι εκβιάσεις, η προστασία και τα συμβόλαια θανάτου	57

4.2.2. Η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και το λαθρεμπόριο ποτών και καπνού	59
4.2.3. Η πορνεία και το εμπόριο γυναικών	62
4.2.4. Οι λέσχες φιλάθλων και η οπαδική βία	63
4.2.5. Ο παράνομος στοιχηματισμός, ο παράνομος τζόγος και οι παράνομες χαρτοπαικτικές λέσχες	64
4.2.6. Οι πλαστές τουριστικές υπηρεσίες	67
Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα	68
Βιβλιογραφία	73
Ελληνόγλωσση	73
Ξενόγλωσση	78
Νομοθεσία	80
Πηγές από το διαδίκτυο	80
Ελληνόγλωσσες	80
Ξενόγλωσσες	96

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΕΕΠ	Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ν	Νόμος
CSD	Center for the Study of Democracy
EUROPOL	European Police Office
FATF	Financial Action Task Force
FSB	Financial Stability Board
GI-TOC	Global Initiative against Transnational Organized Crime
GRECO	Group of States against Corruption
SOCTA	Serious and Organized Crime Threat Assessment
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNTOC	United Nations Convention against Transnational Organized Crime

Εισαγωγή

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει το χαρακτήρα μίας εδραιωμένης παράνομης οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας, η οποία συνυπάρχει και δρα παράλληλα με τη νόμιμη επιχειρηματικότητα. Η παρουσία του δεν παρατηρείται μόνο στις παράνομες αγορές και δεν αφορά μόνο στην παραγωγή και διακίνηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών.

Η δράση του έχει αντίκτυπο τόσο στην οικονομική και επιχειρηματική ζωή, όσο και στην κοινωνική δομή και συνοχή, αν και η επίδρασή του σε όλους αυτούς τους τομείς, δε γίνεται αντιληπτή στην οικονομική και κοινωνική καθημερινότητα των πολιτών, γεγονός που δυσχεραίνει πολύ τον εντοπισμό και το χαρακτηρισμό της ως επικίνδυνη απειλή για τη λειτουργία της ευνομούμενης πολιτείας, κοινωνίας και αγοράς (US Department of Justice, 1967: 1-2).

Επιπλέον, από την παράλληλη δράση του με τους νόμιμους μηχανισμούς λειτουργίας της δημόσιας ζωής, τη δημιουργία και συντήρηση των στενών σχέσεων συνεργασίας με πολιτικούς εκπροσώπους, δημόσιους λειτουργούς και ισχυρούς επιχειρηματίες, που προϋποθέτει η επιβίωση και ανάπτυξή του, υπονομεύεται τη δομή και τη λειτουργία της πολιτείας, την ισχύ και την αποτελεσματικότητα των θεσμών της, ακόμη και τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης, συνοχής και ευμάρειας.

Όπως επισημαίνεται και από τη Europol (2021: 11), το οργανωμένο έγκλημα, χρησιμοποιεί κατά κόρον τις νόμιμες επιχειρήσεις, είτε ως βιτρίνα για τις παράνομες δράσεις του, είτε ως μέσο εκμετάλλευσης για την εισαγωγή των παράνομων κερδών του στη νόμιμη οικονομία, μέσω της παράλληλης δραστηριοποίησής του με νόμιμους και παράνομους τρόπους.

Η οικονομία της νύκτας, αποτελεί μία αγορά στην οποία παραδοσιακά, έχει δραστηριοποιηθεί και εξακολουθεί να δρα το οργανωμένο έγκλημα, με την κυριαρχία των νονών της νύκτας να εξουσιάζουν διαφορετικές περιοχές λειτουργίας νυκτερινών μαγαζιών και συναφών επιχειρήσεων, ασκώντας βία και παράνομες πρακτικές για την επικράτησή τους.

Παράλληλα, η αναψυχή και η διασκέδαση, αποτελούν αγορές οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλη άνοδο, ειδικά με την ανάπτυξη του τουρισμού και των συνυφασμένων με αυτόν επιχειρηματικών τομέων, οι οποίοι περιλαμβάνουν μία πληθώρα δραστηριοτήτων οι οποίες

αποφέρουν μεγάλα κέρδη. Δε θα μπορούσαν συνεπώς, οι επιχειρηματικοί αυτοί τομείς να αφήσουν αδιάφορες τις εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες, νομοτελειακά, για την ίδια την επιβίωσή τους, αναζητούν νέους, επικερδείς τομείς δραστηριοποίησης και νέες αγορές, προσαρμοζόμενες στις εξελισσόμενες επιταγές της σύγχρονης οικονομίας και της σύγχρονης αγοράς.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, εξετάζεται η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στις αγορές αυτές, τόσο αναφορικά με τις νόμιμες επιχειρήσεις τις οποίες λειτουργούν, όσο και με τις παράνομες αγορές στις οποίες διευρύνουν την παρουσία τους και οι οποίες μπορούν να συνδυάζονται ή να προκύπτουν από τις νόμιμες δραστηριότητές του, τονίζοντας έτσι την παράλληλη παρουσία και λειτουργία της νομιμότητας και της παρανομίας σε έναν μεγάλο επιχειρηματικό κλάδο, γεγονός που ισχύει και για το σύνολο της οικονομίας.

Κεφάλαιο1. Το οργανωμένο έγκλημα

1.1. Η έννοια, ο ορισμός και ο χαρακτήρας του οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα φαινόμενο, άρρηκτα συνδεδεμένο με την ίδια τη δομή και τη λειτουργία της κοινωνίας και τόσο παλιό, όσο και η ίδια η υπόσταση των οργανωμένων κοινωνιών. Από τις ληστρικές συμμορίες και τις εγκληματικές ομάδες της κεντρικής Ευρώπης του 15^{ου} αιώνα και της Γερμανίας του 18^{ου} αιώνα, το δίκτυο που πραγματοποιούσε κλοπές πολύτιμων αντικειμένων υπό την καθοδήγηση της Mary Firth, στο Λονδίνο τα έτη 1920 και 1930 και τη χρησιμοποίηση κλεφτών και εγκληματιών από τη Μαφία που δρούσε στην Αγγλία το 18^ο αιώνα και την ιταλική Μαφία, της οποίας οι πρώιμες μορφές συνδέονται με την εξέγερση των Σικελών εναντίον των Γάλλων φεουδαρχών του 1282, η οποία ταυτίστηκε με την πολιτική ζωή και την πολιτισμική ανάπτυξη της Σικελίας από το 19^ο αιώνα, είναι παρόν και ενεργό διαχρονικά, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας (Ριζάβα, 2012: 3-6).

Αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο πηγάζει από τη δομή και τη λειτουργία της ίδιας της κοινωνίας, αλλά και της οικονομίας και της αγοράς και γι' αυτό χαρακτηρίζεται ως κοινωνικό φαινόμενο (Βιδάλη, 2020). Οι παράγοντες που το διαμορφώνουν, με την έννοια ότι εξαρτάται, επηρεάζεται, εξελίσσεται και αλληλεπιδρά με αυτούς, είναι οι εκάστοτε κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν, στις οποίες προσαρμόζεται, αποκτώντας ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και πολυδιάστατο χαρακτήρα (Ριζάβα, 2012: 260. Σταμούλη, 2016: 1195-1196, 2019: 217). Προκύπτει από τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές δομές και λειτουργίες, καθώς και από τις πρακτικές που κυριαρχούν στην οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα, όταν αυτές γίνονται αντιληπτές ως παράνομες (Βιδάλη, 2014: 112) και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα κοινωνικά και οικονομικά δρώμενα, μιας και δραστηριοποιείται σε μεγάλο εύρος της αγοράς. Επιπλέον, έχει ιδιαίτερες βλαπτικές επιδράσεις στην οικονομική και κοινωνική ζωή, αλλά ακόμη και στη φυσική και ψυχολογική κατάσταση των πολιτών (Gottschalk, 2009: 22).

Το οργανωμένο έγκλημα, ως παράγωγο της ίδιας της κοινωνίας, αφουγκράζεται τις υπάρχουσες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συγκυρίες, προσαρμόζεται σε αυτές και τις εκμεταλλεύεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, προκειμένου να αναπτύξει και να διαμορφώσει τις νόμιμες και παράνομες δράσεις, οι οποίες θα του αποφέρουν τα μεγαλύτερα δυνατά κέρδη, μιας και αυτό αποτελεί και το κυριότερο κίνητρό του (Αλεξιάδης, 2011: 267-268), μαζί με την απόκτηση δύναμης, εξουσίας και ισχύος, τις οποίες επιτυγχάνει με τη χρήση της διαφθοράς και της βίας (Gottschalk, 2009: 22. Interpol, 2022: 16).

Συναντάται σε όλες τις μορφές κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης και σε όλα τα διαφορετικά πολιτικά καθεστώτα, αλλά έχει ιδιαίτερα έντονη παρουσία και δράση σε περιόδους οικονομικών και κοινωνικών διαρθρωτικών αλλαγών και κρίσεων, όταν η ίδια η κοινωνία και η πολιτεία βρίσκονται σε ευάλωτη θέση και οι ισορροπίες ανάμεσα στις διαφορετικές κοινωνικές, πολιτικές και πολιτικές δυνάμεις είναι εύθραυστες και όταν φυσικά ανθεί και η διαφθορά, ως έκφραση των παθογενειών ενός κρατικού συστήματος που υπολειτουργεί ή δεν λειτουργεί καθόλου (Βασιλειάδης & Μπόση, 2016: 1166, 1188-1189. Βιδάλη, 2014: 123, 2017: 152, 2023. GI-TOC, 2023: 23. Καλλίρης, 2016: 818-820. Λαμπροπούλου, 2023. Ριζάβα, 2012: 187. Σταμούλη, 2019: 14-215, 217). Είναι ακριβώς αυτές οι ελλείψεις σε κοινωνικό, οικονομικό και νομικό επίπεδο, τις οποίες εκμεταλλεύεται για να εδραιώσει την παρουσία του στον κοινωνικό και οικονομικό ιστό (Europol, 2021: 14).

Συνδέεται με το οικονομικό έγκλημα, με το οποίο παρουσιάζει ομοιότητες, όπως η επιδίωξη του κέρδους, η χρησιμοποίηση της διαφθοράς και των παράνομων πρακτικών για την επίτευξη των σκοπών τους αλλά και διαφορές που αφορούν π.χ. στο εύρος των δραστηριοτήτων τους και της βλάβης που αυτές προκαλούν (Πιτσελά, 2010: 101-104). Επιπλέον, έχει άμεση σχέση με τα εγκλήματα των ισχυρών, τα οικονομικά κυρίως εγκλήματα, τα οποία τελούνται από άτομα που ανήκουν σε ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, καταξιωμένους επιχειρηματίες, πολιτικούς, κομματικά στελέχη, υψηλόβαθμους δημόσιους λειτουργούς, με υψηλό κύρος και κοινωνική αναγνωρισιμότητα και τα οποία εκμεταλλεύονται την πολιτική, οικονομική και κοινωνική δύναμη που κατέχουν, μέσα στο πλαίσιο άσκησης των δραστηριοτήτων τους, για την απόκτηση οικονομικών, προσωπικών, κοινωνικών και επαγγελματικών απολαβών και ωφελημάτων

(Αλοσκόφης, 2019: 89. Βασιλαντωνοπούλου, 2016: 977-978. Παπαχαλαράμπους, 2019: 139).

Λειτουργεί συχνά, δημιουργώντας δίκτυα συνεργασιών, τα οποία μπορούν να χαρακτηρίζονται από χαλαρές ή αυστηρές δομές και τα οποία του δίνουν την απαραίτητη ευελιξία που χρειάζεται για να προσαρμόζεται στις ρευστές και μεταβαλλόμενες κοινωνικές και οικονομικές συγκυρίες (Σταμούλη, 2016: 1194, 1196). Χαρακτηρίζεται από πλέγματα σχέσεων εξουσίας, μυστικότητας, συμμαχιών και προστασίας, αμοιβαίων συμφερόντων και εξυπηρετήσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών (Βιδάλη, 2023). Η δράση του εισχωρεί σε όλες τις λειτουργίες της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, με τη διαφθορά να αποτελεί το κύριο μέσο επίτευξης των στόχων του. Προκειμένου να υλοποιήσει τις δράσεις του, αναπτύσσει στενές πελατειακές σχέσεις, σχέσεις συνεργασίας και αλληλεξάρτησης με το επίσημο κράτος, καθιστώντας το συνοδοιπόρο στην παράνομη δράση του, με τους δημόσιους λειτουργούς που συμμετέχουν στις δράσεις αυτές, να προσδοκούν την επαγγελματική και κοινωνική τους άνοδο, την αύξηση των εισοδημάτων τους και την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής τους θέσης γενικότερα (Ματθίας, 2015: 4).

Ο χαρακτήρας του οργανωμένου εγκλήματος έχει πολλαπλές διαστάσεις, δυναμισμό και ευελιξία και πλέον, διεθνικές διαστάσεις, στις οποίες οδήγησαν η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, το άνοιγμα των αγορών πέρα από τα εθνικά σύνορα, η μείωση του κρατικού παρεμβατισμού και η κυριαρχία της ελεύθερης αγοράς, καθώς και η ραγδαία ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών (Παπαθεοδώρου, 2021: 90-91. Σταμούλη, 2016: 1194). Ο χαρακτήρας του αυτός, με τις ποικίλες διαστάσεις, εκφάνσεις, συνοδευόμενος από τις διαφορετικές δομές και τρόπους λειτουργίας των εγκληματικών οργανώσεων, δημιουργούν και τη μεγάλη δυσχέρεια του ορισμού του, με ένα σαφή και συγκεκριμένο τρόπο, ο οποίος θα περιλαμβάνει όλες τις διαφορετικές μορφές δράσης λειτουργίας και οργάνωσής του (Gottschalk, 2009: 21. Λίμα, 2022: 176-177. Σταμούλη, 2016: 1196, 2019: 217).

Οι προσπάθειες ορισμού του, με τις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις που αναπτύχθηκαν, να του δίνουν αντίστοιχα, διαφορετική ερμηνεία και διάσταση, έχουν ξεκινήσει από τις Η.Π.Α τις δεκαετίες του 1920 και 1930 (von Lampe, 2016: 3. Paoli & Beken, 2014: 15. Ριζάβα, 2012: 87). Όπως υποστηρίζουν οι Paoli & Beken (2014: 15), ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά το 1896, στην έκθεση του New York Society for the Prevention of Crime, σε μία απόπειρα αναφοράς στις δράσεις της

πορνείας και του τζόγου, οι οποίες καλύπτονταν και προστατεύονταν από την πολιτεία. Οι θεωρίες οι οποίες αναπτύχθηκαν διαχρονικά, αναφορικά με τον ορισμό και την ερμηνεία του φαινομένου (Paoli & Beken, 2014: 14), ουσιαστικά εστίασαν σε δύο στοιχεία του, το χαρακτήρα μίας σταθερής οργάνωσης, η οποία, η ίδια ή τα μέλη της, δρουν συστηματικά παράνομα και το κίνητρο για τη δράση αυτή, το οποίο είναι κυρίως οικονομικό.

Κατά τη δεκαετία του 1960 επικράτησε μία προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος, η οποία το ταύτιζε με παράνομες οργανώσεις που παρουσιάζουν συγκεκριμένη δομή και τρόπο λειτουργίας, η οποία όμως δε συνεισέφερε στη συνολική του προσέγγιση και ερμηνεία (Βιδάλη, 2014: 123). Σύμφωνα με την αμερικάνικη προσέγγιση, ο όρος οργανωμένο έγκλημα, αναφέρεται στο σύνολο των εγκλημάτων που τελούνται από οργανώσεις, συνδικάτα και κοινοπραξίες που μπορούν να αφορούν ακόμη και τις συμφωνίες μεταξύ νόμιμων επιχειρήσεων. Στην Ευρώπη αντιθέτως, ο όρος αντικατοπτρίζει τον τρόπο με τον οποίο τελούνται τα εγκλήματα από τις εγκληματικές οργανώσεις (Ριζάβα, 2012: 87).

Τόσο ο εννοιολογικός προσδιορισμός, όσο και ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος, αποτέλεσε αντικείμενο πολυετούς επιστημονικής έρευνας, προβληματισμών και αντιπαραθέσεων, με τις εκάστοτε αντιλήψεις να εξαρτώνται και από τις εγκληματολογικές θεωρίες που κυριαρχούσαν στις αντίστοιχες ιστορικές συνθήκες. Οι ορισμοί αυτοί μπορούν να προκύπτουν είτε από την έμφαση που οι εκάστοτε μελετητές του φαινομένου έδωσαν στην ποιοτική, ποσοτική ή χρονική του διάσταση, είτε από την εστίαση στη δομή και τον τρόπο λειτουργίας του (Σταμούλη, 2016: 1196).

Ο Johnson, για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, εστιάζει στο μέγεθος της οργάνωσης και στον αριθμό των ατόμων που εμπλέκονται σε συνεχείς παράνομες δραστηριότητες για μακρύ και αόριστο χρονικό διάστημα, προκειμένου να αποκτήσουν και να διατηρήσουν ένα μονοπώλιο στο πεδίο στο οποίο δραστηριοποιούνται και θεωρεί το χρονικό διάστημα για το οποίο δραστηριοποιείται μία οργάνωση, το καίριο στοιχείο για το χαρακτηρισμό της ως εγκληματική (1962: 401). Ο Moore (1987: 51-54), εστιάζει στο μεγάλο εύρος των δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος και στην οργανωσιακή δομή του, ενώ ο Albin (Ριζάβα, 2012: 97), ορίζει το οργανωμένο έγκλημα ως μία εγκληματική δράση την οποία εκτελούν δύο ή περισσότερα άτομα, υπό τη μορφή κάποιας κοινωνικής ιεραρχικής δομής και λειτουργίας.

Οι Αντωνόπουλος & Hall (2016: 256), αντιλαμβάνονται ως βασικό χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος την επιχειρηματικότητα, με την έννοια της επιχειρηματικής δράσης των εγκληματικών οργανώσεων, η οποία κυριαρχεί στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα. Σύμφωνα με το Χουλιάρα (2019: 79), το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί τη δραστηριότητα μίας οργάνωσης, η οποία παράγει, διοχετεύει και χρηματοδοτεί παράνομα προϊόντα και υπηρεσίες στην παράνομη αγορά. Ο Αλεξιάδης (2011: 240-241), για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, βασίζεται στη δράση των εγκληματικών οργανώσεων για μεγάλο χρονικό διάστημα, γεγονός που τις διαχωρίζει και από τις συμμορίες, οι οποίες δρουν για περιορισμένο εύρος χρόνου, καθώς και στην οργανωμένη δομή και προγραμματισμένη λειτουργία τους.

Ο Παπαδαμάκης (1999: 375) τονίζει τη σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με την επιθυμία για πλουτισμό και απόκτηση οικονομικών και άλλων ωφελημάτων, για την οποία ενδιαφέρονται και μέλη της κρατική μηχανής, δημιουργώντας έτσι ένα πλέγμα δεσμών μεταξύ των εγκληματικών οργανώσεων και της κρατικής εξουσίας. Τέλος, όπως διατυπώνει ο Κουράκης (2000{1998}, 173-174), για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, χρησιμοποιούνται τα θεσμικά στοιχεία της οργάνωσης με αυστηρή ιεραρχία, καθορισμό καθηκόντων και σύστημα κυρώσεων στους παραβάτες των κανόνων, του σχεδιασμού και της επιδίωξης παράνομης δραστηριότητας με σκοπό οικονομικά ή άλλων ειδών κέρδη και της χρήσης βίας και άλλων μέσων, όπως η πολιτική επιρροή και οι οικονομικές διασυνδέσεις, για την επίτευξη του σκοπού αυτού.

Εκτός από τις απόπειρες ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος από τις διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις, διαχρονικά, έχουν γίνει προσπάθειες ορισμού του και από την ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία, καθώς και από τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς, των οποίων η αρμοδιότητα και ο σκοπός είναι η αντιμετώπιση του διεθνικού και διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος. Όπως αναφέρεται στην έκθεση Global Organised Crime Index (2023: 196), παρά τις δυσκολίες ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος, στο UNTOC το 2003, το φαινόμενο προσεγγίστηκε ως ένα σύνολο ενώσεων, συλλόγων ή ομάδων ανθρώπων, οι οποίες χαρακτηρίζονται από αυστηρή ή χαλαρή ιεραρχική δομή και λειτουργούν βασιζόμενες στο κέρδος. Στην ίδια έκθεση, προκειμένου να είναι εφικτή η αναφορά στο φαινόμενο με ένα ενιαίο τρόπο, το οργανωμένο έγκλημα, ορίζεται ως ένα σύνολο παράνομων δράσεων που υλοποιούνται από ομάδες ή ένα δίκτυο

ομάδων, οι οποίες λειτουργούν χρησιμοποιώντας τη βία και τη διαφθορά, προκειμένου να αποκομίσουν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικά ή άλλα υλικά οφέλη.

Κάποιες από τις κυριότερες αρχικές οριοθετήσεις του οργανωμένου εγκλήματος, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν η πρώτη προσπάθεια ορισμού του στο πλαίσιο της διακρατικής συμφωνίας μεταξύ Ελβετίας και Η.Π.Α. για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή μεταξύ τους, για θέματα Ποινικού Δικαίου, η οποία υπογράφηκε στις 25 Μαΐου 1973, καθώς και οι δράσεις του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο από το 1993, εστίασε την προσοχή του στη δράση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και προέβη σε πλήθος πρωτοβουλιών για την προσπάθεια ορισμού του, αξιολογώντας τα προβλήματα που οι διαφοροποιήσεις του στα διαφορετικά κράτη μέλη επέφεραν στην ενιαία ταξινόμηση, αξιολόγηση και συνεπώς, αντιμετώπισή του (Ριζάβα, 2012: 102-106).

Ο ορισμός ο οποίος έχει κυριαρχήσει για τη σύγχρονη αναφορά και τη μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος, προκύπτει από τον ορισμό που δόθηκε στο φαινόμενο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων που τη συνόδευαν (Διεθνής Σύμβαση του Παλέρμο), η οποία άνοιξε για υπογραφή στις 12 – 15 Δεκεμβρίου 2000 και το περιεχόμενο της οποίας κυρώθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με το Ν. 3875/2010 (ΦΕΚ 158/τ. Α'/20-09-2010) (Αλεξιάδης, 2011: 250-251. Βιδάλη, 2017: 174. Παπαθεοδώρου, 2021: 93, 95). Ο ορισμός αυτός, για το χαρακτηρισμό μίας οργάνωσης ως εγκληματικής, εστίασε στη δομή και τον τρόπο λειτουργίας της και όχι στις διαφορετικές και ποικίλες μορφές δράσης της (Χλούπης, 2019: 281) και προϋποθέτει αυτή να αποτελείται από τουλάχιστον τρία άτομα, τα οποία δρουν συστηματικά στο πλαίσιο μίας συγκεκριμένης ιεραρχικής δομής, σε βάθος χρόνου και με σκοπό την αποκόμιση οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους (UNODC, 2017: 10).

Είναι έκδηλο ότι στον ορισμό αυτό, δεν αποτυπώνεται το σύνολο των χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος και δεν περιλαμβάνονται οι διαφορετικές μορφές και εκφάνσεις του. Αποτελεί μία αφετηρία για την ποινική τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος, την οποία έχουν ακολουθήσει οι νομοθεσίες πολλών ευρωπαϊκών κρατών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2012: 2), ως όφειλαν ως κράτη μέλη του ΟΗΕ, με αρκετούς προβληματισμούς αναφορικά με το εύρος εφαρμογής της και την ουσιαστική χρησιμότητά της, τόσο λόγω της εξέλιξης του οργανωμένου εγκλήματος σε νέες μορφές, δομές

λειτουργίας και αγορές, όσο και των ιδιαιτεροτήτων των διαφορετικών εθνικών νομοθεσιών (Βιδάλη, 2017: 176-177).

Το οργανωμένο έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο στη χώρα μας, εντάχθηκε στα αντικείμενα επιστημονικής μελέτης στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, μιας και μέχρι τότε, παρά την ύπαρξη διάφορων μορφών του, αυτές δεν γίνονταν αντιληπτές ως εκφράσεις του φαινομένου, το οποίο δεν απασχολούσε ως αυτοτελές πεδίο εγκληματολογικής μελέτης, συνδεόταν και συγγεόταν με την τρομοκρατία και δεν αναγνωρίζονταν ως ένα ενδογενές πρόβλημα της κοινωνίας (Σταμούλη, 2016: 1207). Θεωρούνταν ένα εισαγόμενο φαινόμενο, ξεχωριστό από την ελληνική πραγματικότητα και σχετιζόταν με την εγκληματική δράση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, όπως οι Ρομά ή οι μετανάστες που είχαν έρθει στη χώρα, παρόλο που η ανάπτυξη του εγχώριου οργανωμένου εγκλήματος, είχε ξεκινήσει από τη δεκαετία του 1980 (Αντωνόπουλος & Hall, 2016: 963. Βιδάλη, 2017: 158-160. Σταμούλη, 2019: 222).

Επιπλέον, δεν υπήρχε ουσιαστική και ολοκληρωμένη απεικόνιση, αποτύπωση και στατιστική ανάλυση του φαινομένου από την ΕΛ.ΑΣ. και τις άλλες διωκτικές Αρχές της χώρας, με δεδομένο και το γεγονός ότι διάφορα πολιτικά και δημόσια σκάνδαλα, αλλά και οικονομικά εγκλήματα που απασχολούσαν τη δημόσια ζωή δε συνδεόταν με την οργανωμένη εγκληματική δράση και υπήρχε μεγάλη δυσκολία διάκρισης του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος (Σταμούλη, 2016: 1206-1207). Μόλις τη δεκαετία του 1990, ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» ξεκίνησε να χρησιμοποιείται στα ελληνικά δεδομένα, κυρίως από τα Μ.Μ.Ε., για να περιγράψει τις παράνομες δράσεις συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων και τις ισχύουσες οικονομικές και κοινωνικές καταστάσεις και ξεκίνησε και μία πιο συστηματική καταγραφή των δράσεών του από την ΕΛΑΣ (Αντωνόπουλος & Hall, 2016: 255-256. Σταμούλη, 2016: 1205, 1207-1208, 2019: 221),

Έκτοτε, υπήρξαν και πολλές ενέργειες ποινικής τυποποίησής του, με την πρώτη εξ αυτών, να αποτελεί ο Ν. 2928/2001 (ΦΕΚ 141/τ. Α'/27-06-2001), στον οποίο οριοθετήθηκε και τυποποιήθηκε ποινικά για πρώτη φορά η εγκληματική οργάνωση (Ριζάβα, 2012: 110-111) και το πιο πρόσφατο σχετικό νομοθέτημα, να αποτελεί ο Ν. 5090/2024 (ΦΕΚ 30/τ. Α'/23-02-2024).

1.2. Οι εγκληματολογικές θεωρίες για το οργανωμένο έγκλημα

1.2.1. Η θεωρία της συνωμοσίας και του εισαγόμενου προβλήματος

Κύριος εκφραστής της θεωρίας αυτής, στην οποία βασίστηκαν πολλά μεταπολεμικά νομοθετήματα για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, είναι ο D. R. Cressey, ο οποίος το 1967 στις Η.Π.Α., υποστήριξε ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα εισαγόμενο φαινόμενο, ότι οι εγκληματικές οργανώσεις που υπήρχαν στη χώρα δρούσαν σύμφωνα με τις κατευθύνσεις και την καθοδήγηση της ιταλικής εγκληματικής οργάνωσης La Cosa Nostra, η οποία λειτουργούσε με συγκεκριμένη ιεραρχική δομή, κανόνες και αξίες (Βιδάλη, 2014: 130-131, 2017: 47-48. Gottschalk, 2009: 11. Ριζάβα, 2012: 93-96. Σταμούλη, 2019: 218).

Η θεωρητική αυτή προσέγγιση, η οποία δεν αντιλαμβάνεται το οργανωμένο έγκλημα ως ένα παράγωγο της ίδιας της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής, αλλά ως ένα ξένο φαινόμενο (Kelly, 1987: 13-14), συνδέεται άμεσα με την αντίληψη ότι η δημιουργία και δράση των εγκληματικών οργανώσεων, προκύπτει ουσιαστικά από το γεγονός ότι τα μέλη τους μοιράζονται μία κοινή εθνοτική καταγωγή, η οποία τα ενώνει και δημιουργεί στενούς δεσμούς μεταξύ τους, οι οποίοι βασίζονται στα κοινά τους βιώματα, αξίες και πολιτισμική ταυτότητα (Λίμα, 2022: 179).

Ο Cressey εστίασε στην ανάγκη εξάρθρωσης της ιταλικής εγκληματικής οργάνωσης, της οποίας την εσωτερική δομή, οργάνωση και λειτουργία, καθώς και τις σχέσεις των μελών της μελέτησε σε βάθος, πριν από την προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου στις ΗΠΑ και αμφισβήτησε την έως τότε ακολουθούμενη αντεγκληματική πολιτική καταπολέμησής του, η οποία κατά την άποψή του, θα έπρεπε να επικεντρωθεί στη συγκέντρωση πληροφοριών για την οικονομική δραστηριότητα της οργάνωσης και στη χρησιμοποίησή τους για την πάταξή της (Βιδάλη, 2017: 49).

Στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής, το US Department of Justice, πολλές δεκαετίες αργότερα (2008: 2), στον οδηγό που συνέταξε για την καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, αναφέρει ότι οι διεθνείς οργανωμένοι εγκληματίες, εισχώρησαν στην αμερικάνικη οικονομία, ειδικά στους τομείς της ενέργειας και άλλους στρατηγικούς τομείς οικονομικής δράσης, τους οποίους ελέγχουν, με αποτέλεσμα τη μη ομαλή και υγιή δραστηριότητα των τομέων αυτών. Επιπλέον, στον ίδιο οδηγό, τονίζονται η χρηματοδότηση

και στήριξη τις οποίες παρέχουν αυτοί οι εγκληματίες στην τρομοκρατία, ξένες μυστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες ασφαλείας και κυβερνήσεις, καθιστώντας προφανή τον κίνδυνο για την ασφάλεια και τα συμφέροντα της χώρας, αλλά και οι δυσμενείς επιρροές στη διαφθορά των δημοσίων υπαλλήλων της χώρας και του εξωτερικού (US Department of Justice, 2008: 3, 8).

Η θεωρία αυτή, είχε εφαρμογή και στην ελληνική πραγματικότητα αναφορικά με την εμφάνιση και δράση του εγχώριου οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο θεωρήθηκε ως ένα πρόβλημα που προέκυψε από την αθρόα είσοδο μεταναστών στη χώρα, κυρίως Αλβανών υπηκόων, με εκκίνηση τη δεκαετία του 1990, οι οποίοι ενεπλάκησαν σε παράνομες δραστηριότητες. Το οργανωμένο έγκλημα ταυτίστηκε έτσι με τους αλλοδαπούς, οι οποίοι θεωρήθηκαν τόσο από τους πολίτες, όσο και από την πολιτεία, ως απειλή για την κοινωνική και οικονομική ειρήνη και ευταξία της χώρας (Antonopoulos, 2009: 475, 479. Σταμούλη, 2016: 1208-1209).

Στην πεποίθηση αυτή, συμμετείχαν όλοι οι επίσημοι και ανεπίσημοι παράγοντες που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη και το κοινό αίσθημα, με τα Μ.Μ.Ε. να αποτελούν τον πιο σημαντικό ίσως από αυτούς, δημιουργώντας και ενισχύοντας το φαινόμενο των ηθικών πανικών σε σχέση με τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα και την εμπλοκή της με το οργανωμένο έγκλημα. Το φαινόμενο αυτό, δείχνει να επαναλαμβάνεται από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, όταν σημειώνονται νέες μαζικές αφίξεις μεταναστών από χώρες της Μέσης Ανατολής αυτή τη φορά, με τους Αφγανούς, τους Σύριους και τους Πακιστανούς υπηκόους να μπαίνουν στο στόχαστρο της κοινής γνώμης και των διωκτικών αρχών (Αντωνόπουλος & Παπανικολάου, 2016: 967-968. Βιδάλη, 2017: 66, 159. Καρύδης, 2010: 42-43, 51-52, 55, 2016: 1629-1631. Σταμούλη, 2016: 1206. Young, 2005: 36).

Συνολικά, η θεωρητική ανάλυση του Cressey για το οργανωμένο έγκλημα, συγκλίνει με την αντίληψη του εγκλήματος ως μία απειλή για την κοινωνία, η οποία πρέπει να δράσει προκειμένου να αμυνθεί από αυτή, θεώρηση η οποία αποτέλεσε τη βάση της αντεγκληματικής πολιτικής που υιοθετήθηκε από το νέο φιλελεύθερο ποινικοκατασταλτικό σύστημα, με έμφαση στην προληπτική καταστολή του εγκλήματος και τις αυστηρές, μακροχρόνιες ποινές για τους εγκληματίες (Βιδάλη, 2017: 40).

Η κριτική που δέχτηκε, εστιάζει στη μονόπλευρη θεώρηση και ερμηνεία του φαινομένου, η οποία βασίζεται σε συγκεκριμένες κοινωνικές πεποιθήσεις, στην επιρροή που δέχτηκε

από τις ισχύουσες κυβερνητικές πολιτικές για την αντιμετώπισή του, καθώς και στην έλλειψη κριτικής εξέτασης των απόψεών του. Παρόλα αυτά, συνέβαλε στη μελέτη και κατανόηση της οργανωτικής δομής των εγκληματικών οργανώσεων (Βιδάλη, 2014: 136, 2017: 50).

1.2.2. Η θεωρία της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ της νομιμότητας και της παρανομίας

Ο εκφραστής της θεωρίας αυτής, είναι ο W. Chambliss, την οποία διαμόρφωσε βασιζόμενος σε πολλές από τις απόψεις του E. Sutherland, ο οποίος και αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους μεταπολεμικούς μαρξιστές μελετητές της κοινωνιολογίας του εγκλήματος (Βιδάλη, 2013: 184). Η βασική του άποψη ήταν ότι το οργανωμένο έγκλημα, δεν αποτελεί έναν εξωτερικό, εισαγόμενο κίνδυνο, αλλά ένα ενδογενές στοιχείο της ίδιας της αμερικάνικης κοινωνίας, το οποίο προκύπτει από την πάλη και τη σύγκρουση μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων που συναντώνται και ενεργούν στο καπιταλιστικό σύστημα οργάνωσης της κοινωνίας και της οικονομίας (Βιδάλη, 2014: 134-135, 2017: 50).

Όπως υποστήριξε ο ίδιος ο Chambliss (1988: 208-209), το οργανωμένο έγκλημα, αποτελεί το αποτέλεσμα της αντίδρασης των πολιτών στις αλλαγές των κοινωνικών δομών και της διαμάχης μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων στις ανισότητες που χαρακτηρίζουν την κοινωνία. Μελέτησε και εστίασε στις συμβιωτικές σχέσεις που συνδέουν το οργανωμένο έγκλημα και την πολιτική διαφθορά του επίσημου κράτους, παράγοντα που ανταποκρίνεται στην πραγματική λειτουργία του κοινωνικού και πολιτικού συστήματος, με το δίκτυο των πελατειακών σχέσεων διαφθοράς μεταξύ τους να χαρακτηρίζουν τη δομή και λειτουργία της τότε αμερικάνικης κοινωνίας.

Οι εγκληματικές οργανώσεις υπό το πρίσμα αυτό, δε χαρακτηρίζονται από αυστηρή δομή και ιεραρχία, αλλά έχουν χαλαρό χαρακτήρα, δεν αποτελούνται από μόνιμα μέλη με δεδομένες αρμοδιότητες και ποικίλουν ανά τοπικό επίπεδο (Σταμούλη, 2016: 1202-1203). Τα έσοδα από τις παράνομες δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος φορολογούνται και με τα κέρδη αυτά, τα οποία ποικίλουν ανάλογα με το μέγεθος της επιχειρηματικής δραστηριότητας και τη συμμετοχή των εμπλεκόμενων μερών, χρηματοδοτούνται νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες στην τοπική κοινωνία όπου δρα, καθώς και οι τοπικοί

παράγοντες που στηρίζουν τη δράση του. Η πρακτική αυτή, εξασφαλίζει τη συνέχεια της δράσης των τοπικών οργανώσεων, τη δέσμευση των συμμετεχόντων σε αυτές και την ανοχή τους από τις τοπικές κοινωνίες (Βιδάλη, 2014: 134-136, 2017: 50).

Οι απόψεις του Chambliss, αναφορικά με το χαρακτήρα, τη λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος και τη σχέση του με τη διαφθαρμένη πολιτεία, παρά τη μονομερή τους διάσταση, έχουν έρεισμα ακόμη και στη σημερινή πραγματικότητα, με τη συμβιωτική σχέση μεταξύ της νομιμότητας και της παρανομίας, την οποία περιγράφει, να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης κοινωνικής και οικονομικής δομής και λειτουργίας και έχουν στηριχθεί από πλήθος επιστημονικών ερευνών (Βιδάλη, 2014: 135-136, 2017:51).

1.2.3. Η επιχειρηματική θεωρία

Η θεωρία αυτή, αναπτύχθηκε κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980 και αντιλαμβάνεται την εγκληματική οργάνωση ως μία (παράνομη) επιχείρηση η οποία προσφέρει αγαθά και υπηρεσίες, με σκοπό το κέρδος και επηρεάζεται από οικονομικούς παράγοντες και παράγοντες της αγοράς, οι οποίοι καθορίζουν τα κίνητρα και τον τρόπο λειτουργίας της. Εξετάζει τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στις νόμιμες και στις παράνομες επιχειρήσεις, αλλά και το βαθμό στον οποίο οι εγκληματικές οργανώσεις δραστηριοποιούνται και σε νόμιμες αγορές, παράλληλα με την παράνομη δράση τους (Λίμα, 2022: 187-188).

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, το οργανωμένο έγκλημα υπάρχει, γιατί υπάρχει και η ανάλογη ζήτηση για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει, ανάλογα με την οποία προσαρμόζουν και τη δράση τους, για να εκμεταλλευτούν τις υπάρχουσες ευκαιρίες για αποκόμιση κέρδους (Ριζάβα, 2012: 240-243). Αυτή η ζήτηση και η αντίστοιχη προσφορά των παράνομων προϊόντων, είναι και εκείνες που καθορίζουν τη δραστηριότητα των εγκληματικών οργανώσεων, στην οποία η θεωρητική αυτή προσέγγιση δίνει έμφαση (Σταμούλη, 2015: 109). Η επιχειρηματικότητα, σε αυτή την προσέγγιση, είναι ο παράγοντας που βοηθά στην κατανόηση της λειτουργίας των εγκληματικών οργανώσεων ως επιχειρήσεις και η οποία ουσιαστικά παραλληλίζει τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων με τους νόμιμους επιχειρηματίες (Gottschalk, 2009: 26. Λίμα, 2022: 188).

Ο κύριος εκφραστής της επιχειρηματικής θεωρίας, είναι ο D. Smith (Λίμα, 2022: 188. Σταμούλη, 2015: 109), ο οποίος εστίασε στη σχέση ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία που χαρακτηρίζουν τη λειτουργία της αγοράς και υποστήριξε ότι οι εγκληματικές οργανώσεις λειτουργούν σύμφωνα με τους ίδιους βασικούς κανόνες με τους οποίους λειτουργούν και οι νόμιμες επιχειρήσεις, επιδιώκοντας και προσδοκώντας να διατηρήσουν τη δράση τους, να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των πελατών τους και να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις προκλήσεις της αγοράς και τον ανταγωνισμό (Kelly, 1987: 25-26. Ριζάβα, 2012: 240-241).

Όπως επισημαίνεται από τη Ριζάβα (2012: 242), ο Petrus van Duyne, ο οποίος υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους υποστηρικτές της θεωρίας αυτής, μέσα από τις έρευνές του στους τομείς των ναρκωτικών, των καυσίμων και του οργανωμένου εγκλήματος, κατέληξε στα συμπεράσματα ότι τα άτομα που ηγούνται των εγκληματικών οργανώσεων αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως επιχειρηματίες και δρουν αναλόγως, ότι η βία δε χρησιμοποιείται τόσο ευρέως στις συναλλαγές τους και ότι οι εγκληματικές οργανώσεις που στήριξαν τη δημιουργία τους στην κοινή καταγωγή των μελών τους, είχαν έντονο το στοιχείο των στενών, οικογενειακών δεσμών μεταξύ τους, στοιχείο που τους δημιουργούσε ένα αίσθημα ασφάλειας.

1.2.4. Η θεωρία της οργάνωσης

Η θεωρία της οργάνωσης, εστιάζει στην εσωτερική οργανωτική δομή που χαρακτηρίζει τις εγκληματικές οργανώσεις και τις εξετάζει υπό το πρίσμα της επιχειρηματικής τους διάστασης. Δίνει έμφαση σε στοιχεία όπως η εσωτερική τους δομή και λειτουργία, ο καταμερισμός των αρμοδιοτήτων των μελών τους, το εύρος τους και η χρονική διάρκεια της δράσης τους, θεωρώντας ότι όλα εξαρτώνται και διαμορφώνονται από τα δεδομένα της οικονομίας και της αγοράς μέσα στις οποίες δρουν, έχοντας έτσι μεταβαλλόμενο χαρακτήρα (Σταμούλη, 2015: 112).

Όπως υποστηρίζει ο Kelly (1987: 20-21), η προσέγγιση της δομής και οργάνωσης του οργανωμένου εγκλήματος ως παρόμοια με αυτή των νόμιμων επιχειρήσεων, εισήχθη από το US Department of Justice, ταυτόχρονα με την εισαγωγή των χαρακτηριστικών της μυστικότητας και της συνωμοσίας που τις χαρακτηρίζουν (1967: 1). Στο πλαίσιο αυτό,

θεωρεί ότι η εγκληματική οργάνωση La Cosa Nostra, έχει παρόμοια αυστηρή δομή με οποιαδήποτε άλλη μεγάλη επιχείρηση. Όπως συμβαίνει με τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες και τις διάφορες θυγατρικές εταιρίες και διαφορετικές διευθύνσεις, οι οποίες της ανήκουν, έτσι και οι διαφορετικές οικογένειες μέσα στην οργάνωση, διοικούνται και λαμβάνουν εντολές από ένα άτομο, το οποίο έχει τον αντίστοιχο ρόλο του Διοικητή ή του Διευθύνοντος Συμβούλου.

Επισημαίνεται λοιπόν, μέσα από αυτή τη θεωρία, το γεγονός ότι τόσο οι εγκληματικές οργανώσεις, όσο και οι επιχειρήσεις της νόμιμης οικονομίας, παρουσιάζουν παρόμοια δομή και λειτουργία, όπως άλλωστε συμβαίνει και στη σύγχρονη δράση του οργανωμένου εγκλήματος.

Η κριτική στη θεωρία αυτή, αναφέρεται στην έλλειψη της εξέτασης των παραγόντων που διαμορφώνουν τη σύσταση και τη δράση των εγκληματικών οργανώσεων, όπως τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στο περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσονται και το εύρος και η λειτουργία των παράνομων αγορών μέσα στο περιβάλλον αυτό, γεγονός που δεν επιτρέπει την ουσιαστική ανάλυση και ερμηνεία της οργανωμένης εγκληματικότητας και συνεπώς την αντιμετώπισή της (Σταμούλη, 2015: 112-113).

1.2.5. Η λογιστική θεωρία

Όπως αναφέρουν η Σταμούλη (2015: 113) και ο von Lampe (2016: 86), η λογιστική θεωρία αναπτύχθηκε από τους U. Seiber και M. Bogel, οι οποίοι στα πλαίσια μίας έρευνας που τους ανατέθηκε από τη γερμανική αστυνομία, εξέτασαν τέσσερις τομείς εγκληματικής δράσης: την πορνεία, την παράνομη διακίνηση ανθρώπων, την παράνομη διακίνηση κλεμμένων οχημάτων και τον παράνομο τζόγο.

Η λογιστική θεωρία για το οργανωμένο έγκλημα, βασίζεται στη στρατιωτική φιλοσοφία και οργάνωση (von Lampe, 2016: 86) και εστιάζει στην αποτελεσματική αξιοποίηση του δυναμικού που κατέχει μία επιχείρηση. Πρεσβεύει ότι οι εγκληματικές οργανώσεις, λειτουργούν και είναι οργανωμένες, με παρόμοιο τρόπο με τις επιχειρήσεις της νόμιμης οικονομίας, τόσο σε θέματα που αφορούν στην προώθηση των προϊόντων και υπηρεσιών που διακινούν και παρέχουν, με την αντίστοιχη αύξηση του μεριδίου της αγοράς στην οποία

δραστηριοποιούνται, όσο και σε θέματα διαχείρισης του προσωπικού, των οικονομικών και των περιουσιακών τους στοιχείων.

Η θεωρία αυτή, αντιλαμβανόμενη την εγκληματική οργάνωση ως μία επιχειρηματική οντότητα, καταδεικνύει την παράλληλη σχέση που συνδέει τη νομιμότητα και την παρανομία και επιχειρεί να ερμηνεύσει την οργανωμένη εγκληματικότητα εστιάζοντας στην οικονομική διάσταση της δραστηριότητάς της. Πρεσβεύει την εξέταση των εγκληματικών οργανώσεων μέσα από τον καταμερισμό της εργασίας στο εσωτερικό τους και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους στους επιχειρηματικούς τομείς στους οποίους δρουν, τονίζοντας τις ομοιότητες που παρουσιάζουν η παραγωγή και η προώθηση των αγαθών και υπηρεσιών που οι παράνομες αυτές επιχειρήσεις προσφέρουν, με τις αντίστοιχες των νόμιμων επιχειρήσεων (Σταμούλη, 2015: 113-114). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, αναλύοντας και κατανοώντας τη διάρθρωση και λειτουργία της εφοδιαστικής αλυσίδας που χρησιμοποιούν οι νόμιμες επιχειρήσεις, μπορεί να γίνει κατανοητή και η αντίστοιχη λειτουργία της παράνομης εγκληματικής επιχείρησης.

1.2.6. Η θεωρία των δικτύων

Σύμφωνα με αυτή τη θεωρητική προσέγγιση, οι εγκληματικές οργανώσεις, δε χαρακτηρίζονται από αυστηρή ιεραρχική δομή, αλλά βασίζονται και λειτουργούν μέσω χαλαρών δικτύων συνεργατών, τα οποία δεν ελέγχονται και δεν καθοδηγούνται κεντρικά, έχουν ευελιξία και προσαρμοστικότητα, εναλλαγή προσώπων και δεν είναι εύκολη η εξάρθρωσή τους από τις διωκτικές αρχές, λόγω ακριβώς της αναλωσιμότητας των μελών τους που δεν είναι σταθερά (Σταμούλη, 2015: 115, 2019: 219). Τα μέλη των δικτύων αυτών, επικοινωνούν μεταξύ τους με άμεσους ή έμμεσους τρόπους, προκειμένου να υπάρξει διάχυση των απαραίτητων πληροφοριών για την επίτευξη του τελικού στόχου του δικτύου (Lemieux, 2003: 17).

Τα δίκτυα, είναι ο τρόπος που τα άτομα και οι ομάδες χρησιμοποιούν προκειμένου να κινούνται στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά, όπως πρεσβεύει το θεωρητικό αυτό πλαίσιο. Οι σχέσεις που χαρακτηρίζουν αυτή τη δομή είναι στενές, όσον αφορά στον πυρήνα του δικτύου και άτυπες και χαλαρές, όσον αφορά στα ευρύτερα υποδίκτυα που αναπτύσσονται και συχνά συνεργάζονται μεταξύ τους, χωρίς ανταγωνιστικούς όρους, εκμεταλλευόμενα

την τεχνογνωσία και την εξειδίκευση που έχουν σε συγκεκριμένους τομείς και τρόπους δράσης (Gottschalk, 2009: 7-8. Lemieux, 2003: 6-7, 18. Λίμα, 2022: 181-182).

Όπως υποστηρίζει η Λίμα (2022: 181-182), ο τρόπος οργάνωσης των δικτύων αυτών, έχει ουσιαστικά, το χαρακτήρα της ένωσης ατόμων, τα οποία συγκεντρώνονται, σε ευκαιριακή κυρίως βάση, κάθε φορά που πρόκειται να λάβει χώρα μία εγκληματική δράση, γεγονός το οποίο συνεισφέρει και στη δυσκολία εντοπισμού και δίωξής τους από τις αρχές.

Επιπλέον, σύμφωνα με το Lemieux (2003: 3), οι εγκληματικές οργανώσεις, ουσιαστικά, είναι επιχειρήσεις και δίκτυα, τα οποία έχουν κοινά χαρακτηριστικά με άλλα κοινωνικά δίκτυα, πάντα όμως υπό το πρίσμα μίας εγκληματικής επιχείρησης. Έτσι, οι εγκληματικές οργανώσεις μπορούν να εξεταστούν είτε αναφορικά με την εσωτερική τους οργάνωση και τις εσωτερικές τους σχέσεις, δηλαδή τη λειτουργία τους ως δίκτυα, είτε αναφορικά με τις εξωτερικές τους συναλλαγές, δηλαδή τη λειτουργία τους ως επιχειρήσεις (2003: 4).

Η οργάνωση και λειτουργία των εγκληματικών οργανώσεων με τη μορφή των χαλαρών δικτύων, στα οποία συχνά τα μέλη τους δε γνωρίζονται μεταξύ τους και δεν συναντώνται, αλλά προσφέρουν ξεχωριστά τις εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητές τους για τις παράνομες δράσεις τους, εξασφαλίζει την απαραίτητη ευελιξία, ταχύτητα δράσης και προσαρμοστικότητά τους στις εξελίξεις των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συγκυριών που καθορίζουν τη δράση τους (Morselli, 2009: 10-11). Για τους λόγους αυτούς, είναι και ο τρόπος οργάνωσης που επιλέγουν οι σύγχρονες εγκληματικές οργανώσεις, όπως επισημαίνεται και από την έκθεση της EUROPOL για την απειλή που το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί για την Ευρωπαϊκή Ένωση (2021: 10).

1.3. Η κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος

Όπως προαναφέρθηκε, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο και χαρακτηρίζεται από κοινωνική οργάνωση, η έννοια της οποίας αποτέλεσε καίριο αντικείμενο μελέτης της εγκληματολογικής επιστήμης. Η οργανωτική δομή και επιχειρησιακή λειτουργία των εγκληματικών οργανώσεων, είναι παρόμοια με αυτή που συναντάται στις νόμιμες επιχειρήσεις, αλλά και το ίδιο το οργανωμένο κράτος (Παπαθεοδώρου, 2021: 92). Σε μία εγκληματική οργάνωση συμμετέχουν άτομα τόσο από

τα κατώτερα, όσο και από τα ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, τα οποία αναλαμβάνουν διαφορετικούς ρόλους και αρμοδιότητες, με τα άτομα από τα κατώτερα στρώματα να ασχολούνται με περισσότερο διεκπεραιωτικές και επικίνδυνες εργασίες, εκείνες που απαιτούν λιγότερη εκπαίδευση και εξειδίκευση και τα άτομα από τις ανώτερες τάξεις, τα οποία έχουν μόρφωση και εξειδίκευση, ιδιαίτερα χρήσιμη λόγω της τεχνολογικής προόδου, να κατέχουν υψηλότερες θέσεις μέσα στην οργάνωση, αλλά και να ηγούνται αυτής (Ριζάβα, 2012: 158-159).

Η εσωτερική αυτή οργάνωση, είναι όμοια με την οργάνωση που υπάρχει στην κοινωνία και στις νόμιμες επιχειρήσεις και αντικατοπτρίζει τις ίδιες τις ανισότητες που οι διαφορετικές κοινωνικές ομάδες αντιμετωπίζουν στη δυνατότητα κοινωνικής και οικονομικής ανόδου, πλουτισμού, πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, ακόμη και στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας και την οικονομική δραστηριότητα (Βιδάλη, 2017: 153).

Οι πολίτες που προέρχονται από τις λιγότερο ευνοημένες, κοινωνικά και οικονομικά τάξεις, απασχολούνται κυρίως σε χειρωνακτικές εργασίες, οι οποίες δεν απαιτούν υψηλό επίπεδο γνώσεων και εξειδίκευσης και οι οποίες θεωρούνται κατώτερου επιπέδου από το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας, αλλά και σε πιο επικίνδυνες δράσεις, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στη σύλληψή τους, ή στη διακινδύνευση της ζωής και της σωματικής τους ακεραιότητας (Βιδάλη, 2014: 129. Σταμούλη, 2016: 1225). Επίσης, είναι και αυτά τα οποία έρχονται συνήθως αντιμέτωπα με την ποινική δικαιοσύνη και διώκονται με βαρύτερες ποινές, όταν αποκαλύπτονται οι δράσεις των εγκληματικών οργανώσεων στις οποίες συμμετέχουν, σε αντιστοιχία με ότι παρατηρείται και στις άλλες μορφές εγκλημάτων στην κοινωνία, όπου οι κοινοί εγκληματίες είναι αυτοί που απασχολούν κυρίως το δικαστικό και σωφρονιστικό σύστημα (Βιδάλη, 2023).

Αντιθέτως, τα άτομα που προέρχονται από τα ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, κατέχουν υψηλότερες θέσεις στην αγορά εργασίας και στον επιχειρηματικό κόσμο, καθώς και αναγνώριση και σεβασμό στην κοινωνική ζωή και με τον ίδιο τρόπο, κατέχουν και τις ηγετικές θέσεις στις εγκληματικές οργανώσεις στις οποίες ανήκουν. Επιπλέον, δεν έρχονται αντιμέτωποι με το ποινικό σύστημα και οι παράνομες δραστηριότητές τους καλύπτονται ή αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερα ευνοϊκό τρόπο από τη δικαιοσύνη, όπως άλλωστε συμβαίνει και στο χώρο της νόμιμης επιχειρηματικότητας. Οι έχοντες και κατέχοντες τα μεγάλα κεφάλαια, τη μεγάλη κοινωνική, οικονομική και πολιτική

επιρροή, και συχνά χρηματοδοτούν ή αποτελούν υψηλόβαθμα στελέχη των εγκληματικών οργανώσεων, είναι και εκείνοι των οποίων η παράνομη δράση δεν αποκαλύπτεται και δε διώκεται ποινικά, ή διώκεται μόνο σε επίπεδο διοικητικών κυρώσεων. Ακόμη, οι ίδιοι δε γίνονται αντιληπτοί ως εγκληματίες, από τους εαυτούς τους, την πολιτεία και το κοινωνικό σύνολο και η ζημία που έχει επέλθει από τις πράξεις τους, ηθική ή υλική, δε θεωρείται σημαντική (Αλοσκόφης, 2019: 89, 94).

Τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων τα οποία κατέχουν χαμηλότερες ιεραρχικά θέσεις είναι αναλώσιμα, με την έννοια ότι η απώλειά τους δε θέτει σε ουσιαστικό κίνδυνο τη λειτουργία των οργανώσεων και τη συνέχιση της δράσης τους, δημιουργούν μία παροδική αναστάτωση, η οποία παύει να ισχύει με την αντικατάστασή τους. Η απώλεια όμως των στελεχών που κατέχουν τις υψηλές θέσεις στις οργανώσεις, μπορεί να δημιουργήσει αποσταθεροποίηση στο εσωτερικό τους και να διακινδυνεύσει τη δομή, την οργάνωση και τη λειτουργία τους (Johnson, 1962: 416).

Μία ακόμη παράμετρος που αφορά στην κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος, είναι εκείνη των κανόνων συμπεριφοράς των μελών των εγκληματικών οργανώσεων, σε σύγκριση με τους κανόνες που καθορίζουν την απαιτούμενη και επιθυμητή συμπεριφορά και δραστηριότητα στους νόμιμους σχηματισμούς της οργανωμένης κοινωνίας και πολιτείας. Όπως ισχύει στο στρατό, ο οποίος υιοθετεί την αυστηρή πειθαρχία και υπακοή στην ιεραρχία, στους δημόσιους φορείς και υπηρεσίες που εφαρμόζουν συγκεκριμένη πειθαρχική διαδικασία, στην εκκλησία, όπου οι πιστοί πρέπει να ακολουθούν τις δέκα εντολές, στα σχολεία τα οποία υιοθετούν εσωτερικούς κανονισμούς τους οποίους το διδακτικό προσωπικό και οι μαθητές καλούνται να τηρούν, όπως άλλωστε και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο, το οποίο οφείλει να τηρεί τους νόμους που η πολιτεία ψηφίζει και εφαρμόζει και να ακολουθεί τις κοινά αποδεκτές αξίες, έτσι και τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων, οφείλουν να τηρούν τους κανόνες που ισχύουν στο εσωτερικό τους. Η ουσιαστική διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι οι νόμοι και οι εσωτερικοί κανόνες των άλλων κοινωνικών και πολιτειακών σχηματισμών είναι γραπτοί, ενώ οι κανόνες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά και τη δράση των μελών των εγκληματικών οργανώσεων είναι άγραφοι και δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία που να αναφέρονται σε αυτούς (Cressey, 2008 {1969}: 163-164).

Επιπλέον, όπως συμβαίνει σε μία επιχείρηση ή ένα δημόσιο οργανισμό, όπου υπάρχουν στελέχη επιφορτισμένα με τον έλεγχο και την παρακολούθηση της ομαλής εσωτερικής λειτουργίας και ενσωμάτωσης των διαφορετικών τμημάτων της, υπάρχουν μέλη των εγκληματικών οργανώσεων που έχουν ανάλογα καθήκοντα και φροντίζουν για την επιβολή των εσωτερικών κανόνων και τη μείωση των εσωτερικών διενέξεων και εντάσεων, όπως ακριβώς συμβαίνει και στην ευνομούμενη επιχειρηματικότητα και κοινωνία. Αυτό επιτυγχάνεται με τη δημιουργία ενός συνόλου εσωτερικών νόμων, που προάγουν αρχές όπως η πίστη, η ειλικρίνεια, η αφοσίωση και η δικαιοσύνη, αντίστοιχων με τους νόμους που καθορίζουν τη νομιμότητα και την παρανομία στην οργανωμένη κοινωνία, στοιχείο που ενισχύει τη θεωρία ότι το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζεται από κοινωνική οργάνωση (Cressey, 2008 {1969}: 166-167).

Τέλος, το οργανωμένο έγκλημα καλύπτει τις ανάγκες μέρους του πληθυσμού, ειδικά από τις κατώτερες και κοινωνικά ευάλωτες και συχνά περιθωριοποιημένες τάξεις, με μειωμένες δυνατότητες πρόσβασης στην αγορά εργασίας και απορρόφησής τους από αυτή και στις επίσημες κοινωνικές δομές του κράτους, αλλά και ελάχιστες πιθανότητες κοινωνικής και οικονομικής ανόδου με νόμιμα μέσα, να ανήκουν σε μία κοινωνική ομάδα, η οποία τους παρέχει προστασία, ασφάλεια, στήριξη, μέσα για βιοπορισμό (Σταμούλη, 2016: 1198-1199, 2019: 216). Επιπλέον, πολύ συχνά, καλύπτει το κενό στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών στους πολίτες από το κράτος, το οποίο μπορεί να οφείλεται είτε σε ελλειπείς δομές και λειτουργίες, είτε σε διάθεση μειωμένων κονδυλίων για την κάλυψη των βασικών αναγκών της κοινωνίας, είτε ακόμη και στην αυξημένη ζήτηση των πολιτών για φθηνά προϊόντα και υπηρεσίες που παρέχονται από την παραοικονομία, λόγω της οικονομικής κρίσης και των μειωμένων χρημάτων που μπορούν να διαθέσουν για την αγορά τους (Αντωνόπουλος & Hall, 2016: 969. Λαμπροπούλου, 2016: 1029 .Ριζάβα, 2012: 203-206. Σταμούλη, 2016: 1212).

Αυτά τα στοιχεία, συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην ανοχή μέρους του κοινωνικού συνόλου, αλλά και του ίδιου του κράτους, στην ύπαρξη και τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος, ακόμη και στη συμμετοχή και στη διευκόλυνσή του, εξασφαλίζοντας ένα βαθμό προστασίας στην παράνομη δράση του. Επιπλέον, του δίνει και μία διάσταση λειτουργίας του ως ένα εναλλακτικό, ως προς το επίσημο και νόμιμο, σύστημα εξουσίας και κοινωνικού ελέγχου, με δεδομένο ότι καλύπτει τις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων του

κοινωνικού συνόλου (Βιδάλη, 2014: 112, 124, 2017:152-153, 156, 165. Ριζάβα, 2012: 160. Σταμούλη, 2016:1198, 2019: 216-218).

1.4. Ο ρόλος της διαφθοράς

Το κύριο και ισχυρότερο μέσο το οποίο χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα για την επιβίωσή του, είναι η διαφθορά, δημόσια και ιδιωτική, την οποία αξιοποιεί μέσα από τις πελατειακές σχέσεις αλληλεξάρτησης και αμοιβαίας συνεργασίας τις οποίες αναπτύσσει με εκπροσώπους της ίδιας της πολιτείας και ιδιαίτερα από φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, της δικαιοσύνης και της πολιτικής (Αλεξιάδης, 2011: 261. Αντωνόπουλος & Hall, 201: 963. Ριζάβα, 2012: 257. UNODC, 2017: 56-57). Είναι αυτονόητο ότι σε μία κοινωνική και οικονομική οργάνωση, η οποία χαρακτηρίζεται από την αδύναμη παρουσία της επίσημης πολιτείας, με κυρίαρχες τις αρχές της συσσώρευσης πλούτου, της απόκτησης εξουσίας, τις δυνάμεις της αγοράς, του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, της ευνοιοκρατίας και των πελατειακών σχέσεων, η ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος είναι αναμενόμενη (Green & Ward, 2004: 87).

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, η διαφθορά είναι ιδιαίτερα έκδηλη και χαρακτηρίζει όλες τις λειτουργίες του οργανωμένου κράτους, με τους πρωταγωνιστές των πράξεων διαφθοράς να περιλαμβάνουν από δημόσιους λειτουργούς, ιδιωτικούς υπαλλήλους, πολιτικούς και κομματικά στελέχη, έως επιχειρηματικούς κολοσσούς, αλλά και μικρές επιχειρήσεις και την εμπλοκή τους με την οργανωμένη εγκληματικότητα (Βιδάλη, 2017: 156).

Η σύνδεση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς είναι αυταπόδεικτη και αυτονόητη. Το οργανωμένο έγκλημα είναι αδύνατο να διατηρήσει και να αναπτύξει τη δράση του αν δεν έχει σύμμαχο σημαντικό κομμάτι της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, καθώς και της κρατικής εξουσίας. Η ανοχή του κοινωνικού συνόλου στην ύπαρξη και δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος, ενισχύει τη δύναμή του και αποδυναμώνει τις προσπάθειες της πολιτείας για την πάταξή του και επιπλέον, αποτελεί και πηγή στρατολόγησης των μελών του (Βιδάλη, 2017: 155-156. Green & Ward, 2004: 92. Johnson, 1962: 416, 422-423. US Department of Justice, 2008: 8).

Επιπροσθέτως, είναι απαραίτητη η διείσδυσή του στους μηχανισμούς λειτουργίας της επίσημης πολιτείας για την κάλυψη και προστασία των παράνομων ενεργειών τους, μέσα από τη σύμπραξη με εκπροσώπους του δημόσιου μηχανισμού (Hirschfeld, 2015:25). Οι μεγαλύτερες και πιο επιτυχημένες εγκληματικές οργανώσεις, είναι αυτές που έχουν κατορθώσει να αναπτύξουν στενές σχέσεις συνεργασίας με την επίσημη πολιτεία και εκπροσώπους της σε θέσεις κλειδιά, ανάλογα με τον τομέα στον οποίο δραστηριοποιούνται (Ruggiero, 2012: 8).

Η δημόσια διαφθορά που προστατεύει και εξασφαλίζει τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος, μπορεί να αφορά τόσο στη δωροδοκία ενός χαμηλόβαθμου δημοσίου υπαλλήλου για τη διεκπεραίωση μίας υπόθεσης, όσο και στην εμπλοκή υψηλόβαθμων δημόσιων στελεχών και προϊστάμενων οργανωτικών μονάδων, με δυνατότητα διευκόλυνσης των παράνομων δράσεών του ή την απόκρυψή τους (Green & Ward, 2004: 86-87. Ριζάβα, 2012: 224-225). Πολύ διαδεδομένη επίσης, είναι η δημόσια διαφθορά που αφορά σε λειτουργούς των φορέων τυπικού κοινωνικού ελέγχου, όπως αστυνομικούς, τελωνειακούς και άλλους δημόσιους υπαλλήλους επιφορτισμένους με καθήκοντα ελέγχου και επιβολής κυρώσεων σε παραβάτες οικονομικών και φορολογικών κανόνων.

Οι διεφθαρμένοι δημόσιοι λειτουργοί οι οποίοι συνεργάζονται με τις εγκληματικές οργανώσεις, προστατεύουν τη δράση τους, αλλά τους προσφέρουν και πλεονέκτημα στον ανταγωνισμό με τις αντίπαλες οργανώσεις που δρουν στις ίδιες αγορές, αφού μπορούν να τον μειώνουν με τις συλλήψεις των μελών τους και την εξάρθρωσή τους (Moore, 1987: 56. Ριζάβα, 2012: 257). Ουσιαστικά, μέσω της διαφθοράς, οι εγκληματικές οργανώσεις κατορθώνουν να ακυρώνουν ουσιαστικά τις προσπάθειες των ελεγκτικών μηχανισμών για τη δίωξη και εξάρθρωσή τους, απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση του παράνομου έργου τους (Λαμπροπούλου, 2016: 1035. Ριζάβα, 2012: 217-218, 256).

Στο χώρο της δικαιοσύνης, η διαφθορά μπορεί να εκδηλώνεται είτε με το χρηματισμό και την υπόσχεση άλλων αθέμιτων οικονομικών, προσωπικών και επαγγελματικών ωφελημάτων των δικαστικών λειτουργών και των ανώτερων δικαστών, προκειμένου να υπάρχει ευνοϊκή και μεροληπτική ποινική αντιμετώπιση των μελών εγκληματικών οργανώσεων που έρχονται αντιμέτωποι με την ποινική δικαιοσύνη ή ακόμη και με την επιλογή να μην ασκήσουν ποινική δίωξη για τα αδικήματα για τα οποία κατηγορούνται (CSD, 2010: 36. Johnson, 1962: 420).

Επιπλέον, παίρνει τη μορφή της άσκησης επιρροής στους εκπροσώπους της νομοθετικής εξουσίας, προκειμένου να ψηφίσουν νόμους που δεν ποινικοποιούν τις δράσεις τους οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως εγκληματικές, ή να ευνοούν, με φορολογικά και άλλα μέτρα, τις δράσεις τους σε συγκεκριμένους επιχειρηματικούς τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται με κερδοφορία, φυσικά στη νόμιμη οικονομία που καλύπτει τις παράνομες επιχειρήσεις τους (Βιδάλη, 2017: 74-76. Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 185, 187, 191-195).

Ιδιαίτερο ρόλο στη λειτουργία και την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος, παίζει η πολιτική διαφθορά, η οποία ανήκει στην υψηλή διαφθορά (Εθνική Αρχή Διαφάνειας, 2022: 9) και αναφέρεται στη διαφθορά των πολιτικών κομμάτων, των εκπροσώπων της πολιτικής ζωής, των βουλευτών και άλλων ανώτερων αξιωματούχων, που συμμετέχουν στον κρατικό μηχανισμό και στην οποία έχει κάνει ιδιαίτερη μνεία στο έργο του ο R. Merton, εστιάζοντας στην αναγκαιότητά της για την ίδια την επιβίωση και συντήρηση του πολιτικού συστήματος (Βιδάλη, 2017: 52-54. Γασπαρινάτου, 2019: 176-178). Η πολιτική διαφθορά, παίζει καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία και δράση πολλών εγκληματικών οργανώσεων (CSD, 2010: 38. Johnson, 1962: 422) και είναι τόσο διαδεδομένη στη σύγχρονη πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα, ώστε η πολιτική ζωή της χώρας να θεωρείται ότι ουσιαστικά, υπηρετεί τα συμφέροντα των οικονομικών δυνάμεων του τόπου (Γασπαρινάτου, 2019: 157).

Συνήθης πρακτική που συναντάται σε περιπτώσεις πολιτικής διαφθοράς, είναι η παράνομη χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων και προεκλογικών αγώνων από εγκληματικές οργανώσεις (Μαθθίας, 2015: 2), με αντάλλαγμα την εξασφάλιση ψήφων για τα κόμματα και τη στήριξη, την κάλυψη και τη μη δίωξη των παράνομων δράσεων για τις εγκληματικές οργανώσεις, καθώς και την απόκτηση επιρροής στα κέντρα λήψης των αποφάσεων των κυβερνητικών θέσεων (Βασιλαντωνοπούλου, 2014: 332. Γασπαρινάτου, 2019: 157. Johnson, 1962: 421-422. Λαμπροπούλου, 2016: 1036. Ριζάβα, 2012: 225), τρόπος δράσης ο οποίος δημιουργεί και συντηρεί μία συμβιωτική σχέση προστασίας των συμφερόντων των πολιτικών και των εγκληματιών (Della Porta & Vannucci, 2012: 181).

Η καταπολέμηση της πρακτικής αυτής, έχει αποτελέσει αντικείμενο και περιεχόμενο πληθώρας εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών πρακτικών και πολιτικών αντιμετώπισης της δημόσιας διαφθοράς, όπως αναφέρεται και στην έκθεση της GRECO (2015: 12-15), η οποία

αφορά στον τρίτο κύκλο αξιολόγησης της Ελλάδας και περιλαμβάνει και θέματα σχετικά με τη διαφάνεια του τρόπου χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων στη χώρα.

1.5. Οι επιπτώσεις της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος

Εκτός από τη μελέτη και την ερμηνεία του οργανωμένου εγκλήματος, ως ένα κοινωνικό φαινόμενο, είναι εξίσου, αν όχι περισσότερο ενδιαφέρουσα, η εξέταση των επιπτώσεων που η δράση του έχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή, παράγοντα που αποτελεί και το λόγο για τον οποίο απασχολεί τόσο τον ακαδημαϊκό κόσμο, όσο και την επίσημη πολιτεία, με τους τρόπους για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του.

Οι επιπτώσεις των παράνομων ενεργειών του οργανωμένου εγκλήματος, είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και να χαρακτηριστούν ως εγκληματικές για το σύνολο της κοινωνίας. Η καθημερινότητα των περισσότερων πολιτών δεν επηρεάζεται από την πλειοψηφία των δράσεων του και δεν επηρεάζουν και σχετίζονται με την ομαλότητα της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας μέσα στην οποία ζουν και δραστηριοποιούνται (ΕΛΑΣ, 2024: 19). Παρόλα αυτά, οι ζημιές που αποφέρουν είναι πολύ μεγαλύτερης κλίμακας και μεγέθους από πολλά άλλα είδη εγκλημάτων, με δεδομένο ότι δεν αφορούν μεμονωμένα άτομα, αλλά αφορούν το σύνολο του κοινωνικού συνόλου το οποίο πλήττεται από τις εγκληματικές του δράσεις. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, οι επιπτώσεις που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν πολίτες και κυβερνήσεις, είναι μακροπρόθεσμες και γι' αυτό δε γίνονται αντιληπτές ως θέματα άμεσης αντιμετώπισης.

Οι περισσότερο εμφανείς και άμεσες επιπτώσεις της δραστηριότητας του οργανωμένου εγκλήματος, είναι οικονομικές. Η λειτουργία παράνομων αγορών και η παραγωγή και διακίνηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών, δημιουργεί μία παράνομη οικονομία, η οποία λειτουργεί παράλληλα με τη νόμιμη, υπονομεύοντας την ορθή εφαρμογή των κανόνων της αγοράς και των σχέσεων εμπιστοσύνης που κυριαρχούν μεταξύ των νόμιμων επιχειρηματιών, αλλά και στρεβλώνοντας τον υγιή ανταγωνισμό στον επιχειρηματικό κόσμο.

Στερεί έσοδα από τις νόμιμες επιχειρήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να τα επενδύσουν εκ νέου στις ίδιες ή νέες εταιρίες, με αρνητικές συνέπειες, τόσο για τους ίδιους τους

επιχειρηματίες, αλλά και το σύνολο της επιχειρηματικότητας της χώρας. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για το κομμάτι των επενδύσεων για τη χώρα, οι οποίες επηρεάζονται δυσμενώς, μιας και το οργανωμένο έγκλημα επιλέγει να επενδύει είτε σε νόμιμες επιχειρήσεις για το ξέπλυμα των παράνομων εσόδων του, είτε σε παράνομες επιχειρήσεις, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, με αποτέλεσμα να διαφεύγουν μεγάλα κεφάλαια τα οποία θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν υγιείς επιχειρηματικές δραστηριότητες στο εσωτερικό της χώρας.

Εξίσου σημαντικό αρνητικό οικονομικό αποτέλεσμα της λειτουργίας των επιχειρήσεων που ανήκουν στο οργανωμένο έγκλημα, αποτελεί η μεγάλη μείωση των δημοσιονομικών εσόδων που οφείλεται στη φοροαποφυγή και στη φοροδιαφυγή στις οποίες οι εγκληματικές οργανώσεις καταφεύγουν για τη διατήρηση και αύξηση των κερδών τους. Τα έσοδα αυτά, θα μπορούσαν να διατίθενται από το κράτος σε καίριους τομείς, όπως η υγεία, η παιδεία και η ασφάλεια, αν είχαν γεμίσει τα δημόσια ταμεία. Αντιθέτως, από τη στιγμή που οι εγκληματικές οργανώσεις διαχειρίζονται τα κεφάλαιά τους κυρίως στη σφαίρα της παρανομίας και της αποφυγής απόδοσης στο κράτος των οφειλόμενων φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων, υπάρχει ελλειψής κρατική χρηματοδότηση βασικών δομών και η κάλυψη βασικών κοινωνικών αναγκών των πολιτών.

Μία από τις σημαντικότερες επίσης επιπτώσεις της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, σχετίζεται με την επίδραση που έχει στην ίδια την ακεραιότητα και την αντικειμενικότητα της λειτουργίας του κράτους (Καρατράντος, 2021: 4), το οποίο οφείλει να καλύπτει τις ανάγκες των πολιτών απρόσκοπτα, με διαφανείς διαδικασίες και ανεπηρέαστο από προσωπικές, επαγγελματικές και άλλες επιρροές.

Αυτή του η λειτουργία όμως, υπονομεύεται από τη διαφθορά η οποία κυριαρχεί στη δημόσια ζωή και απομακρύνει τη δημόσια διοίκηση από τους εν γένει στόχους της και το λόγο ύπαρξής της. Η διαφθορά αποτελεί το κύριο όχημα το οποίο χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα προκειμένου να επιτύχει την πρόσβασή του στους κρατικούς μηχανισμούς και να διασφαλίσει την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του, αλλά και να προστατεύσει τη δράση του. Εκμεταλλεύεται την επιθυμία πολιτών που ανήκουν στην κοινωνική και οικονομική ελίτ να αυξήσουν τα κέρδη τους από τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες, να διευρύνουν το μερίδιό ου αυτές κατέχουν στην εγχώρια ή διεθνή αγορά και να αποκτήσουν μεγαλύτερη δύναμη και ισχύ, επηρεάζοντας έτσι τα κέντρα λήψης

πολιτικών και κοινωνικών αποφάσεων, συμβάλλοντας στη δημιουργία οικονομικών πρακτικών που θα ωφελήσουν την επιχειρηματικότητά τους.

Το ίδιο ισχύει και για τους κρατικούς μηχανισμούς και τους εκπροσώπους τους, οι οποίοι εμπλέκονται σε οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες για τη βελτίωση της επαγγελματικής, κοινωνικής και οικονομικής τους θέσης. Η ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας του οργανωμένου εγκλήματος με την ίδια την πολιτεία και τους θεσμούς της, έχει λάβει πλέον το χαρακτήρα της κανονικότητας και του αναμενόμενου στοιχείου που περιλαμβάνουν οι δημόσιες λειτουργίες και χαρακτηρίζουν τις σχέσεις των πολιτών με το κράτος και καταδεικνύουν την παράλληλη και συμβιωτική σχέση που κυριαρχεί στη μεταξύ τους σύνδεση (Βιδάλη, 2017: 155-156. Chambliss, 1988: 154)

Έτσι, η διαφθορά παρουσιάζει καθολικό χαρακτήρα στα οικονομικά και κοινωνικά δρώμενα της χώρας, συναντάται σε πλήθος οικονομικών και κοινωνικών συναλλαγών, δημιουργώντας και συντηρώντας μία συνεχή σχέση εκπλήρωσης αμοιβαίων συμφερόντων, αμοιβαίας σύνδεσης, συνεργασίας και εξάρτησης μεταξύ της πολιτείας, των πολιτών και του οργανωμένου εγκλήματος. Το γεγονός αυτό, εκτός από τις οικονομικές επιπτώσεις που προαναφέρθηκαν, έχει και κοινωνικές επιπτώσεις στην ίδια τη δομή και τη λειτουργία της κοινωνίας.

Η αποδεδειγμένη σύνδεση του κράτους και του οργανωμένου εγκλήματος μέσω της διαφθοράς, οδηγεί αυταπόδεικτα, σε μία λειτουργία της πολιτείας, η οποία δε βασίζεται πλέον στις αρχές της ισότητας, της αμεροληψίας και της διαφάνειας, οι οποίες πρέπει να χαρακτηρίζουν τη σχέση της με τους πολίτες και οι οποίες αμαυρώνονται με την ύπαρξη της διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση. Μία διεφθαρμένη όμως δημόσια διοίκηση, με τη διαφθορά να χαρακτηρίζει τις πράξεις των δημοσίων λειτουργών στην άσκηση των καθηκόντων τους, ειδικά στο χώρο της δικαιοσύνης, κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτή, την αποτελεσματικότητά της και τη λειτουργία της με γνώμονα τη διασφάλιση των συμφερόντων τους, αλλά και την ίδια την ύπαρξη του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής του υπόστασης (Γασπαρινάτου, 2019: 157. Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 186).

Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ηγετικών στελεχών εγκληματικών οργανώσεων, αλλά και σημαίνοντες κοινωνικοί, πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες της χώρας, δε διώκονται ποινικά για τη συμμετοχή τους σε δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος, ή αντιμετωπίζουν

ιδιαίτερα επιεικείς ποινές, αποτελεί το αποτέλεσμα της διαφθοράς που λυμαίνεται τους κόλπους του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, την οποία συντηρούν οι πελατειακές σχέσεις μεταξύ ανώτατων δικαστικών, ισχυρών επιχειρηματιών, πολιτικών προσώπων και εκπροσώπων εγκληματικών οργανώσεων. Η ατιμωρησία αυτή των εκλεκτών του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού κόσμου, ενισχύει το αίσθημα των πολιτών για άνιση απονομή δικαιοσύνης, για μεροληψία του σχετικού θεσμικού πλαισίου και κλονίζει την εμπιστοσύνη τους στον ίδιο το θεσμό της δικαιοσύνης ως έναν από τους σημαντικότερους φορείς τυπικού κοινωνικού ελέγχου.

Όταν οι πολίτες δεν εμπιστεύονται την πολιτεία και τους φορείς της, δεν είναι διατεθειμένοι να τηρήσουν τους νόμους και να υπακούσουν στους κανόνες που αυτή επιβάλλει, να σεβαστούν τους εκπροσώπους του νόμου, στοιχεία που απειλούν την κοινωνική ευταξία και ενισχύουν την ανομία και την παραβατικότητα. Επιπλέον, αμφισβητούν την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των κρατικών θεσμών και των εκπροσώπων τους και είναι επιρρεπείς στη δημιουργία και την υιοθέτηση αντιδημοκρατικών κοινωνικών και πολιτικών σχηματισμών (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 194. Τσίγκανου, 2016: 215-216).

Η πολιτική διαφθορά, αφορά στην εμπλοκή βουλευτών, κυβερνητικών στελεχών και κομματικών παραγόντων σε οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες. Η συνθήκη αυτή, οδηγεί τους πολίτες να αμφισβητούν τις αξίες και της πολιτικής ζωής, αδιαφορούν για τα πολιτικά δρώμενα του τόπου και να απέχουν από αυτά, ακόμη και από τις δημοκρατικές διαδικασίες εκλογής των εκπροσώπων της για τη διακυβέρνηση της χώρας.

Σαν συνέπεια, πλήττεται η πολιτική ζωή της χώρας, η πολιτική σταθερότητα, η λειτουργία της πολιτικής ζωής με διαφάνεια και ακεραιότητα, αλλά και το σύνολο της κρατικής δομής και οργάνωσης, φαινόμενα που συνοδεύονται από γενικότερη ολίσθηση των κοινωνικών αξιών και των χρηστών ηθών.

Οι δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος, συντηρούν και ενισχύουν τις κοινωνικές και τις οικονομικές ανισότητες που επικρατούν στο εσωτερικό της κοινωνίας, ανάμεσα στις διαφορετικές κοινωνικές και οικονομικές τάξεις, γεγονός που διατηρεί και τις μεταξύ τους αντιπαλότητες και συγκρούσεις. Περαιτέρω, δημιουργείται κοινωνική αποσταθεροποίηση και πλήττεται η κοινωνική συνοχή και η κοινωνική ειρήνη.

Επιπρόσθετα, οι συνέπειες των παράνομων ενεργειών του στην ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου είναι ιδιαίτερα έκδηλες. Οι βίαιες πρακτικές που οι εγκληματικές οργανώσεις υιοθετούν στις δραστηριότητές τους, αποτελούν παράδειγμα για αρκετούς πολίτες, οι οποίοι επιλέγουν να συμπεριφέρονται με παρόμοιους τρόπους στην κοινωνική τους ζωή και στις οικονομικές τους συναλλαγές, ή ακόμη και να εισχωρήσουν σε εγκληματικές οργανώσεις, ενισχύοντας έτσι την παραβατικότητα και την εγκληματικότητα στο σύνολο της κοινωνίας και υπονομεύοντας το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών, ένα από τα βασικά αγαθά που το κράτος οφείλει να τους παρέχει.

Από την αύξηση της εγκληματικότητας και την άμβλυνση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών, μπορούν να προκύψουν ακόμη και ψυχολογικά προβλήματα σε αυτούς, σχετιζόμενα με το φόβο και την αδυναμία τους να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που θεωρούν επικίνδυνο (Shaw & Kemp, 2012: 43), ειδικά όταν πρόκειται για παιδιά, γυναίκες και ηλικιωμένους, κάνοντας εμφανείς τις κοινωνικές βλάβες που μπορούν να προκύψουν από τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος.

Τέλος, η δράση του οργανωμένου εγκλήματος, μπορεί να έχει ζημιογόνες συνέπειες και στο περιβάλλον, οι οποίες δεν είναι άμεσα διακριτές και μετρήσιμες, αλλά παρουσιάζονται και απασχολούν σε μακροπρόθεσμοι ορίζοντα και σχετίζονται με παράνομες εξορύξεις ορυκτών, αποψιλώσεις δασικών εκτάσεων, παράνομες αντλήσεις πετρελαίου, μόλυνση των υδάτων, τους εδάφους και της ατμόσφαιρας από προϊόντα που προκύπτουν από την παράνομη παραγωγή ναρκωτικών ουσιών (Shaw & Kemp, 2012: 45).

Το οργανωμένο έγκλημα βραχυπρόθεσμα, δείχνει να προσφέρει σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, εργασία, ασφάλεια και προστασία, μιας και οι δυνατότητες να εξασφαλίσουν αυτά τα αγαθά από το επίσημο κράτος και τη νόμιμη οικονομία είναι εξαιρετικά δύσκολες ή αδύνατες. Πρόκειται για ανθρώπους που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες συνθήκες διαβίωσης, κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης, οι οποίοι στους κόλπους μίας εγκληματικής οργάνωσης βρίσκουν την κοινωνική και οικονομική επιβίωση και αποδοχή που χρειάζονται και που η πολιτεία δεν είναι σε θέση ή δεν προτίθεται να τους παρέχει (Shaw & Kemp, 2012: 34, 40).

Επιπλέον, στο βαθμό που αφορά στις νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος και την τήρηση των φορολογικών, οικονομικών και ασφαλιστικών του υποχρεώσεων, συνεισφέρει στα δημόσια οικονομικά του τόπου,

δημιουργεί θέσεις εργασίας και πραγματοποιεί επενδύσεις σε διάφορους επιχειρηματικούς τομείς.

Τα δεδομένα αυτά, εγείρουν ερωτήματα και προβληματισμούς αναφορικά με τον οξύμωρο χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο στην ουσία του, αποτελεί μία ζημιογόνα δραστηριότητα που επηρεάζει όλους τους τομείς της συντεταγμένης κοινωνίας και πολιτείας, παρόλα αυτά, αποτελεί επιθυμητό φαινόμενο για μερίδα των πολιτών που ασπάζονται, καλύπτουν και ενισχύουν τη δράση του.

Κεφάλαιο 2. Η νομιμότητα και η παρανομία

2.1. Η συμβιωτική, παράλληλη και αμφίδρομη σχέση

Όπως έχει υποστηρίξει και ο Chambliss (1988: 208, 2004: 243) υπάρχει μία συμβιωτική σχέση ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα, τη νόμιμη οικονομία, την πολιτική και την ποινική δικαιοσύνη (US Department of Justice, 2008: 10). Η νομιμότητα και η παρανομία, συνυπάρχουν, συμβιώνουν και συμπληρώνουν η μία την άλλη, αποτελώντας τις δύο πλευρές της σύγχρονης επιχειρηματικής δραστηριότητας, της οργάνωσης και της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς, με τα όρια και τα στεγανά μεταξύ τους να είναι ασαφή, μεταβαλλόμενα και να διαμορφώνονται από πληθώρα οικονομικών παραγόντων, αλλά και τους κανόνες της αγοράς (Βιδάλη, 2013. Γασπαρινάτου, 2019: 175. Πιτσελά, 2010: 104. Ριζάβα, 2012: 207-209).

Το οργανωμένο έγκλημα έχει παράνομη δράση, η οποία όχι μόνο λειτουργεί παράλληλα με τη νόμιμη οικονομία, αλλά συνδέεται μαζί της με μία συμβιωτική και αμφίδρομη σχέση, αφού εξαρτάται και προσαρμόζεται στις συνθήκες που επικρατούν σε αυτή, προκειμένου να επιβιώσει και να αναπτυχθεί, έχοντας έτσι κοινό συμφέρον, το οποίο συνδέει τη νόμιμη και την παράνομη οικονομία (Βιδάλη, 2019: 57. Σταμούλη, 2016: 1197-1198, 1200, 1222).

Οι εγκληματικές οργανώσεις εμπλέκονται και δραστηριοποιούνται σε νόμιμες επιχειρηματικές δράσεις, συχνά χρησιμοποιώντας άλλες νόμιμες εταιρίες που δεν τους ανήκουν (Europol, 2021: 11), θέλοντας να αποκρύψουν τον παράνομο και μυστικό χαρακτήρα τους, αλλά και να αυξήσουν τα κέρδη τους από τη δράση τους σε επιπλέον αγορές, χρησιμοποιώντας τα κενά που συχνά υπάρχουν στη νομοθεσία και τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Επιπλέον, δραστηριοποιούνται και σε παράνομες αγορές, στις οποίες δρουν παραδοσιακά, με παρόμοιους όρους, συνθήκες, επιχειρηματικές μεθόδους και πρακτικές με τις νόμιμες επιχειρήσεις τους, εναλλάσσοντας έτσι τη δράση τους ανάμεσα στη νομιμότητα και στην παρανομία (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2012: 3) και δημιουργώντας μία παράλληλη οικονομία με αυτή που λειτουργεί επίσημα και υπό τον έλεγχο του κράτους.

Από την άλλη, οι νόμιμες επιχειρήσεις, παρά το νόμιμο χαρακτήρα τους, εμπλέκονται παράλληλα σε παράνομες δράσεις, είτε θέλοντας με τη χρηματοδότηση των παράνομων δράσεων των εγκληματικών οργανώσεων να αποκομίσουν μεγάλα κέρδη (Chambliss, 1988: 72. Μουρμούρης, 2021), είτε προκειμένου να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και την κερδοφορία τους, ειδικά σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας και κρίσης. Στις συνθήκες αυτές, οι περιορισμένοι πόροι που έχουν στη διάθεσή τους, δεν τους επιτρέπουν να αντεπεξέλθουν στις αυξημένες υποχρεώσεις τους, με δεδομένο και τις περιορισμένες επίσης δυνατότητες δανεισμού τους από το νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα, προσφεύγοντας επίσης και στις λύσεις που προσφέρουν οι εγκληματικές οργανώσεις (Βιδάλη, 2017: 131. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2012: 6. Σταμούλη, 2016: 1213, 2019: 224).

Διαπιστώνεται έτσι, μία παράλληλη και συμβιωτική σχέση ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία, με τα όρια μεταξύ τους να είναι ιδιαίτερα ρευστά και δυσδιάκριτα (UNODC, 2021:172). Τόσο η νομιμότητα, όσο και η παρανομία, έχουν έναν κοινό παρονομαστή, που δεν είναι άλλος από την αποκόμιση κέρδους, εξουσίας και ισχύος. Επιπλέον, η μία χρειάζεται, χρησιμοποιεί και στηρίζει την άλλη για την επίτευξη των στόχων τους, ειδικά η παρανομία, η οποία δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς τη συνδρομή και τη στήριξη της νομιμότητας (Βιδάλη, 2013).

Το οργανωμένο έγκλημα χρειάζεται τη νόμιμη οικονομία προκειμένου να εισάγει την παράνομη δράση του σε αυτή, να εδραιώσει τη λειτουργία του και να εξασφαλίσει την ανοχή του από το κοινωνικό σύνολο. Υπάρχει μία αέναη, συμβιωτική σχέση αλληλεξάρτησης και συνεργασίας ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα και την πολιτεία, το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και τη νόμιμη επιχειρηματικότητα (Chambliss, 1988: 154), με το κύριο χαρακτηριστικό της να αποτελεί τη διαφθορά, μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η επίτευξη των στόχων και των δύο εμπλεκόμενων πλευρών. Το κράτος ωφελείται μέσα από τη συνεργασία του με τις εγκληματικές οργανώσεις και το οργανωμένο έγκλημα χρειάζεται την πολιτεία και τους διεφθαρμένους δημόσιους λειτουργούς και πολιτικούς εκπροσώπους της για να καλύπτει, να συντηρεί και να επεκτείνει τις δράσεις του (Βιδάλη, 2017: 155-156).

Οι εγκληματικές οργανώσεις, παρά την παράνομη υπόστασή τους, κατορθώνουν να νομιμοποιούνται, τόσο μέσα από τη συγκάλυψη της δράσης τους από τους συγγενικούς και φιλικούς δεσμούς που έχουν τα μέλη τους με άλλα άτομα, όσο και από την ανοχή και τη

συνενοχή που η ίδια η πολιτεία αναπτύσσει μαζί τους, πολύ συχνά και λόγω της ίδιας της δυσπραγίας της να αντεπεξέλθει σε τομείς υποχρέωσής της, όπως η απασχόληση του εγχώριου εργατικού δυναμικού, οι επενδύσεις και η οικονομική ανάπτυξη, αλλά και της αδυναμίας της να ελέγξει την οικονομική και πολιτική δύναμη που το οργανωμένο έγκλημα έχει αποκτήσει (Ριζάβα, 2012: 160-162, 211). Έτσι, διατηρείται και σε αυτό το επίπεδο, μία ιδιόμορφη παράλληλη σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της κοινωνίας, της πολιτικής και οικονομικής ζωής.

Η συμβιωτική σχέση ανάμεσα σε αυτούς που παρανομούν και σε αυτούς που επιβάλλουν τους νόμους, χαρακτηρίζει και τη σύγχρονη δομή της εξουσίας και των μηχανισμών δημιουργίας και επιβολής των νόμων. Εκείνοι οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με το καθήκον και το λειτούργημα της ψήφησης και εφαρμογής των νόμων, είναι και εκείνοι οι οποίοι έχουν μεγάλο συμφέρον να τους παραβούν και να αποφασίζουν για το χαρακτηρισμό πράξεων και μέσων απόκτησης οικονομικών και άλλων ωφελειών, ως νόμιμες ή παράνομες. Οι ίδιοι λειτουργοί που έχουν τη δύναμη να χαρακτηρίσουν συγκεκριμένες δράσεις και πρακτικές, οι οποίες συνήθως ακολουθούνται και υιοθετούνται από εγκληματικές οργανώσεις και άλλους παραβάτες, ως εγκληματικές, είναι οι ίδιοι που ωφελούνται από τη μη ποινική δίωξή τους, στις περιπτώσεις που έχουν εμπλακεί στις δράσεις αυτές, με σκοπό την απόκτηση υλικών και άλλων παράνομων και μη ωφελημάτων, με δεδομένο ότι έχουν και την απαιτούμενη δύναμη, ισχύ και επιρροή να το πράξουν (Βασιλαντωνοπούλου, 2014: 343).

Υπάρχει όμως και η ανοχή της ίδιας της πολιτείας, η οποία προάγει τη νομιμότητα, σε ένα βαθμό παρανομίας, προκειμένου να μπορεί να αντλεί πληροφορίες χρήσιμες για την πάταξη άλλων μορφών εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένου και του οργανωμένου εγκλήματος (Chambliss, 2008: 211-212). Σε πολλές περιπτώσεις, οι ίδιες οι διωκτικές αρχές συνεργάζονται με εκπροσώπους εγκληματικών οργανώσεων, επιτρέποντάς τους να προβαίνουν σε παράνομες πράξεις ή σπονός σημασίας, με αντάλλαγμα πολύτιμες πληροφορίες για τη δράση των οργανώσεων, την ταυτότητα των μελών τους και τα δίκτυα λειτουργίας τους.

Μία από τις κυριότερες μεθόδους με τις οποίες το οργανωμένο έγκλημα διατηρεί την παράνομη δράση του χρησιμοποιώντας τη νόμιμη οικονομία, είναι η εξασφάλιση του ελέγχου της λειτουργίας νόμιμων επιχειρήσεων, η οποία του επιτρέπει να δρα ταυτόχρονα

με νόμιμους και παράνομους τρόπους, συνδυάζοντας και τα δύο στοιχεία. Ο έλεγχος αυτός των επιχειρήσεων μπορεί να αποκτάται με τρόπους, όπως την εξαγορά τους από εγκληματικές οργανώσεις, ή την εκβιαστική υποχρέωσή τους να εξυπηρετούν τις παράνομες δράσεις τους με αντάλλαγμα την αποπληρωμή δανείων και άλλων οικονομικών υποχρεώσεων που οι ίδιες αδυνατούν να εξυπηρετήσουν (US Department of Justice, 1967: 4-5).

Ένας ακόμη παράγοντας, ο οποίος καταδεικνύει την παράλληλη ύπαρξη και πορεία της νομιμότητας και της παρανομίας, είναι εκείνος της διαφθοράς, η οποία αποτελεί δομικό στοιχείο της σύγχρονης κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής και η οποία αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό τόσο στη νόμιμη, όσο και στην παράνομη κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα.

Η διαφθορά συναντάται σε πλήθος νόμιμων συναλλαγών των πολιτών με το κράτος, οι οποίοι προσφέρουν μικρά ή μεγάλα αθέμιτα ανταλλάγματα σε δημόσιους λειτουργούς για την επίσπευση της επίλυσης αιτημάτων τους ή την ευνοϊκή τους μεταχείριση, αποτελώντας μέρος της καθημερινότητας των νόμιμων πολιτών, οι οποίοι τη θεωρούν απαραίτητο εργαλείο για τη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους με τις δημόσιες υπηρεσίες. Ακόμη και επιχειρήσεις, που λειτουργούν νόμιμα, καταφεύγουν ευρέως σε πράξεις διαφθοράς, τόσο για την αποφυγή εκπλήρωσης οικονομικών, φορολογικών και ασφαλιστικών τους υποχρεώσεων, όσο και για την επίτευξη επιπλέον κερδών και αυξημένου μεριδίου στον τομέα που δραστηριοποιούνται. Επιπλέον, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις δημόσιων λειτουργών, οι οποίοι προσφεύγουν σε διεφθαρμένες πρακτικές, προκειμένου να εξασφαλίσουν παραπάνω έσοδα, εξουσία και ισχύ.

Ταυτόχρονα, το οργανωμένο έγκλημα, όπως έχει αναλυθεί, χρησιμοποιεί τη διαφθορά, ως βασικό μέσο για την πρόσβασή του στη δημόσια διοίκηση, την εξασφάλιση της προστασίας και της στήριξης της παράνομης δράσης του και την εδραίωση μίας συνεργατικής σχέσης με την κρατική εξουσία, προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντά του, επιφέροντας ζημία τόσο στα δημόσια οικονομικά, όσο και στο ίδιο το κράτος δικαίου (Καρατράντος, 2021: 3-4).

2.2. Οι νόμιμες και οι παράνομες αγορές και επιχειρήσεις

Τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παρέχονται από τις νόμιμες αγορές, τελούν υπό την προστασία του επίσημου κράτους, το οποίο ρυθμίζει με κανόνες και διαδικασίες την παραγωγή, τη διακίνηση και τη χρήση τους (Λαμπροπούλου, 2016: 1030). Αυτός ο έλεγχος που η πολιτεία ασκεί, θέλοντας να προστατεύσει ουσιαστικά το κοινωνικό σύνολο, χαρακτηρίζοντας αγαθά και υπηρεσίες νόμιμα ή παράνομα, επιτρέποντας ή απαγορεύοντας, αντίστοιχα την προσφορά τους, αποτελεί κατά μία έννοια, και την αιτία δημιουργίας των παράνομων αγορών και των παράνομων επιχειρήσεων, οι οποίες αναλαμβάνουν να παρέχουν αυτά τα παράνομα προϊόντα και υπηρεσίες και να καλύψουν το κενό που οι νόμιμες επιχειρήσεις, δημόσιες και ιδιωτικές, δεν μπορούν να καλύψουν (Lambropoulou, 2003: 70. Λαμπροπούλου, 2016: 1029-1031. Ruggiero, 2010: 15). Για το λόγο αυτό, αποτελούν ουσιαστικά αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας, λειτουργούν παράλληλα και συχνά συμπληρωτικά με τη νόμιμη επιχειρηματικότητα και αποτελούν μία καταφανή απόδειξη της συμβιωτικής και παράλληλης σχέσης μεταξύ της νομιμότητας και της παρανομίας (Βιδάλη, 2020). Η ύπαρξη ζήτησης από μέρος του κοινωνικού συνόλου για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που οι παράνομες αγορές παρέχουν, είναι αυτή που οδηγεί στη δημιουργία τους, τις στηρίζει, τις συντηρεί και νομιμοποιεί τη λειτουργία τους σε αυτό (Cressey, 2008 {1969}: 172. Σταμούλη, 2019: 215-217).

Οι εγκληματικές οργανώσεις δεν είναι άλλο παρά παράνομες επιχειρήσεις, οι οποίες όμως λειτουργούν, ακολουθώντας και αυτές, όπως οι νόμιμες επιχειρήσεις, ως ένα βαθμό, τους κανόνες της αγοράς και του ανταγωνισμού και παίρνοντας ανάλογα επιχειρηματικά ρίσκα, αλλά παράγουν κατά κύριο λόγο παράνομα αγαθά (Gottschalk, 2009: 22. Σταμούλη, 2019: 215). Φυσικά, υπάρχει πληθώρα παράνομων αγορών, στις οποίες δεν είναι παράνομο το αγαθό που παράγεται, αλλά οι τρόποι παραγωγής και διακίνησής του (Λαμπροπούλου, 2016: 1030).

Το οργανωμένο έγκλημα επιλέγει τις παράνομες αγορές στις οποίες θα δραστηριοποιηθεί, ανάλογα με τα προσδοκώμενα κέρδη που αυτές θα του αποφέρει, ακολουθώντας τις τάσεις και τις μεταβολές που ισχύουν στην αγορά και αναπτύσσουν ανάλογα τη δράση του, παίρνοντας και τα ανάλογα επιχειρηματικά ρίσκα, όπως και οι νόμιμες επιχειρήσεις. Επιπλέον, πολύ συχνά, οι εγκληματικές οργανώσεις, έχουν μία κύρια δραστηριοποίηση σε μία παράνομη αγορά και παράλληλα, δραστηριοποιούνται και σε άλλες, οι οποίες δεν είναι

απαραίτητο να σχετίζονται μεταξύ τους, ή να ανήκουν στον ίδιο επιχειρηματικό κλάδο, προκειμένου να διευρύνουν τα κέρδη τους, αλλά και να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο αποκάλυψης της μυστικής τους ταυτότητας (Lambropoulou, 2003: 83. Ριζάβα, 2012: 162).

Οι νόμιμες και οι παράνομες αγορές και επιχειρήσεις, παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά και στοιχεία, με δεδομένη την παράλληλη δράση και την αμφίδρομη σχέση τους, καθώς και σημαντικές διαφοροποιήσεις στον τρόπο λειτουργίας τους, με την πιο προφανή ίσως, να αφορά στη μυστικότητα της δράσης των παράνομων αγορών και επιχειρήσεων, στις οποίες δρα το οργανωμένο έγκλημα (Αλεξιάδης, 2011: 241. Ριζάβα, 2012: 253), και η οποία αποτελεί και έναν από τους βασικούς τρόπους για να εξασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη επιχειρηματική του δράση. Η μυστικότητα αυτή, εξασφαλίζεται σε μεγάλο βαθμό, με την εμπλοκή των ατόμων που τα χαρακτηρίζουν οικογενειακές ή φιλικές σχέσεις, που έχουν την ίδια καταγωγή ή εθνικότητα, που ανήκουν στην ίδια φυλή ή θρησκεία και έχουν κοινά χαρακτηριστικά, συμφέροντα, πεποιθήσεις, βιώματα και ιδεολογία και ελαχιστοποιείται η πιθανότητα να προδώσουν τη δράση τους (Λαμπροπούλου, 2016: 1036, 1038-1039).

Μία από τις κύριες διαφοροποιήσεις τους, αφορά στο κόστος λειτουργίας τους, το οποίο, στην περίπτωση των παράνομων αγορών, είναι ιδιαίτερα μεγάλο, καθώς απαιτούνται μεγάλα κεφάλαια προκειμένου να καλυφθούν η παράνομη παραγωγή και διακίνηση των προϊόντων και η παράνομη παροχή υπηρεσιών που προσφέρουν οι εγκληματικές οργανώσεις. Για παράδειγμα, η εξασφάλιση της σιωπής των δημοσίων λειτουργών για να μην αποκαλύψουν τη δράση τους, προϋποθέτει τη διάθεση σεβαστών ποσών για την εξαγορά της. Το κόστος λειτουργίας των παράνομων αγορών οφείλεται επίσης στις υψηλές τιμές των παράνομων πρώτων υλών που χρησιμοποιούν και των απαραίτητων μηχανημάτων υψηλής τεχνολογίας, π.χ. για την παραχάραξη χρημάτων (Λαμπροπούλου, 2016: 1033-1034. Ριζάβα, 254).

Επιπλέον, οι παράνομες επιχειρήσεις, προκειμένου να εξαλείψουν ή να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο αποκάλυψης της παράνομης δράσης τους, πρέπει να έχουν μικρό και ευέλικτο μέγεθος, καθώς και μικρό αριθμό συνεργατών και ενός κύκλου ατόμων που γνωρίζουν για την ύπαρξη και τη δραστηριοποίησή τους (Gottschalk, 2009: 25). Οι διαπροσωπικές σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών παίζουν καθοριστικό ρόλο, λόγω της μυστικής λειτουργίας των αγορών αυτών, αλλά και του τρόπου διακίνησης και διάθεσης των προϊόντων τους, ο οποίος απαιτεί συχνά προσωπική επαφή μεταξύ των μελών των

εγκληματικών οργανώσεων. Ακόμη, οι παράνομες επιχειρήσεις βασίζονται στις διαπροσωπικές σχέσεις με συνεργάτες, προμηθευτές και χρηματοδότες, μιας και δεν μπορούν να απευθυνθούν στις νόμιμες αντίστοιχες πηγές για τη διατήρηση και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους (Βιδάλη, 2017: 150-151. Λαμπροπούλου, 2016: 1030-1035, 1036-1038. Σταμούλη, 2019: 215-218).

Μία ακόμη διαφορά ανάμεσα στις νόμιμες και τις παράνομες επιχειρήσεις, αποτελεί η δυναμικότητα που κατέχουν οι παράνομες επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν, λόγω της δράσης τους σε διάφορες αγορές, να έχουν πρόσβαση σε οικονομικές χρηματοπιστωτικές τομέας), πολιτικές (επιρροή πολιτικών κομμάτων, συνεργασία με εκπροσώπους της πολιτικής ζωής) και στρατιωτικές (διάφορα όπλα) πηγές, γεγονός που οφείλεται και στις πολύπλευρές σχέσεις που αναπτύσσουν με το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν.

Πέρα από το γεγονός αυτό, οι παράνομες επιχειρήσεις δε διαθέτουν τη δυνατότητα κάλυψης των ζημιών που μπορεί να επέλθει στις δραστηριότητές τους λόγω π.χ. φυσικών καταστροφών, ή οικονομικών κρίσεων, αλλά ούτε και νόμιμες ασφαλιστικές δικλείδες για την προστασία των συμφερόντων τους από τυχόν συμφωνίες που δεν τηρούνται από τους συνεργάτες τους, τα οποία συχνά υπερασπίζονται με τη χρήση βίας, ή την ασφάλιση των εμπορευμάτων που διακινούν (Cressey, 2008 (1969): 173. Λαμπροπούλου, 2016: 1033-1034. Ριζάβα, 2012: 253-255). Αναγκάζονται έτσι να προστατεύσουν μόνες τους τα συμφέροντά τους, χωρίς να μπορούν να ωφεληθούν από τη βοήθεια νόμιμων μέσων και φορέων. Επίσης, η αντιμετώπιση των ανταγωνιστών των εγκληματικών οργανώσεων στην παράνομη οικονομία, δε γίνεται με νόμιμα μέσα, αλλά χρησιμοποιούνται τα ίδια μέσα, δηλαδή, η εκβίαση και η άσκηση εκφοβισμού και βίας προκειμένου να εξασφαλιστεί το μονοπώλιο ή το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς στην οποία δραστηριοποιούνται, αλλά και η πειθαρχία και τήρηση των κανόνων στο εσωτερικό των οργανώσεων (Βιδάλη, 2020. Europol, 2021: 22. Johnson, 1962: 407).

Η κύρια ομοιότητα μεταξύ των νόμιμων και παράνομων επιχειρήσεων έγκειται στο κίνητρο στο οποίο βασίζεται η δράση τους, που δεν είναι άλλο από το κέρδος, το οποίο συχνά επιτυγχάνεται και στις δύο περιπτώσεις, με τη δραστηριοποίηση σε περισσότερες από μία αγορές, εξασφαλίζοντας ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς (Λαμπροπούλου, 2016: 1031. Ριζάβα, 2012: 252. Σταμούλη, 2019: 216). Εξίσου σημαντική ομοιότητα, αποτελεί το γεγονός ότι οι νόμιμες και οι παράνομες επιχειρήσεις,

χαρακτηρίζονται από παρόμοια δομή, οργάνωση και λειτουργία (Βιδάλη, 2017: 150-151. Σταμούλη, 2019: 215). Αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα και προκλήσεις, αναφορικά με τη διατήρηση και τη διεύρυνση του μεριδίου της αγοράς στην οποία δραστηριοποιούνται, την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του υλικού και ανθρώπινου δυναμικού τους, τη μεγαλύτερη δυνατή μείωση του κόστους λειτουργίας τους, τη μεγιστοποίηση των κερδών τους, τη μείωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων, την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού, αλλά και τη στρατηγική ανάπτυξη σε νέες αγορές (Gottschalk, 2009: 25, 27. Green&Ward, 2004: 88-89. Moore, 1987: 58-60. Ριζάβα, 2012: 215, 252-253. Shaw & Kemp, 2012: 9. US Department of Justice, 1967: 2), όπως έχουν επισημάνει στο έργο τους ο D. Smith και ο A. Coen (Ριζάβα, 2012: 241, 251) και όπως υποστηρίζεται και από τη λογιστική θεωρία για το οργανωμένο έγκλημα (Σταμούλη, 2019: 219).

Επιπλέον, τόσο οι νόμιμες, όσο και οι παράνομες επιχειρήσεις, συνεργάζονται με πωλητές, μεσάζοντες, προμηθευτές και διακινητές των προϊόντων που εμπορεύονται, απευθύνονται σε πελάτες και αγοραστές, με τη διαφορά να βρίσκεται ουσιαστικά στο νόμιμο ή παράνομο χαρακτήρα των αγαθών και στον τρόπο παραγωγής ή διακίνησής τους (Gottschalk, 2009: 25. Lambropoulou, 2003: 70). Αλλά και αναφορικά με το εύρος των δραστηριοτήτων τους, διαπιστώνεται ότι οι εγκληματικές οργανώσεις, ως παράνομες επιχειρήσεις, επεκτείνουν τις δράσεις τους, πέρα από τα εθνικά σύνορα, αναπτύσσοντας συνεργασίες με αντίστοιχες οργανώσεις σε διεθνικό επίπεδο, όπως συμβαίνει και με την επέκταση της επιχειρηματικής δράσης μεγάλων, νόμιμων πολυεθνικών εταιριών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2012: 4-5. Lambropoulou, 2003: 82-83), κατορθώνοντας με τον τρόπο αυτό να κατανικούν τα εμπόδια που οι εθνικές νομοθεσίες και οι διεθνείς συνεργασίες για την πάταξή τους βάζουν στη δράση τους, αλλά και να ελαχιστοποιούν τα κόστη λειτουργίας τους, συνοδεύοντάς τα με αυξημένα κέρδη.

Όλα τα ανωτέρω, αποτελούν κοινά θέματα που αφορούν στους ιδιοκτήτες και διοικούντες των επιχειρήσεων, νόμιμων και παράνομων και καταδεικνύουν την παράλληλη δράση τους, με τα στοιχεία που διαφέρουν, να αφορούν στους τρόπους αντιμετώπισης των θεμάτων αυτών, με νόμιμα ή παράνομα μέσα, αν και συχνά χρησιμοποιούνται και κοινά μέσα, όπως ο χρηματισμός δημόσιων και ιδιωτικών στελεχών για το κλείσιμο συνεργασιών και την ανάληψη διαγωνισμών, ιδίως στον τομέα των δημοσίων επενδύσεων (Ριζάβα, 2012: 256).

Η παρόμοια αυτή λειτουργία των νόμιμων και των παράνομων επιχειρήσεων, όπως αναλύθηκε, καταδεικνύει για μία ακόμη φορά, τη συμβιωτική και παράλληλη σχέση που συνδέει τη νομιμότητα και την παρανομία.

Η επιχειρηματική δράση του οργανωμένου εγκλήματος, μπορεί να αποτελείται από πολλές διαφορετικές επιχειρήσεις, όπως συμβαίνει και με τους νόμιμους πολυεθνικούς ομίλους, οι οποίες δε λειτουργούν ακολουθώντας ένα αυστηρά ιεραρχικό μοντέλο διαχείρισης όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται στο ανώτερο επίπεδο και εκτελούνται από το πλήθος των κατώτερων ιεραρχικά υπαλλήλων. Αυτός ο τρόπος οργάνωσης, προϋποθέτει τη λειτουργία ενός μηχανισμού ροής των πληροφοριών στο εσωτερικό της επιχείρησης, συστημάτων ελέγχου των διαδικασιών, αποτελεσματικής ενημέρωσης σε όλα τα στάδια της ιεραρχίας και τήρηση ατελείωτων αρχείων, γεγονός που κάνει μία επιχείρηση ιδιαίτερα δυσλειτουργική και γι' αυτό, οι μεγάλες επιχειρήσεις υιοθετούν ένα περισσότερο αποκεντρωμένο μοντέλο διαχείρισης, με ανάθεση εργασιών σε κατώτερα στρώματα.

Αντίστοιχα, μία εγκληματική οργάνωση, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο, έως αδύνατο να λειτουργήσει με έναν τέτοιο τρόπο και υιοθετεί μία ευέλικτη εσωτερική δομή και λειτουργία, όπως και οι επιχειρήσεις στη νόμιμη οικονομία, μειώνοντας το κόστος λειτουργίας της και την αξιοποίηση των πληροφοριών που ρέουν σε όλα τα στρώματα των εργαζομένων, αλλά πρωτίστως, εξασφαλίζοντας την απαραίτητη ευελιξία να προσαρμόζεται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς (Moore, 1987: 53).

Κεφάλαιο 3. Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Τα οικονομικά οφέλη του οργανωμένου εγκλήματος από τις παράνομες επιχειρήσεις του, είναι τεράστια και γι αυτό αποτελούν και μία μεγάλη απειλή για την ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία. Λόγω όμως του παράνομου τρόπου με τον οποίο αποκτήθηκαν, δεν μπορούν να αξιοποιηθούν ως έχουν για την περαιτέρω χρηματοδότηση των δράσεών του, ή ακόμη και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, με την οποία συχνά εμπλέκονται οι εγκληματικές οργανώσεις.

Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιούνται οι πρακτικές της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, το λεγόμενο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (Αλεξιάδης, 2011: 268-270), κοινό έδαφος για όλες τις εγκληματικές οργανώσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, για την εισαγωγή των παράνομων κερδών τους στη νόμιμη οικονομία και την επιχειρηματική δράση, τη διατήρηση της μυστικότητας της δράσης τους και την αποφυγή της σύλληψης, καθώς και την απόκρυψη των κερδών τους και την αποφυγή κατάσχεσής τους (UNODC, 2017: 37). Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους τρόπους, οι κύριοι των οποίων αποτελούν την τοποθέτησή τους σε εξωχώριες-υπεράκτιες εταιρείες και φορολογικούς παραδείσους και την επένδυσή τους σε διάφορες επιχειρηματικές αγορές και περιουσιακά στοιχεία, χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρει η νόμιμη οικονομία και ο τραπεζικός τομέας (Chambliss, 1988: 156. Europol, 2014: 39, 42. Παπαθεοδώρου, 2021: 116-117. Ριζάβα, 2012: 165).

Η νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων, αποτελεί πρωταρχική προτεραιότητα των εγκληματικών οργανώσεων, διαιωνίζοντας το φαύλο κύκλο που συνδέει τη νόμιμη και την παράνομη οικονομία, με τη συνεχή ροή κεφαλαίων από τη μία στην άλλη (Παπαθεοδώρου, 2012: 120). Επιπλέον, αποτελεί και έναν τρόπο ελέγχου καίριων μηχανισμών και φορέων του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της πολιτείας από το οργανωμένο έγκλημα, με σκοπό την κάλυψη και ενίσχυση των δράσεών του. Η επίδρασή της στην ομαλή και αδιάφθορη λειτουργία των νόμιμων οικονομιών και αγορών και στην ακεραιότητα της πολιτικής και δημόσιας ζωής, είναι ιδιαίτερα σημαντική, ανατρέποντας τις ισορροπίες που επικρατούν στα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά συστήματα (UNODC, 2017: 38).

3.1. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί την πιο συνήθη πρακτική την οποία ακολουθεί το οργανωμένο έγκλημα προκειμένου να διασφαλίσει τα κέρδη που έχει αποκομίσει από τις παράνομες δραστηριότητές του, η οποία δημιουργεί μία ολόκληρη παραοικονομία, η οποία και χαρακτηρίζεται ως «σκιώδης οικονομία». Η δραστηριότητα αυτή χαρακτηρίζεται από τρία στάδια: την τοποθέτηση, η οποία αφορά στη διοχέτευση των κερδών στη νόμιμη οικονομία μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τη συσσώρευση, στάδιο κατά το οποίο, πραγματοποιείται πλήθος συναλλαγών μεταξύ τραπεζών και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων και την ενσωμάτωση, η οποία αφορά στη νόμιμη μορφή που παίρνουν τα παράνομα κεφάλαια και στην επένδυσή τους στη νόμιμη οικονομία (Παπαθεοδώρου, 2021: 117-118. Ριζάβα, 2012: 175. Σταφυλίδης, 2016).

Όπως υποστηρίζει και ο Αλεξιάδης (2011: 270), το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος, δεν μπορεί να καταστήσει νόμιμο το παράνομο χρήμα του οργανωμένου εγκλήματος. Απλώς, με την εισαγωγή του στη νόμιμη οικονομία, χάνονται τα ίχνη του και η προέλευσή του και απομακρύνονται οι διωκτικές αρχές από τον εντοπισμό του. Η ίδρυση και λειτουργία νόμιμων επιχειρήσεων, είναι ο πλέον συνήθης τρόπος που το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί για τη νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων του (Europol, 2021: 24), ειδικά στους τομείς των επιχειρήσεων με αυξημένη ροή χρημάτων, των εξωχώριων εταιριών, και των εταιριών παροχής τουριστικών και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Για την υλοποίηση της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων του, το οργανωμένο αξιοποιεί τις υπηρεσίες διαφόρων επαγγελματιών, όπως δικηγόροι, χρηματιστές, λογιστές και τραπεζίτες, οι οποίοι δε μετέχουν απαραίτητα στην εγκληματική οργάνωση, αλλά συνεργάζονται μαζί της και βοηθούν στην εξαφάνιση των ιχνών της δράσης της, μιας και ασκούν και τη νόμιμη επιχειρηματική τους δράση, η οποία δεν κινεί τις υποψίες των διωκτικών αρχών.

3.1.1. Οι υπεράκτιες εταιρίες και οι φορολογικοί παράδεισοι

Στη νομιμοποίηση των εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος, κυρίαρχο ρόλο παίζει ο τραπεζικός τομέας, ειδικά στις χώρες που χαρακτηρίζονται ως φορολογικοί παράδεισοι, λόγω του ιδιαίτερου φορολογικού καθεστώτος που ισχύει σε αυτές. Το καθεστώς αυτό, δεν

επιτρέπει στις τράπεζες να δημοσιοποιήσουν στοιχεία που αφορούν στην ταυτότητα των πελατών τους και στην προέλευση των χρημάτων τους, γεγονός που επιτρέπει στις εγκληματικές οργανώσεις να διατηρούν τη μυστικότητα της ταυτότητάς τους και των παράνομων δραστηριοτήτων τους (Μιχαλοπούλου, 2019: 337).

Η ίδρυση και λειτουργία εικονικών ή πραγματικών νόμιμων επιχειρήσεων από τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων, ή η συνεργασία με εταιρίες που ανήκουν σε πρόσωπα που σχετίζονται με αυτά, σε χώρες με προνομιακό φορολογικό καθεστώς για τις ξένες εταιρείες που εδρεύουν σε αυτές, συνεισφέρει στη μεγιστοποίηση των κερδών του οργανωμένου εγκλήματος, με τη λειτουργία των παράνομων επιχειρήσεών του σε ένα οικονομικά ευνοϊκό περιβάλλον (Ριζάβα, 2012: 178-179). Οι ίδιες οι χώρες που λειτουργούν ως φορολογικοί παράδεισοι, έχουν επίσης συμφέρον να παρέχουν ευνοϊκές ρυθμίσεις που οδηγούν στη χρησιμοποίησή τους για τη νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος, μιας και με τον τρόπο αυτό, αναπτύσσουν και επεκτείνουν τις οικονομικές τους δραστηριότητες, ειδικά όταν πρόκειται για αναπτυσσόμενες χώρες (Ριζάβα, 2012: 204).

3.1.2. Το παράνομο χρήμα και οι νόμιμες επενδύσεις

Οι επενδύσεις σε νόμιμες επιχειρήσεις, είναι επίσης μία διαδεδομένη πρακτική του οργανωμένου εγκλήματος για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος το οποίο έχει συσσωρεύσει (Κουράκης, 2000 {1998}: 189). Οι επενδύσεις αυτές, δεν είναι παράνομες, τα χρήματα όμως, τα οποία χρησιμοποιούνται για αυτές τις επενδύσεις προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, δεν έχουν δηλωθεί ως κέρδη και δεν έχουν φορολογηθεί. Έτσι, τα ηγετικά κυρίως μέλη των εγκληματικών οργανώσεων, προβαίνουν στην αγορά μίας νόμιμης επιχείρησης, χρησιμοποιώντας τα παράνομα κέρδη τους, χρηματοδοτώντας τη λειτουργία της εταιρείας και αναμιγνύοντάς τα με τα νόμιμα κέρδη τα οποία αποφέρει η εταιρεία αυτή (Μιχαλοπούλου, 2019: 339).

Επιπλέον, για την υλοποίηση αυτής της πρακτικής, συχνά χρησιμοποιείται και η επιχείρηση ατόμου που δεν ανήκει στην εγκληματική οργάνωση, αλλά σχετίζεται με μέλος της και εμπλέκεται στη δραστηριότητα αυτή, ακούσια ή εκούσια. Στο πλαίσιο αυτό, τα παράνομα κέρδη της εγκληματικής οργάνωσης, εισρέουν στους τραπεζικούς λογαριασμούς της

επιχείρησης, προκειμένου να διοχετευθούν στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα και να κατευθυνθούν εκ νέου, σε άλλες επιχειρήσεις που χρησιμοποιούνται με τον ίδιο τρόπο και να χαθούν τα ίχνη τους (Ριζάβα, 2012: 175-176).

Οι νόμιμες επιχειρήσεις στις οποίες επενδύουν και δραστηριοποιούνται οι εγκληματικές οργανώσεις, είτε πρόκειται για μικρά συννοικιακά μαγαζιά αλλοδαπών πολιτών, οι οποίοι εμπλέκονται και στις δράσεις των οργανώσεων αυτών, είτε πρόκειται για μεγάλες επενδύσεις σε επιχειρηματικούς τομείς, πέρα από τα έσοδα τα οποία αποφέρουν, χρησιμεύουν ως βιτρίνα για τις παράνομες δραστηριότητές τους και το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος που κατέχουν, αλλά και ως φυσικά μέρη για τη συνάντηση και οργάνωση των δράσεών τους (Λαμπροπούλου, 2016: 1051-1052).

Οι συνηθέστεροι επιχειρηματικοί τομείς στους οποίους επενδύει το οργανωμένο έγκλημα για να διοχετεύσει και να αποκρύψει τα παράνομα έσοδά του αναφέρονται ακολούθως (Europol, 2014: 41-43).

Εστίαση, διασκέδαση και αναψυχή

Ο χώρος της εστίασης είναι ένας από τους συνηθέστερους τομείς στους οποίους το οργανωμένο έγκλημα επιλέγει να επενδύσει τα παράνομα έσοδά του για να τα ξεπλύνει και να τα διοχετεύσει στη νόμιμη επιχειρηματικότητα (Βιδάλη, 2023) και μπορεί να περιλαμβάνει αλυσίδες φούρνων, καφετέριες, εστιατόρια, καντίνες και άλλες επιχειρήσεις αναψυχής, όπως οι εφοδιαστικές αλυσίδες σε τρόφιμα και ποτά, τις οποίες χρησιμοποιούν για τη διακίνηση των παράνομων και λαθραίων προϊόντων τους (Δρακοντίδης, 2024. Λαμπρόπουλος, 2018. Παναγόπουλος, 2021).

Ο τομέας της διασκέδασης και της αναψυχής περιλαμβάνει πολλές και ποικίλες επιχειρηματικές δράσεις στις οποίες δραστηριοποιείται και το οργανωμένο έγκλημα, ανάλογα και με τις οικονομικές προοπτικές που αυτές προσφέρουν. Στο χώρο της διασκέδασης, οι εγκληματικές οργανώσεις στοχεύουν στην επένδυση σε νυκτερινά μαγαζιά, parking αυτοκινήτων, πάρκα αναψυχής και συναφείς επιχειρήσεις.

Επιπλέον, με δεδομένο ότι ο αθλητισμός αποτελεί μία κατεξοχήν δραστηριότητα αναψυχής, στην οποία καταφεύγουν οι άνθρωποι, τόσο για λόγους άσκησης, όσο και για λόγους επαγγελματικούς, ακολουθώντας καριέρα στον αθλητισμό, το οργανωμένο έγκλημα έχει

στραφεί και σε αυτό τον επιχειρηματικό κλάδο για το ξέπλυμα των παράνομων εσόδων του. Η κύρια αθλητική δραστηριότητα στην οποία ουσιαστικά στρέφεται το οργανωμένο έγκλημα, είναι το ποδόσφαιρο, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Οι επενδύσεις του οργανωμένου εγκλήματος στο χώρο του αθλητισμού, μπορούν να αφορούν στην αγορά ποδοσφαιρικών ομάδων και άλλων αθλητικών συλλόγων, στην παροχή χορηγίας σε αθλητικές διοργανώσεις και αθλητικές ομάδες και στην κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων.

Τουρισμός

Ο τουριστικός τομέας, προσφέρει πολλές δυνατότητες για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος του οργανωμένου εγκλήματος, ειδικά σε χώρες στις οποίες ο τουρισμός αποτελεί μεγάλο κομμάτι της επιχειρηματικότητας και σημαντική πηγή εσόδων, όπως η χώρα μας («Η μαφία έχει εισχωρήσει στον ιταλικό τουριστικό τομέα», 2021). Οι διαφορετικές επιχειρήσεις που η αγορά αυτή παρουσιάζει, όπως μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες (Λαμπρόπουλος, 2008), πολυτελείς εξοχικές κατοικίες, μίσθωση γιοτ και υπηρεσιών μεταφοράς τουριστών, παράλληλα με την έντονη κινητικότητα που τη χαρακτηρίζει, εξυπηρετεί τις ανάγκες των εγκληματικών οργανώσεων να διοχετεύουν τα κέρδη τους σε διαφορετικές δραστηριότητες, προκειμένου να μη συσσωρεύονται σε μία δραστηριότητα και κάνουν έτσι πιο εύκολο τον κίνδυνο αποκάλυψης των παράνομων δράσεών τους, αλλά παράλληλα, να τους προσφέρουν και υψηλά κέρδη.

Κατασκευαστικός κλάδος, ενοικίαση και αγορά ακινήτων

Όπως επισημαίνεται από το CSD (2010: 117), για το έτος 2010, ο τομέας της εκμετάλλευσης ακινήτων, αποτέλεσε το δεύτερο κατά σειρά επιχειρηματικό χώρο, στον οποίο το οργανωμένο έγκλημα προτιμά να επενδύει τα παράνομα κέρδη του, ειδικά στις περιπτώσεις που συνδέονται με τη νυκτερινή οικονομία και τον τουρισμό. Γενικότερα, ο κατασκευαστικός κλάδος αποτελεί έναν τομέα στον οποίο το οργανωμένο έγκλημα στρέφεται πολύ συχνά προκειμένου να ξεπλύνει τα παράνομα έσοδά του (Della Porta & Vanucci, 2012: 192), καθώς και η εκμετάλλευση ακινήτων, είτε για λογαριασμό των ίδιων

των εγκληματικών οργανώσεων, είτε για τη λειτουργία τους ως εταιρίες – βιτρίνα για την κάλυψη άλλων παράνομων δράσεών τους.

Η αγορά, η ενοικίαση ή ακόμη και η ανακαίνιση ακινήτων (Δρακοντίδης, 2024), μπορεί να πραγματοποιείται από εικονικές εταιρείες ή άτομα που δηλώνουν ψευδή στοιχεία, είναι ένας από τους πλέον συνήθεις τρόπους που το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί για να ξεπλύνει τα παράνομα έσοδά του (Δαλιάνης, 2024), εισάγοντάς τα στη νόμιμη οικονομία, μιας και στην πλειοψηφία τέτοιων περιστατικών, η αγορά των ακινήτων γίνεται με μετρητά, σαν μέρος ή σαν σύνολο της συναλλαγής, πρακτική η οποία διευκολύνει τη φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, μιας και οι συναλλαγές αυτές δεν αποτυπώνονται λογιστικά και φορολογικά και προτιμούνται από τις εγκληματικές οργανώσεις (Παπαδογιάννης, 2023. «Τέλος το μαύρο χρήμα στην αγορά ακινήτων», 2023).

Η επιχειρηματική αυτή δράση, μπορεί καταρχήν, να εξυπηρετεί τη στέγαση επιχειρήσεων που ελέγχονται από τις εγκληματικές οργανώσεις ή την εκμετάλλευσή τους για στέγαση παράνομων μεταναστών που εισέρχονται στη χώρα, σε συνεργασία με τα δίκτυα διακινητών. Τα ακίνητα αυτά βρίσκονται κυρίως στο κέντρο της Αθήνας, στην οποία καταλήγουν οι περισσότεροι λαθρομετανάστες και διαμορφώνουν συνθήκες υποβάθμισης, αυξημένης εγκληματικότητας των συγκεκριμένων περιοχών, στις οποίες το οργανωμένο έγκλημα διακινεί παράνομα όπλα, ναρκωτικά και άλλα λαθραία προϊόντα και από τις οποίες αντλεί και προσωπικό για τη στελέχωση των παράνομων επιχειρήσεών του (Λαμπροπούλου, 2016: 1043-1044).

Η εκμετάλλευση των ακινήτων, μπορεί να γίνεται από τους ίδιους τους εγκληματίες, να ενοικιάζονται ή να πωλούνται σε άλλους, αποφέροντας κέρδη στην εγκληματική οργάνωση, ειδικά όταν χρησιμοποιούνται πρακτικές γρήγορης αγοραπωλησίας για την αποκόμιση μεγαλύτερου κέρδους, με τις οποίες η αγορά ενός ακινήτου γίνεται σε μεγαλύτερη τιμή από την τιμή που αναφέρεται στο σχετικό συμβόλαιο και η άμεση μεταπώλησή του, πραγματοποιείται στην πραγματική του τιμή, με την οικονομική διαφορά να αποτελεί άμεσα κέρδη για τους εγκληματίες.

Αγορά χρυσού, κοσμημάτων, πολύτιμων λίθων, έργων τέχνης και αντικειμένων μεγάλης αξίας

Στον τομέα αυτό, περιλαμβάνεται η αγορά χρυσού, πολύτιμων λίθων, κοσμημάτων και άλλων ειδών πολυτελείας, όπως σκάφη, ελικόπτερα και αυτοκίνητα (Shaw & Kemp, 2012: 9). Ακόμη και τα έργα τέχνης, όπως οι πίνακες ζωγραφικής μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επένδυση του βρώμικου χρήματος, οι οποίοι μπορούν με τη σειρά τους με μεταπωληθούν σε συλλέκτες έργων τέχνης ή σε δημοπρασίες, είτε νόμιμες, είτε παράνομες και στημένες με τη συμμετοχή συνεργατών και ή να αυξήσουν τα έσοδα των εγκληματιών με τη δημοπρατήσή τους σε αυξημένη τιμή, ή να παραμείνουν στην κατοχή τους και να έχει επιτευχθεί η νομιμοποίηση του ποσού στο οποίο δημοπρατήθηκαν.

Όπως αναφέρεται και από την TAFT (2023: 21, 23), η αγορά έργων τέχνης και πολιτιστικών αντικειμένων, πραγματοποιείται συνήθως με μετρητά, η προέλευση των οποίων είναι αδήλωτη και αποτελεί έτσι, έναν εύκολο και άμεσο τρόπο για το ξέπλυμα παράνομων εσόδων από τις εγκληματικές οργανώσεις. Επιπλέον, είναι πολύ συχνό το φαινόμενο, οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα, να υφαρπάζουν πολιτιστικά έργα και αρχαία αντικείμενα από εμπόλεμες περιοχές και να τα διακινούν παράνομα σε διεθνείς αγορές (FATF, 2023: 30-31).

Ειδικά η αγορά χρυσού, αποτελεί μία ιδιαίτερα κερδοφόρα επένδυση, με δεδομένο ότι η αξία του χρυσού είναι σχετικά σταθερή και διαχρονική, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης και δυσπραγίας, γεγονός που οφείλεται και στην ισχύ της αγοραστικής του δύναμης, η οποία επηρεάζεται αντίστροφα με την άνοδο του πληθωρισμού («Χρυσά Κοσμήματα: Μια πολύτιμη επένδυση σε περιόδους οικονομικής αβεβαιότητας», 2024).

Επίσης, η επένδυση σε χρυσό, μπορεί να συνδυαστεί και με το λαθρεμπόριό του, είτε απ' ευθείας από τις εγκληματικές οργανώσεις, είτε μέσω ανταλλακτηρίων χρυσού («Ξέπλυμα μαύρου χρήματος μέσα από ανταλλακτήρια χρυσού», 2012) ή ενεχυροδανειστηρίων τα οποία ανήκουν σε αυτές και μπορούν να προβαίνουν σε αγοραπωλησίες χρυσών κοσμημάτων ή χρυσού ως μέταλλο (Λαμπρόπουλος, 2018), αγοράζοντάς το σε χαμηλότερη τιμή από την επίσημη και πουλώντας το σε χώρες του εξωτερικού με παράνομες διαδικασίες, αποκομίζοντας τεράστια κέρδη, τα οποία με τη σειρά τους, επενδύονταν εκ νέου σε ακίνητα, αυτοκίνητα, σκάφη και άλλα είδη υψηλής αξίας, ακόμη και σε επιχειρήσεις, όπως συνέβαινε με τις εγκληματικές οργανώσεις στις οποίες αναφέρονται οι

Πόπωτας & Καλύβα (2018). Η επένδυση λοιπόν σε χρυσό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για την επένδυση των παράνομων χρημάτων του οργανωμένου εγκλήματος, όσο και για την περαιτέρω δραστηριοποίησή του στο εμπόριο χρυσού, νόμιμο ή παράνομο.

Αγορά μετοχών και ομολόγων

Η αγορά μετοχών και χρηματιστηριακών προϊόντων επίσης αποτελεί μία προσφιλή επένδυση του οργανωμένου εγκλήματος για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος. Τα χρηματιστηριακά προϊόντα, μπορούν να περιλαμβάνουν ομόλογα, μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων, δημόσιες εγγραφές εταιριών που εισάγονται στο χρηματιστήριο, *repos*. Για την υλοποίηση των επενδυτικών αυτών αγορών, μεσολαβούν χρηματιστηριακές και επενδυτικές εταιρείες και εταιρείες λήψης και διαβίβασης εντολών, οι οποίες είτε είναι ενήμερες, είτε όχι για την προέλευση των χρημάτων που επενδύονται στα επιλεγμένα προϊόντα (Σταφυλίδης, 2016).

Ίδρυση φιλανθρωπικών και μη κερδοσκοπικών οργανώσεων

Σκοπός των οργανώσεων αυτών, είναι η παροχή βοήθειας και στήριξης, οικονομικής, ηθικής και υλικής σε πολίτες που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες και ανήκουν σε ευάλωτες και περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες. Η ίδρυση και λειτουργία τους όμως, αποτελεί και μέσο του οργανωμένου εγκλήματος για τη νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων του. Αυτό επιτυγχάνεται με την εικονική οικονομική στήριξη που εμφανίζεται να προέρχεται από υποστηρικτές των οργανώσεων και χρησιμοποιείται για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών τους, ενώ στην πραγματικότητα, τα άτομα που καταθέτουν και εισπράττουν τα χρήματα είναι τα ίδια και αποτελούν μέλη εγκληματικών οργανώσεων (Σταφυλίδης, 2016).

Επιπλέον, οι οργανώσεις αυτές, αποδεικνύονται ιδιαίτερα χρήσιμες στο οργανωμένο έγκλημα, σε περίπτωση που αυτό δραστηριοποιείται και στην παράνομη διακίνηση μεταναστών και στην εμπορία ανθρώπων. Εκμεταλλευόμενες τις δομές, τις γνωριμίες, τα μέσα και τη λειτουργία τους, μπορούν να τις χρησιμοποιούν, άμεσα ή έμμεσα για τη διακίνηση ανθρώπων, για την οικονομική, εργασιακή και σεξουαλική εκμετάλλευσή τους, ή ακόμη και για παράνομη εμπορία οργάνων.

3.1.3. Ο ρόλος των τραπεζών

Στις περιπτώσεις που για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από το οργανωμένο έγκλημα, χρησιμοποιείται ο χρηματοπιστωτικός τομέας, μιλάμε για τη «σκιάδη τραπεζική», η οποία περιλαμβάνει όλους τους τρόπους με τους οποίους το τραπεζικό σύστημα διευκολύνει και συμμετέχει στη νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων. Αυτοί οι τρόποι εισαγωγής και διοχέτευσης των εσόδων μέσω του τραπεζικού συστήματος, μπορούν να περιλαμβάνουν το άνοιγμα μεγάλου αριθμού λογαριασμών, κυρίως από συγγενικά και φιλικά πρόσωπα των μελών των εγκληματικών οργανώσεων, προκειμένου να μην είναι προφανή τα στοιχεία τους στις διωκτικές αρχές και τη χρησιμοποίησή τους για μεταφορές ποσών μεταξύ τους με νομιμοφανή τρόπο (ΕΛΑΣ, 2024: 48).

Επιπλέον, χρησιμοποιείται η μέθοδος της πληθώρας συναλλαγών, προκειμένου να είναι δύσκολη η παρακολούθηση του μεγάλου αριθμού των κινήσεων των σχετικών λογαριασμών, η μεταφορά ποσών σε λογαριασμούς του εξωτερικού μέσω εμβασμάτων, ειδικά σε χώρες με τα τραπεζικά πλεονεκτήματα που έχουν ήδη αναφερθεί και η γενικότερη αξιοποίηση χρηματοπιστωτικών μέσων και υπηρεσιών, όπως η λήψη δανείου με παροχή εγγύησης με μετρητά (ΕΛΑΣ, 2024: 21).

Ουσιαστικά, η σκιάδης τραπεζική, αναφέρεται στην ανάπτυξη της ιδιωτικής τραπεζικής, η οποία αναλαμβάνει να παρέχει τραπεζικές υπηρεσίες, οι οποίες όμως δεν υπόκεινται σε κανόνες και περιορισμούς, όπως ισχύει με τα κανονικά τραπεζικά ιδρύματα. Οι φορείς της ιδιωτικής τραπεζικής, όπως επισημαίνεται και από τον FSB (2024), περιλαμβάνουν όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως επενδυτικές και ασφαλιστικές εταιρείες και τις χρηματοοικονομικές ενέργειες, οι οποίες λειτουργούν πέρα από το επίσημο ρυθμιστικό πλαίσιο (Βαλσαμής, 2024). Τα ιδρύματα αυτά, παρέχουν τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες, αλλά και πιστωτική διαμεσολάβηση, χωρίς όμως να καλύπτονται από το επίσημο κρατικό θεσμικό πλαίσιο, γεγονός που ενέχει σημαντικούς κινδύνους για την ίδια τη λειτουργία τους, αλλά και για το ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και νομισματικό σύστημα (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2024).

3.1.4. Η ανεπίσημη διακίνηση χρημάτων

Εκτός από το επίσημο τραπεζικό σύστημα, χρησιμοποιούνται και άλλοι, άδηλοι και άτυποι τρόποι μεταφοράς και διακίνησης χρημάτων από τις εγκληματικές οργανώσεις προκειμένου να ξεπλύνουν τα παράνομα κέρδη τους, χρησιμοποιώντας συχνά και τους τρόπους που αλλοδαποί μέλη τους, στέλνουν χρήματα στις χώρες τους μέσω εμβασμάτων. Ένα από αυτά, που είναι και ιδιαίτερα διαδεδομένο, είναι η hawala, το οποίο αποτελεί ένα σύστημα μεταφοράς χρημάτων σε διάφορα μέρη του κόσμου, μέσω μεγάλων δικτύων διαμεσολαβητών και τη χρήση πολλών εικονικά νόμιμων επιχειρήσεων και το οποίο χρησιμοποιείται ευρέως και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (ΕΛΑΣ, 2024: 22. Λαμπροπούλου, 2016: 1047. Σταφυλίδης, 2016. «Το Hawala, το μαύρο χρήμα και η διακίνηση μεταναστών», 2023). Στο σύστημα αυτό, οι συναλλαγές πραγματοποιούνται με μετρητά και είναι ιδιαίτερα δημοφιλής σε χώρες και πόλεις με μεγάλο αριθμό μεταναστών και μεγάλο αριθμό μικρών καταστημάτων ειδών ένδυσης, υπόδησης, τροφίμων, κ.α., τα οποία έχουν το ρόλο της βιτρίνας (Μιχαλοπούλου, 2019: 339-340).

Κεφάλαιο 4. Το οργανωμένο έγκλημα και οι οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης

Η νυκτερινή ζωή, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες επιχειρηματικές δραστηριότητες των σύγχρονων αστικών κέντρων, η οποία προσφέρει συμβάλλει ενεργά στην οικονομική τους ανάπτυξη, αλλά και στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Περιλαμβάνει πληθώρα επιχειρήσεων, οι οποίες καλύπτουν διαφορετικά είδη διασκέδασης, για όλες τις ηλικιακές ομάδες και όλες τις οικονομικές δυνατότητες των πολιτών και των τουριστών των πόλεων. Στο πλαίσιο αυτό, στην Κύπρο το 2024, εξετάστηκε η πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος «Νυκτερινή οικονομία για βιώσιμη ανάπτυξη», στην πόλη της Λευκωσίας, με σκοπό την ενίσχυση των εσόδων και της απασχόλησης, ακόμη και τις ανάγκες ομάδων του πληθυσμού με νυκτερινή εργασία («Το πρόγραμμα ‘Νυκτερινή οικονομία για βιώσιμη ανάπτυξη’, οι νέες ευκαιρίες και οι μεγάλες προοπτικές της Λευκωσίας», 2024).

Η επένδυση των εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος στην οικονομία της νύκτας, είναι μία από τις πιο διαδεδομένες πρακτικές που χρησιμοποιεί προκειμένου να διαθέσει τα παράνομα χρήματα στη νόμιμη οικονομία και αγορά (Μπαλαούρα & Μπίτσικα, 2018: 14), καθιστώντας δύσκολο τον εντοπισμό τους. Παράλληλα όμως, του δίνεται η δυνατότητα να επεκτείνει τις δράσεις του σε επιμέρους παράνομες επιχειρήσεις και αγορές, οι οποίες του αποφέρουν επιπλέον κέρδη και καλύπτονται από την κύρια δραστηριοποίησή του, η οποία λειτουργεί νόμιμα και δεν εγείρει υποψίες στις διωκτικές αρχές.

Η οικονομία της νύκτας στη χώρα μας, η οποία συμπεριελάμβανε νυκτερινά κέντρα, θέατρα, ντισκοτέκ και άλλα θεάματα, αποτέλεσε μία ραγδαία αναπτυσσόμενη αγορά, η οποία προσέφερε τη δυνατότητα τεράστιου πλουτισμού, τόσο στη νόμιμη, όσο και στην παράνομη οικονομία, από τη δεκαετία του 1980, με τα νυκτερινά μαγαζιά να κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς αυτής και να παρουσιάζουν μεγάλη άνθηση, την οποία και ακολούθησε μία αντίστοιχα μεγάλη πτώση (Βιδάλη, 2017: 160. «Η Δεκαετία του '80: Μια Χρυσή Εποχή», 2024. Κουράκης, 2000{1998}: 182. Παπανδρόπουλος, 2024). Η αγορά της νυκτερινής ζωής, έδωσε έρεισμα στο οργανωμένο έγκλημα να αναπτυχθεί παράλληλα με αυτή και να απορροφήσει στους κόλπους του μεγάλο αριθμό ανθρώπων από κοινωνικά και

οικονομικά στρώματα, οι οποίοι θεώρησαν το συγκεκριμένο χώρο προσοδοφόρο και θέλησαν να ενταχθούν σε αυτόν (Βιδάλη, 2017: 160).

Παράλληλα, ο τομέας της αναψυχής και της διασκέδασης, περιλαμβάνει επίσης μία πληθώρα επιχειρήσεων, στις οποίες το οργανωμένο έγκλημα δραστηριοποιείται, επενδύοντας τα παράνομα κέρδη του με σκοπό να τα εισάγει στη νόμιμη οικονομία. Οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να λειτουργούν νόμιμα και να αποτελούν βιτρίνα για τις παράνομες δράσεις των εγκληματικών οργανώσεων, δίνοντάς τους όμως και τη δυνατότητα να τις χρησιμοποιούν για την ταυτόχρονη παράνομη εκμετάλλευση των δραστηριοτήτων τους, αλλά και να αναπτύξουν παράλληλες, παράνομες επιχειρηματικές δράσεις, οι οποίες σχετίζονται με το χώρο στον οποίο ανήκουν οι νόμιμες επιχειρήσεις τους, διαιωνίζοντας έτσι την παράλληλη νόμιμη και παράνομη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πόλη του Λας Βέγκας, η οποία κατακλύστηκε από επιχειρήσεις που προσφέρουν διασκέδαση και αναψυχή και χρησιμοποιήθηκαν παραδοσιακά, από τη δεκαετία του 1940 και για δεκαετίες, από το οργανωμένο έγκλημα για τη νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων του («Λας Βέγκας: Η πόλη του οργανωμένου εγκλήματος», 2023).

Η επιχειρηματική δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στις αγορές που εξετάζονται, είναι καθόλα νόμιμη και δεν παραβιάζει κανένα νόμο ή κανόνα του επίσημου κράτους. Δεν υπάρχει τίποτε το παράνομο στην αγορά και διαχείριση μίας ποδοσφαιρικής ομάδας, στο άνοιγμα και τη λειτουργία ενός πολυτελούς εστιατορίου ή στην ίδρυση μίας ξενοδοχειακής μονάδας. Η παρανομία και ο εγκληματικός χαρακτήρας των δράσεων, έγκειται αφενός στην παράνομη προέλευση των κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται για τις επιχειρήσεις αυτές και αφετέρου, στη χρησιμοποίησή τους για την επέκταση και δραστηριοποίηση, σε παράλληλες, παράνομες αγορές, με παράνομα συνήθως μέσα.

Στη δυνατότητα αυτή, συντελεί, η ίδια η παράλληλη λειτουργία της νομιμότητας και της παρανομίας, με τη ρευστότητα και αλληλοεπικάλυψη των ορίων τους, οι οποίες επιτρέπουν στο οργανωμένο έγκλημα να συνδυάζει την παρουσία του και στους δύο χώρους.

4.1. Οι νόμιμες δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος

4.1.1. Τα κέντρα νυκτερινής διασκέδασης

Τα κέντρα νυκτερινής διασκέδασης, είναι η πρωταρχική επιχειρηματική δραστηριότητα στην οικονομία της νύκτας, στην οποία το οργανωμένο έγκλημα επιλέγει να επενδύει τα παράνομα κέρδη του για να τα εισάγει στη νόμιμη οικονομία («Έτσι δουλεύουν οι νονοί της νύκτας και η στρατιά των μπράβων τους», 2018). Το γενικότερο περιβάλλον και η αγορά στην οποία ανήκουν αυτές οι επιχειρήσεις, συνδυάζουν πληθώρα επιχειρηματικών τομέων, όπως μουσικές υπηρεσίες, πώληση οινοπνευματωδών ποτών και καπνικών προϊόντων, parking αυτοκινήτων, οι οποίες εκτός από τα μεγάλα κέρδη που αποφέρουν στους ιδιοκτήτες των κέντρων αυτών, προσφέρουν και εξαιρετικές ευκαιρίες δραστηριοποίησης σε παράλληλες, παράνομες αγορές που σχετίζονται με τις υπηρεσίες που προσφέρουν τα κέντρα αυτά και στις οποίες επιδίδεται το οργανωμένο έγκλημα για αύξηση των εσόδων του, αλλά και απόκρυψη των παράνομων δράσεών του, χρησιμοποιώντας τα ως βιτρίνα για αυτές.

4.1.2. Τα εστιατόρια, οι καφετέριες και οι καντίνες

Όπως αναφέρθηκε, η επένδυση των παράνομων εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος στην εστίαση, είναι ένας από τους πλέον προσιτούς τρόπους που ακολουθεί για τη νομιμοποίησή τους. Είναι ιδιαίτερα σύνηθες, μεγάλα πολυτελή εστιατόρια να ανήκουν σε εγκληματικές οργανώσεις και να λειτουργούν ως βιτρίνα για τις την κάλυψη των παράνομων δραστηριοτήτων τους (Καλαφάτης, 2024. «Κύκλωμα «Carousel» εικονικών εταιρειών: Ξέπλυμα χρήματος μέσω πασίγνωστων εστιατορίων σε Κηφισιά και Αθήνα – Τα Rolex και η Jaguar», 2024), με υπέρογκα ποσά να έχουν δαπανηθεί για τον εξοπλισμό, τη διακόσμηση, το απασχολούμενο προσωπικό και τη λειτουργία των επιχειρήσεων αυτών και τα καθημερινά έσοδά τους να αυξάνονται συνεχώς, με νόμιμο τρόπο, από τους δημοφιλείς πελάτες τους.

Τον ίδιο σκοπό, τη λειτουργία ως επιχειρήσεις – βιτρίνα, μπορούν να εξυπηρετούν και άλλα καταστήματα εστίασης, όπως καφετέριες και καντίνες, ακόμη και μικρά συνοικιακά καταστήματα με είδη διατροφής.

Τέλος, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να χρησιμοποιεί την εφοδιαστική αλυσίδα των επιχειρήσεων της εστίασης στις οποίες δραστηριοποιείται, προκειμένου να διακινεί μέσω αυτής, παράνομα προϊόντα, όπως ναρκωτικά, όπλα, καπνικά προϊόντα και άλλα λαθραία αγαθά.

4.1.3. Τα καζίνο

Τα καζίνο μπορούν να λειτουργούν ως νόμιμες επιχειρήσεις, στις οποίες διακινούνται μεγάλες ποσότητες μετρητών και στις οποίες μπορεί να πραγματοποιηθεί ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, με διάφορα μέσα, όπως μέσω της αγοράς μεγάλης ποσότητας από μάρκες, οι οποίες δε χρησιμοποιούνται για κάποιο παιχνίδι, αλλά εξαργυρώνονται ως κέρδη από τυχερά παιχνίδια, χωρίς αυτά να έχουν παιχτεί (Κουράκης, 2000 ({1998}: 189).

Επιπλέον, στα καζίνο, οι παίκτες δεν έχουν καμία υποχρέωση να δηλώσουν την προέλευση των χρημάτων τα οποία στοιχηματίζουν, γεγονός που διευκολύνει το ξέπλυμα μαύρου χρήματος από εγκληματικές οργανώσεις και τη μετατροπή τους σε καθαρά κέρδη, με δεδομένο και τον πλημμελή έλεγχο των ιδιοκτητών των καζίνο αναφορικά με τους πελάτες και το οικονομικό τους προφίλ (Λομπέ, 2022).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ξεπλύματος βρώμικου χρήματος μέσα από καζίνο, αναφέρεται στο άρθρο του ο Mollman (2016). Αναφέρει την περίπτωση των καζίνο που λειτουργούν στις Φιλιππίνες, στις οποίες οι κανόνες, δεσμεύσεις και αυστηροί νόμοι για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, δεν αφορούν και δεν εφαρμόζονται στις συγκεκριμένες επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να μην υποχρεώνονται να υποβάλλουν εκθέσεις για οικονομικά στοιχεία και στοιχεία των πελατών τους.

Η ίδια η λειτουργία των καζίνο, απαιτεί την εξασφάλιση ειδικών αδειών, για την απόκτηση των οποίων μπορούν κάλλιστα να αξιοποιηθούν οι γνωριμίες, επαφές και συνεργασίες που το οργανωμένο έγκλημα έχει με εκπροσώπους της πολιτείας (Fickling, 2021), γεγονός που από μόνο του δημιουργεί ένα ομιχλώδες τοπίο, αναφορικά με την ίδρυση και λειτουργία των καζίνο και τη σχέση τους με εγκληματικές οργανώσεις, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς και τα τεράστια κέρδη που αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν να αποφέρουν στους ιδιοκτήτες τους.

4.1.4. Ο αθλητισμός και το ποδόσφαιρο

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από το οργανωμένο έγκλημα στο χώρο του αθλητισμού γενικότερα, μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της νόμιμης χρηματοδότησης μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων και την ανάληψη της κατασκευής αθλητικών εγκαταστάσεων (UNODC, 2021: 174), χρησιμοποιώντας συχνά το μέσο της διαφθοράς, για την εξασφάλιση της ανάθεσης των αντίστοιχων έργων σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις, οι οποίες ανήκουν ή ελέγχονται από εγκληματικές οργανώσεις να εξασφαλίζεται με αθέμιτα μέσα (Όπντορπ, 2023).

Όπως επισημαίνεται από το UNODC (2021: 172), οι μέθοδοι με τις οποίες το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να αντλήσει έσοδα από την εμπλοκή του στο χώρο του αθλητισμού, είναι τόσο μέσα από την ανάπτυξη άμεσων σχέσεων με παράγοντες που ανήκουν στο χώρο αυτό, όπως παίκτες, προπονητές, διαιτητές και στελέχη των αθλητικών ομάδων και οργανισμών και τη συμμετοχή τους σε αυτούς, όσο και με την έμμεση συσχέτιση και συνεργασία μαζί τους, κρατώντας αποστάσεις και μην επιδιώκοντας την άμεση συμμετοχή τους στο χώρο.

Σε όλες τις περιπτώσεις, η διαφθορά είναι το μέσο το οποίο το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί προκειμένου να αναπτύξει τη δράση του στο χώρο του αθλητισμού, όπως συμβαίνει και σε όλες τις αντίστοιχες περιστάσεις εμπλοκής του σε τομείς της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής (UNODC, 2021: 173).

Επιπλέον, η νόμιμη δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στο χώρο του αθλητισμού, μπορεί να του αποφέρει περαιτέρω κέρδη, από μία ακόμη παράνομη αγορά που μπορεί να λειτουργεί παράλληλα, με τις νόμιμες αθλητικές δραστηριότητες, εκείνη της διακίνησης αναβολικών ουσιών και παράνομων ιατρικών και φαρμακευτικών σκευασμάτων για τους αθλητές, οι οποίοι τα χρησιμοποιούν για την ενίσχυση των επιδόσεών τους («Αθλητισμός με ουσίες και οργανωμένο έγκλημα στην Αυστραλία», 2013. «Γνωστός εστιάτορας των νοτίων προαστίων ο «εγκέφαλος» του κυκλώματος με τα αναβολικά», 2024).

Μία ιδιαίτερη μορφή παράνομης δράσης μελών εγκληματικών οργανώσεων στο χώρο του αθλητισμού, είναι αυτή της εργαλειοποίησης του επαγγελματικού αθλητισμού, ειδικά του ποδοσφαίρου, για την παράνομη διακίνηση νέων και παιδιών σε φτωχές χώρες, τα οποία εκμεταλλεύονται και εξαπατούν κυκλώματα που τους υπόσχονται μία λαμπρή αθλητική

καριέρα στο εξωτερικό ή σπουδές σε ανώτερες αθλητικές ακαδημίες, αποσπώντας μεγάλα χρηματικά ποσά από τους γονείς τους για το ταξίδι τους. Η εξαπάτηση των νέων και των παιδιών αυτών, κυρίως αγοριών, ολοκληρώνεται με τη σεξουαλική, εργασιακή και άλλων μορφών εκμετάλλευσή τους στις χώρες που καταλήγουν (UNODC, 2021: 176).

Το ποδόσφαιρο αποτελεί το μεγαλύτερο σπορ στον κόσμο και όπως επισημαίνεται από την TAFT (2009: 8), αριθμεί 38 εκατομμύρια εγγεγραμμένους παίκτες και 5 εκατομμύρια διαιτητές και αποτελεί το κύριο άθλημα το οποίο στοχεύει το οργανωμένο έγκλημα για να το χρησιμοποιήσει για τις νόμιμες και τις παράνομες δράσεις του. Τα διακινούμενα κεφάλαια και τα κέρδη τα οποία προσφέρει η αγορά αυτή, είναι τεράστια και συνεχώς αυξάνουν, με δεδομένη τη διοργάνωση μεγάλων εθνικών και διεθνών αγώνων, τη συμμετοχή μεγάλων χορηγών σε αυτές και την απόκτηση μεγάλων τηλεοπτικών δικαιωμάτων για την κάλυψή τους (TAFT, 2009: 9. UNODC, 2021: 173).

Η αγορά ποδοσφαιρικών ομάδων είναι πλέον μία συνήθης πρακτική των ιθυνόντων των εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίοι παράλληλα, είναι και επιτυχημένοι επιχειρηματίες, την οποία χρησιμοποιούν για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος («Ξέπλυμα μαύρου χρήματος και ποδόσφαιρο», 2009. UNODC, 2021: 177-178). Είναι ένα σπορ με διεθνή χαρακτήρα, δημοφιλές και αγαπητό σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου. Τόσο η αγορά της ομάδας ως επιχείρηση, όσο και η απόκτηση δημοφιλών ποδοσφαιριστών, τους δίνει τη δυνατότητα να επενδύουν τα παράνομα χρήματά τους σε νόμιμες επιχειρηματικές δράσεις και να αποκρύπτουν την ύπαρξή τους. Πληθώρα εσόδων μπορούν να προκύψουν επίσης από τη συγκεκριμένη αγορά, όπως από την πώληση των τηλεοπτικών δικαιωμάτων για τους αγώνες των ομάδων που κατέχουν, την πώληση εισιτηρίων και άλλων διαφημιστικών προϊόντων που σχετίζονται με αυτές, αλλά και το στοιχηματισμό που συνοδεύει τους εκάστοτε αγώνες, (FATF, 2009: 9), δραστηριότητες που προσφέρουν επιπλέον ευκαιρίες για νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.

Συνολικά, ο χώρος του ποδοσφαίρου, αποτελεί μία αγορά στην οποία μπορεί εύκολα να ενταχθεί κάποιος και η οποία χαρακτηρίζεται, λόγω της διεθνικής της δράσης, από διαφορετικά εθνικά νομικά συστήματα, που αφορούν τόσο στους ιδιοκτήτες και τους μετόχους των ομάδων, όσο και στις διαφορετικές επιχειρήσεις που εμπλέκονται με αυτές, από τη διακίνηση τεράστιων κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των ομάδων, των λεσχών των φιλάθλων και την απόκτηση των παικτών, καθώς και από την επιρροή που ασκεί σε

μεγάλο μερίδιο του κοινωνικού συνόλου (FATF, 2009: 14-16. UNODC, 2021: 173). Όλοι αυτοί οι παράγοντες, την καθιστούν ιδιαίτερα ελκυστική για τις επενδύσεις των χρημάτων των εγκληματικών οργανώσεων.

4.1.5. Τα γυμναστήρια και οι σχολές πολεμικών τεχνών

Οι δράσεις της εκβίασης και της παροχής προστασίας είναι δύο από τις κυριότερες στις οποίες επιδίδεται το οργανωμένο έγκλημα. Οι δράσεις αυτές, υλοποιούνται από άνδρες μέλη, που προέρχονται κυρίως από χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα και έχουν συγκεκριμένα ιδιαίτερα σωματικά χαρακτηριστικά. Τα γυμναστήρια και οι χώροι εκμάθησης πολεμικών τεχνών, αποτελούν τους κατάλληλους χώρους για τη στρατολόγηση τέτοιων μελών, για το λόγο αυτό, είναι και μία επιχειρηματική δράση στην οποία επενδύουν οι εγκληματικές οργανώσεις (Σταμούλη, 2019: 233).

Εκτός από την άντληση στελεχών από τους χώρους αυτούς, η εγκληματική δράση μπορεί να επεκτείνεται και στη διακίνηση παράνομων αναβολικών σκευασμάτων, στα οποία πολλά από τα μέλη των χώρων αυτών χρησιμοποιούν για να αυξήσουν τις επιδόσεις τους, όπως ισχύει και για το χώρο του αθλητισμού.

4.1.6. Ο στοιχηματισμός και τα τυχερά παιχνίδια

Ο στοιχηματισμός, αποτελεί μία εξαιρετικά κερδοφόρα επιχειρηματική δράση, στην οποία συμμετέχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων και αποτελεί μία από τις πιο παραδοσιακές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος (US Department of Justice, 1967: 2). Όπως επισημαίνεται από το UNODC (2021: 256), η παγκόσμια αγορά στοιχηματισμού σε ιππόδρομο και άλλα αθλήματα, για το έτος 2020, ανήλθε στο ύψος των 40 δισεκατομμυρίων δολαρίων και συνεχίζει να παρουσιάζει ανοδικές τάσεις. Δεν προκαλεί λοιπόν εντύπωση, το γεγονός, ότι αποτελεί μία αγορά στην οποία το οργανωμένο έγκλημα έχει έντονη παρουσία, νόμιμη και παράνομη.

Η μορφή που το ποντάρισμα στα διάφορα σπορ, λαμβάνει χώρα, εξαρτάται από το είδος και τον τρόπο με τον οποίο διενεργούνται (UNODC, 2021: 256-257) και προσαρμόζονται συνεχώς στις εξελισσόμενες απαιτήσεις και προτιμήσεις των παικτών.

Τα νόμιμα αδειοδοτημένα καταστήματα στη χώρα μας, που προσφέρουν τυχερά παίγνια, αποτελούν καθόλα νόμιμες επιχειρήσεις, οι οποίες ελέγχονται από την ΕΕΕΠ και λειτουργούν σύμφωνα με τους κανόνες που αυτή θέτει, προκειμένου να προστατεύονται τα παίγνια, οι παίκτες, αλλά και το δημόσιο χρήμα που εισπράττεται από αυτά. Οι επιχειρήσεις αυτές όμως μπορούν κάλλιστα να ανήκουν σε εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες τις έχουν αγοράσει ή ιδρύσει, επενδύοντας τα παράνομα κέρδη τους ή μπορούν να ελέγχονται από αυτές και να χρησιμοποιούνται, εκτός από το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και για αύξηση των εσόδων τους.

Εκτός από τις φυσικές επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν τυχερά παίγνια, λειτουργούν και διαδικτυακές πλατφόρμες, οι οποίες παρέχουν υπηρεσίες στοιχηματισμού, καζίνο και λοταρίες (FATF, 2013: 8) και τις οποίες εκμεταλλεύεται το οργανωμένο έγκλημα για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος. Η αγορά αυτή, παρουσιάζει ιδιαίτερη άνθηση στο χώρο της διασκέδασης τα τελευταία έτη, γεγονός που οφείλεται και στην αυξημένη παρουσία και ανάπτυξη της τεχνολογίας σε όλους τους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής (FATF, 2013: 6). Φυσικά, οι εγκληματικές οργανώσεις δε χάνουν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν και αυτή την οικονομική δραστηριότητα για την επέκταση των οικονομικών δράσεών τους και την εισαγωγή των παράνομων κερδών τους στη νόμιμη οικονομία. Με δεδομένο επίσης, ότι η λειτουργία πλατφορμών που προσφέρουν τέτοια παίγνια, εκτείνεται σε διεθνές επίπεδο (FATF, 2013: 6), αφού συνήθως συμμετέχουν παράγοντες από διαφορετικές τοποθεσίες και κράτη, καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο τον εντοπισμό τους, συμβάλλει στη δυσκολία αποκάλυψης και σύλληψης των εγκληματικών δικτύων και μελών που συμμετέχουν σε αυτές.

4.1.7. Η τουριστική βιομηχανία

Οι ευκαιρίες που η τουριστική βιομηχανία προσφέρει για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από το οργανωμένο έγκλημα, σχετίζονται με την πληθώρα των επιμέρους επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που αυτή συνδυάζει, τη συνεργασία τους με άλλους κλάδους της οικονομίας, αλλά και τα κέρδη που αποφέρει και γι αυτούς τους λόγους, οι εγκληματικές οργανώσεις την επιλέγουν προκειμένου να επενδύσουν τα παράνομα έσοδά τους.

Οι επενδύσεις σε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, αποτελούν έναν προσφιλή τρόπο ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος του οργανωμένου εγκλήματος (Μπαλαούρα & Μπίτσικα, 2018: 14). Οι επιχειρήσεις του ξενοδοχειακού κλάδου, χαρακτηρίζονται από τη διακίνηση πολύ μεγάλου αριθμού συναλλαγών και προσφέρουν άριστες δυνατότητες για την εισαγωγή του παράνομου χρήματος στη νόμιμη οικονομία, αποτελώντας ένα ακόμη παράδειγμα μίας νόμιμης επένδυσης, η οποία χρησιμοποιείται για παράνομους σκοπούς.

Εκτός από τις ξενοδοχειακές μονάδες και εγκαταστάσεις, η επένδυση του οργανωμένου εγκλήματος στην τουριστική οικονομία, μπορεί να αφορά επίσης, στη δραστηριοποίηση σε πακέτα οργανωμένων εκδρομών, κρουαζιέρες, ξεναγήσεις, αθλητικές δραστηριότητες και όλες τις σχετικές υπηρεσίες που μπορούν να περιλαμβάνονται σε πακέτα διακοπών.

4.2. Οι παράνομες δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος

4.2.1. Οι εκβιάσεις, η προστασία και τα συμβόλαια θανάτου

Η παροχή προστασίας σε νυκτερινά μαγαζιά, εστιατόρια και άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην οικονομία της νύκτας, είναι μία παραδοσιακή και εδραιωμένη πρακτική που ακολουθεί το οργανωμένο έγκλημα (Μπακούλη, 2024. Κουράκης, 2000 {1998}: 182-183, 185-186. Ριζάβα, 2012: 164. Σταμούλη, 2019: 227, 230, 2021). Σε αυτή τη δράση, πολύ συχνά, οι εγκληματικές οργανώσεις συνεργάζονται, κατανέμοντας μεταξύ τους τις διαφορετικές περιοχές τις οποίες αναλαμβάνει η καθεμία, μειώνοντας έτσι το σχετικό ανταγωνισμό και εξασφαλίζοντας τα κέρδη τους.

Υπάρχουν βέβαια και οι περιπτώσεις που η παροχή προστασίας από το οργανωμένο έγκλημα σε επιχειρήσεις, είναι επιθυμητή από αυτές, λόγω της επικινδυνότητας της περιοχής στην οποία λειτουργούν, επειδή π.χ. υπάρχουν πολλά κρούσματα κλοπών και διαρρήξεων ή καταστροφών και εμπρησμών επιχειρήσεων, καλύπτοντας έτσι το κενό της προστασίας και της ασφάλειας που θα έπρεπε να παρέχουν οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (Ριζάβα, 2012: 170, 173-174).

Η εκβίαση, η οποία αποτελεί δράση στενά συνδεδεμένη με την παροχή προστασίας, ασκείται ως μέσο πίεσης στους επιχειρηματίες προκειμένου να συμφωνήσουν και να δεχτούν την πληρωμή της παροχής προστασίας στις επιχειρήσεις τους, που οι μπράβοι των εγκληματικών οργανώσεων θέλουν να τους επιβάλλουν και μπορεί να είναι από λεκτική, με απειλές κατά της ζωής των επιχειρηματιών και των οικογενειών τους, έως εμπρησμούς και καταστροφές των επιχειρήσεών τους (Αντωνόπουλος & Hall, 2016: 960-9621. «Έτσι δουλεύουν οι νονοί της νύκτας και η στρατιά των μπράβων τους», 2018. Ριζάβα, 2012: 171-174. Σταμούλη, 2019: 229-230). Εκτός βέβαια από την απόσπαση χρηματικών ποσών, ο σκοπός της εκβίασης των επιχειρήσεων από τους «νονούς της νύκτας», μπορεί να είναι και ο εξαναγκασμός των ιδιοκτητών τους για να συμμετάσχουν, κυρίως με χρηματοδότηση ή ξέπλυμα μαύρου χρήματος, στις εγκληματικές οργανώσεις στις οποίες ανήκουν και οι ίδιοι (Σταμούλη, 2019: 231).

Όπως αναφέρεται από την ΕΛΑΣ (2017: 76), η εκβίαση μπορεί να λαμβάνει και άλλες διαφορετικές μορφές και να στοχεύει και σε άλλα οφέλη, εκτός από την εξασφάλιση της παροχής προστασίας σε επιχειρήσεις, όπως τη διαμεσολάβηση μεταξύ επιχειρήσεων για τη διευθέτηση δανειακών υποχρεώσεων, την αρπαγή και κράτηση αλλοδαπών με σκοπό την απόσπαση χρηματικών ποσών από τους συγγενείς τους για την απελευθέρωσή τους και την εκβίαση αλλοδαπών εργαζομένων για την απόσπαση μέρους της αμοιβής τους.

Τα συμβόλαια θανάτου, με στόχους να αποτελούν επιχειρηματίες, μέλη των ίδιων των εγκληματικών οργανώσεων και παράγοντες που σχετίζονται με αυτές, αποτελούν έναν από τους βασικότερους τρόπους που χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα για τον έλεγχο της νυκτερινής οικονομίας (Λαμπρόπουλος, 2018. Σταμούλη, 2021). Τα συμβόλαια αυτά, έρχονται να επισφραγίσουν τις διαφορές και τις συγκρούσεις, στα πλαίσια ενός γενικότερου ξεκαθαρίσματος λογαριασμών, ενός «πολέμου» εξουσίας και δύναμης και ορίων δράσης, μεταξύ εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίες δρουν και ελέγχουν διαφορετικές αγορές και επιχειρήσεις και χαρακτηρίζονται ως «νονοί της νύκτας», οι οποίοι ελέγχουν και διαχειρίζονται τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τη νυκτερινή διασκέδαση, όπως τα νυκτερινά μαγαζιά, τα παρκινγκ αυτοκινήτων, οι καφετέριες, κ.α. («Έτσι δουλεύουν οι νονοί της νύκτας και η στρατιά των μπράβων τους», 2018. Μουρμούρης, 2021. Σταμούλη, 2019: 232).

Στο σημείο αυτό, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθεί ότι, σε κάποιες περιπτώσεις εκβιαστικής παροχής προστασίας σε επιχειρήσεις από κυκλώματα της νύκτας ή ξεκαθαρίσματα λογαριασμών μεταξύ αντίπαλων συμμοριών και εγκληματικών οργανώσεων, έχουν συμμετάσχει και επίορκοι αστυνομικοί, στο πλαίσιο της διαφθοράς μερίδας των δημοσίων λειτουργών οι οποίοι εμπλέκονται σε παράνομες εγκληματικές δράσεις (Κουράκης, 2000 {1998}: 184). Επίσης, η προστασία και οι εκβιάσεις, μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο παράνομων ενεργειών για τον έλεγχο της νυκτερινής ζωής από εγκληματικές οργανώσεις, ήταν από τις πρώτες μορφές εκδήλωσης του φαινομένου στη χώρα (Βιδάλη, 2017: 160-161).

Η εκτέλεση ανταγωνιστών στην παράνομη οικονομία, ή παραγόντων που απειλούν τα συμφέροντα των εγκληματικών οργανώσεων, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη βιαιότητα, η οποία σοκάρει τόσο την κοινή γνώμη, όσο και τις ίδιες τις αρχές επιβολής του νόμου και η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό μέσο το οποίο το οργανωμένο έγκλημα για την επίτευξη των στόχων του (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2012: 6. Στεργιούλης, 2021). Με δεδομένο ότι τόσο οι δράσεις του, όσο και οι σχέσεις που αναπτύσσει με συνεργάτες και πελάτες, δεν καλύπτονται νομικά και δεν είναι εφικτό να προσφύγει στη δικαιοσύνη ή σε νόμιμα μέσα για την επίλυση τυχόν οικονομικών διαφορών ή την αθέτηση εμπορικών συμφωνιών και του αφήνει ελάχιστα περιθώρια για τη διεκδίκηση των κεκτημένων του, την οποία εξασφαλίζει με τη χρήση βίας (Βιδάλη, 2017: 156-158. Green & Ward, 2004: 92).

Σε πολλές περιπτώσεις, οι δολοφονίες των ανθρώπων που αποτελούν στόχο για τις εγκληματικές οργανώσεις, πραγματοποιούνται σε κοινή θέα, σε ανοικτούς χώρους με παρουσία πολλών πολιτών, θέτοντας και την ίδια τη ζωή τους σε κίνδυνο (Στεργιούλης, 2021). Τόσο η αύξηση των περιστατικών αυτών, όσο και η αύξηση της βίας που χρησιμοποιείται σε αυτά, αποτελεί καίριο σημείο που απασχολεί την πολιτεία και τους φορείς άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

4.2.2. Η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και το λαθρεμπόριο ποτών και καπνού

Η οικονομία της νύκτας αποτελεί πρόσφορο έδαφος για τη δράση στις παράνομες αγορές της διακίνησης ναρκωτικών και του λαθρεμπορίου ποτών και καπνού και αποτελεί μία από τις παραδοσιακές παράνομες αγορές στις οποίες δραστηριοποιήθηκε το εγχώριο

οργανωμένο έγκλημα (Βιδάλη, 2017: 160-161). Όπως επισημαίνεται και από τη Europol (2014: 27-28, 2021: 12, 45-53), η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, αποτελεί μία από τις κυριότερες δράσεις εγχώριων εγκληματικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται σε πάνω από μία παράνομες αγορές, μία από τις μεγαλύτερες απειλές για την κοινωνική και οικονομική σταθερότητα στην Ευρώπη και μία από τις κύριες δράσεις της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ελλάδα, η οποία παρουσιάζει και αυξητική τάση, λόγω και της γεωγραφικής της θέσης, που αποτελεί η βαλκανική οδός, μέσω της οποίας διακινούνται ναρκωτικά από την Ασία προς την Ευρώπη και η οποία παράγει έσοδα πολλών εκατομμυρίων ευρώ (ΕΛΑΣ, 2024: 27. Κουράκης, 2000{1998}: 176-178, 188).

Το οργανωμένο έγκλημα εμπλέκεται ως δευτερεύουσα παράνομη δραστηριότητα και στο λαθρεμπόριο ποτών και καπνικών προϊόντων (Χιόνης, 2016: 1287), σε διεθνικό επίπεδο, αποτελώντας μία παράνομη επιχειρηματική δράση, η οποία προσφέρει μεγάλα κέρδη με μικρό ρίσκο. Το λαθρεμπόριο των προϊόντων αυτών, αποτελεί αγορά στην οποία το οργανωμένο έγκλημα δραστηριοποιείται συχνότατα παράλληλα με τη δράση του στην οικονομία της νύκτας, επιφέροντας τεράστια ζημιά στα οικονομικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών αγορών (ΕΛΑΣ, 2022:70-71. «Δεν έχει τέλος το παράνομο εμπόριο στον Προμαχώνα Σερρών», 2017). «Στο επίκεντρο το λαθρεμπόριο στον Προμαχώνα», 2018).

Το CSD (2010: 123), αναφέρει ότι το λαθρεμπόριο τσιγάρων προκαλεί απώλειες ύψους 10 δισεκατομμυρίων ευρώ στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, με 90περίπου δισεκατομμύρια τσιγάρα να εισέρχονται ετησίως, παράνομα στην ευρωπαϊκή αγορά, όπως επιβεβαιώνουν και οι Gounev & Bezlon (2012: 69-70). Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΑΣ (2024: 61), το λαθρεμπόριο προϊόντων καπνού, για το έτος 2023, αποτέλεσε το προϊόν με τη μεγαλύτερη παράνομη διακίνηση.

Για την υλοποίηση του λαθρεμπορίου καπνικών προϊόντων, οι εγκληματικές οργανώσεις χρησιμοποιούν συχνά νόμιμες πολυεθνικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε άλλους τομείς, τις οποίες εξαγοράζουν για να τις αξιοποιήσουν ως βιτρίνα για την παράνομη διακίνηση των προϊόντων αυτών, ειδικά στις περιπτώσεις που πραγματοποιούνται μεταφορές εμπορευμάτων από τη μητρική στις θυγατρικές εταιρίες που λειτουργούν σε διαφορετικές χώρες (Χιόνης, 2016: 1290).

Η διακίνηση των λαθραίων προϊόντων, πραγματοποιείται κυρίως με νόμιμους τρόπους, όπως η μίσθωση αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης, τουριστικών λεωφορείων και εταιριών μεταφορών και τη διατήρησή τους σε αποθήκες απομακρυσμένων περιοχών που μισθώνονται με πλαστά στοιχεία (ΕΛΑΣ, 2024: 65)

Εκτός από τη διακίνηση, οι εγκληματικές οργανώσεις στήνουν παράνομα εργοστάσια παρασκευής και συσκευασίας τσιγάρων (Europol, 2021: 13. «Παράνομο εργοστάσιο λαθραίου καπνού – Κατασχέθηκαν 23 τόνοι», 2018), τα οποία διοχετεύουν τόσο στην εγχώρια, όσο και στην παγκόσμια αγορά, αλλά φυσικά και στις επιχειρήσεις στις οποίες δραστηριοποιούνται στη νυκτερινή αγορά και την αγορά της διασκέδασης. Η παράνομη αυτή αγορά, τα προϊόντα της οποίας δεν περνούν φυσικά από κανένα ποιοτικό έλεγχο και δεν πληρούν τις σχετικές επίσημες προδιαγραφές, αποτελούν τόσο κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, όσο και τεράστιο πλήγμα για τη δημόσια οικονομία και έσοδα, μιας και ο τζίρος που στερούν από τα οικονομικά της χώρας είναι ιδιαίτερα μεγάλος, όπως και τα ποσά από τους αναλογούντες φόρους οι οποίοι δεν καταβάλλονται στο κράτος (Michalopoulos, 2015. Πεφάνης, 2024).

Τα ίδια δεδομένα ισχύουν και για τα παράνομα αλκοολούχα ποτά, την παραγωγή και τη διακίνησή τους, η οποία γίνεται σε νυκτερινά μαγαζιά, εστιατόρια, κάβες, μίνι μάρκετ και άλλες επιχειρήσεις στο χώρο της εστίασης που ελέγχει το οργανωμένο έγκλημα, αλλά και σε πληθώρα αντίστοιχων νόμιμων επιχειρήσεων, οι οποίες δε γνωρίζουν την προέλευση των λαθραίων προϊόντων (ΕΛΑΣ, 2024: 66. «Θα πλημμύριζαν την αγορά με ποτά – μπόμπες: το ΣΔΟΕ κατάσχεσε 10 κοντέινερ με 145.000 μπουκάλια», 2023). Τα κυκλώματα που ενεργούν σε αυτή την αγορά, εμπλέκονται τόσο στην παραγωγή και την εμφιάλωση των αλκοολούχων ποτών, για την οποία συχνά χρησιμοποιούν και εγκαταστάσεις που τους ανήκουν, αλλά και στη διοχέτευσή τους στην αγορά, ειδικά σε περιοχές με έντονη νυκτερινή διασκέδαση («ΑΑΔΕ: Σημαντικό πλήγμα στο λαθρεμπόριο ποτών – Κατάσχεσαν πάνω από ένα τόνο “μπόμπες”», 2022. Αθανασίου, 2023. «Λαθρέμποροι συνελήφθησαν στον Προμαχώνα με 22 τόνους αλκοόλ», 2016).

4.2.3. Η πορνεία και το εμπόριο γυναικών

Η δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην οικονομία της νύκτας, συχνά συνδυάζεται με την εμπορία ανθρώπων, κυρίως αλλοδαπών γυναικών, με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, με τη Europol να την περιλαμβάνει στη λίστα με τις δράσεις των πιο απειλητικών εγκληματικών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2014: 35) και να αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες παράνομες αγορές στην οποία δραστηριοποιείται το οργανωμένο έγκλημα, στην Ελλάδα και παγκοσμίως (ΕΛΑΣ, 2022: 80. Ζαχείλα, 2016. Μπακούλη, 2024). Όπως σημειώνεται και από την ΕΛΑΣ (2024: 70-71), στην Ετήσια Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα έτους 2022, η σεξουαλική εκμετάλλευση ήταν ο πρωταρχικός λόγος στις δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος σχετικά με την εμπορία ανθρώπων.

Οι γυναίκες που διακινούνται παράνομα από τις εγκληματικές οργανώσεις, με τη χρήση απειλών, βίας και άλλων ειδών εξαναγκασμού (Ζαχείλα, 2016), ή ακόμη και με την υπόσχεση της εξασφάλισης μίας καλύτερης ζωής σε σχέση με τη χώρα που ζουν, διοχετεύονται στους οίκους ανοχής που ανήκουν σε αυτές, σε νυχτερινά κέντρα που παρέχουν υπηρεσίες χορού με στριπτίζ, σε υπηρεσίες συνοδών και σε άλλες επιχειρηματικές δράσεις, όπως κέντρα παροχής υπηρεσιών ευεξίας, που σχετίζονται με τη σεξουαλική εκμετάλλευσή τους (CSD, 2010: 132-133. Gounev & Bezlov, 2012: 76). Συχνά, η ίδια η ζωή τους εξαρτάται από τους ανθρώπους που τις εισήγαγαν παράνομα στη χώρα και τις εκμεταλλεύονται, μιας και σε πολλές περιπτώσεις, τους έχουν στερηθεί όλα τα νομιμοποιητικά έγγραφά τους («ΕΛΑΣ: Εξαρθρώθηκε διεθνές κύκλωμα εμπορίας και εκμετάλλευσης αλλοδαπών γυναικών», 2023. Κόλλια, 2018. Κυριακίδου, 2024. Παπαθεοδώρου, 2021: 115) και γίνονται δέκτες απειλών για τη ζωή τους ή και για τη ζωή των οικογένειών τους (ΕΛΑΣ, 2024: 73).

Για την οικονομική εκμετάλλευση των εσόδων που κερδίζουν οι γυναίκες αυτές από την παράνομη εργασία τους, συνήθης δικαιολογία των κυκλωμάτων που τις εκμεταλλεύονται, είναι το χρέος που αυτές οι γυναίκες δήθεν έχουν απέναντί τους για τη διακίνηση και την παραμονή τους στη χώρα. Φυσικά, αυτονόητο είναι ότι για τη λειτουργία και την άνθηση της παράνομης αυτής αγοράς, υπάρχει και η ανάλογη ζήτηση από μέρος της κοινωνίας, γεγονός που αποτελεί καίριο πεδίο εγκληματολογικού ενδιαφέροντος και δράσεων αντεγκληματικής πολιτικής για την αντιμετώπισή της (Κόλλια, 2014).

4.2.4. Οι λέσχες φιλάθλων και η οπαδική βία

Το ποδόσφαιρο, το οποίο αποτελεί ίσως το δημοφιλέστερο άθλημα και μία πηγή τεράστιων εσόδων για όσους ασχολούνται με αυτό, αποτελεί μία ακόμη νόμιμη επιχειρηματική δραστηριότητα στην οποία έχει στραφεί το οργανωμένο έγκλημα για την επένδυση των παράνομων εσόδων του.

Το αποτέλεσμα είναι ότι εκτός από ένα μέσο άθλησης, εκτόνωσης, σωματικής, ψυχικής και πνευματικής ευεξίας, το άθλημα αυτό, έχει μετατραπεί και σε ένα χώρο εγκληματικών δράσεων, με πρωταγωνιστές τους οργανωμένους φιλάθλους των ποδοσφαιρικών ομάδων, οι οποίοι εμπλέκονται σε πλήθος εγκληματικών ενεργειών (UNODC, 2021: 173), όπως δείχνει και η σχετική επικαιρότητα.

Σε πολλές περιπτώσεις, μέλη οργανωμένων οπαδών, οι οποίοι συμμετέχουν σε βίαια επεισόδια, όπως συμπλοκές με οπαδούς ανταγωνιστικών ομάδων και με την αστυνομία, έχει αποδειχτεί από τις σχετικές έρευνες, ότι αποτελούν και μέλη εγκληματικών οργανώσεων, που επιδίδονται σε δράσεις παροχής προστασίας σε κέντρα διασκέδασης, διακίνηση ναρκωτικών, εμπρησμούς, εκβιασμούς, ακόμη και εκτελέσεις συμβολαίων θανάτου («Κύκλωμα εκβιασμών: Πώς δρούσε η εγκληματική οργάνωση που μετείχαν και οπαδοί του Παναθηναϊκού – 17 συλλήψεις», 2024. «Συμμορία νονών: Πώς εκβίαζαν και καταδυνάστευαν τους καταστηματάρχες – Σοκαριστικοί διάλογοι», 2024).

Το οργανωμένο έγκλημα έχει εισχωρήσει και σε αυτή την κοινωνική δραστηριότητα, με μέλη εγκληματικών οργανώσεων να ανήκουν σε οργανωμένες λέσχες φιλάθλων, υποκινώντας την οπαδική βία, προκαλώντας επεισόδια, και φτάνοντας ακόμη και σε ακραίες εγκληματικές συμπεριφορές, όπως το θανατηφόρο ξυλοδαρμό και τη δολοφονία οπαδών ανταγωνιστικών ομάδων, τόσο στη χώρα μας, όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (Παπαδοπούλου, 2023. Πλατής, 2023).

Αποτελεί δε, συνήθη πρακτική των εγκληματικών οργανώσεων, η χρηματοδότηση των οργανωμένων συνδέσμων οπαδών, με στόχο το ξέπλυμα του παράνομου χρήματος που κατέχουν, αλλά και τη χρησιμοποίησή τους για την ανάπτυξη παράνομων δράσεών τους, στη διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, που κάποιοι από τους οπαδούς ή τα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος που συμμετέχουν σε αυτούς τους συνδέσμους, χρησιμοποιούν στις βίαιες συμπλοκές που υποκινούν (Παπαδοπούλου, 2023).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σύνδεσης που υπάρχει ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα, τις ποδοσφαιρικές ομάδες, τις λέσχες των οργανωμένων φιλάθλων τους και την οπαδική βία, αποτελεί η υπόθεση που απασχόλησε πρόσφατα τις διωκτικές αρχές και τη δημοσιότητα, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με αφορμή τη δολοφονία ενός αστυνομικού σε επεισόδια που προκλήθηκαν από οργανωμένους οπαδούς μίας από τις μεγαλύτερες ποδοσφαιρικές ομάδες της χώρας («Δολοφονία αστυνομικού Λυγγερίδη: Σε απολογία ο πρόεδρος του Ολυμπιακού και τα μέλη της Διοίκησης της ομάδας», 2024. «Ο Μαρινάκης κατηγορείται ότι χρηματοδοτούσε χούλιγκανς που συνδέονται με τον θάνατο αστυνομικού», 2024).

Δεν είναι λίγες οι φορές άλλωστε, που οργανωμένοι οπαδοί ομάδων, οι οποίοι συμμετέχουν σε οπαδικά επεισόδια και συμπλοκές με τις αρχές, βρίσκονται να αποτελούν ηγετικά μέλη εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίοι εμπλέκονται σε πληθώρα παράνομων ενεργειών, που σχετίζονται με παροχή προστασίας σε καταστήματα και επιχειρήσεις, ξυλοδαρμούς και εκβιάσεις («Οι στενές σχέσεις του οργανωμένου εγκλήματος με τους χούλιγκανς του Παναθηναϊκού – Οι “οργανωμένοι” νονοί της Λεωφόρου», 2024).

Τέλος, οι εγκληματικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τις λέσχες φιλάθλων των ποδοσφαιρικών ομάδων, ακόμη και για τη στρατολόγηση νέων μελών. Με τη συμμετοχή υπαρχόντων μελών τους στις λέσχες και τη συναναστροφή τους με νέους οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να εμπλακούν αρχικά στις παράνομες δραστηριότητές τους, όπως ληστείες, διακίνηση ναρκωτικών, εκβιάσεις, ξυλοδαρμούς και παροχή προστασίας, με στόχο κυρίως την αποκόμιση οικονομικού οφέλους και σταδιακά να εξελιχθούν ιεραρχικά σε υψηλότερα κλιμάκια στο εσωτερικό των εγκληματικών οργανώσεων («Από την οπαδική βία...στο οργανωμένο έγκλημα για ένα χαρτζιλίκι: Ερευνώνται ‘σεσημασμένοι’ χούλιγκανς», 2023).

4.2.5. Ο παράνομος στοιχηματισμός, ο παράνομος τζόγος και οι παράνομες χαρτοπαικτικές λέσχες

Παράλληλα με τις νόμιμες, φυσικές και διαδικτυακές, στοιχηματικές εταιρίες, πρακτορεία και καζίνο, αναπτύσσεται και μία παράνομη αγορά που αφορά στο στοιχηματισμό και το τζόγο, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εγκληματικές οργανώσεις (UNODC, 2021: 173), με τη μεγαλύτερη να εντοπίζεται στην Ασία και να χρησιμοποιείται ακόμη και από τις

εγκληματικές οργανώσεις που λειτουργούν στην Ευρώπη (UNODC, 2021: 260). Το παράνομο στοίχημα είναι ιδιαίτερα ελκυστικό για το οργανωμένο έγκλημα, λόγω των υψηλών κερδών, της αυξημένης ρευστότητας που προσφέρει, καθώς και του χαμηλού ρίσκου για την αποκάλυψη της ταυτότητάς του, μιας και του παρέχει τη δυνατότητα να διατηρεί τη μυστικότητα και την ανωνυμία του (UNODC, 2021: 259-260).

Η αγορά αυτή, μπορεί να περιλαμβάνει φυσικές επιχειρήσεις, όπως παράνομες χαρτοπαικτικές λέσχες οι οποίες λειτουργούν σε πριβέ πίσω αίθουσες νυκτερινών μαγαζιών ή άλλων νομιμοφανών επιχειρήσεων, αλλά και ακινήτων που αυτές οι οργανώσεις διαθέτουν, παράνομων καζίνο («Έφοδος της Αστυνομίας σε παράνομα καζίνο στην Αθήνα: 68 συλλήψεις, πρόστιμα 43.000 ευρώ», 2020), καθώς και διαδικτυακές πλατφόρμες, με παράνομες ιστοσελίδες με διαδικτυακά παιχνίδια στις οποίες οι παίκτες μπορούν να έχουν πρόσβαση είτε από τους δικούς τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, είτε από ίντερνέτ καφέ, τα οποία ανήκουν ή ελέγχονται από τις εγκληματικές οργανώσεις και οι οποίες μπορούν να ανήκουν σε εικονικές εταιρίες που εκπροσωπούνται από μη υπαρκτά πρόσωπα («Αρχή Στοιχημάτων: Προσοχή στα παράνομα στοιχήματα στο διαδίκτυο», 2020. «Εξιχνιάστηκε υπόθεση παράνομου στοιχηματισμού μέσω διαδικτύου», 2022. Ιωάννου, 2024. «Κατερίνη: Εξάρθρωση εγκληματικής ομάδας για παράνομο τζόγο σε ίντερνέτ-καφέ – Συνελήφθησαν 6 άτομα», 2024).

Το παράνομο διαδικτυακό στοίχημα, στο οποίο στρέφεται το οργανωμένο έγκλημα, αφορά κυρίως σε διαδικτυακά παίγνια, όπως διαδικτυακές κυνοδρομίες, διαδικτυακά φρουτάκια και τζόκερ, διαδικτυακά λαχεία και ανταλλακτήρια στοιχημάτων, τα οποία δεν πληρούν τους απαραίτητους κανόνες που διέπουν τη νόμιμη πραγματοποίησή τους και δεν κατέχουν τις απαραίτητες νόμιμες άδειες («Εξιχνιάστηκε υπόθεση παράνομου στοιχηματισμού μέσω διαδικτύου», 2022). Για τη λειτουργία αυτών των διαδικτυακών στοιχηματικών δραστηριοτήτων, χρησιμοποιούνται κυρίως κρυπτονομίσματα (UNODC, 2021: 260), η χρήση των οποίων μπορεί να γίνεται σε παγκόσμια κλίμακα και με δεδομένο ότι δεν απαιτεί τη συμμετοχή τραπεζών, προσφέρει ανωνυμία και κάλυψη στους παίκτες.

Ειδικά στο χώρο του ποδοσφαίρου, στον οποίο το οργανωμένο έγκλημα έχει ιδιαίτερη παρουσία, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, αλλά και άλλων αθλημάτων, όπως το μπάσκετ, το βόλεϊ και το τένις, ο παράνομος στοιχηματισμός, αποτελεί μία ακόμη παράνομη δραστηριότητα η οποία αποφέρει μεγάλα κέρδη στις εγκληματικές οργανώσεις και συχνά

πραγματοποιείται με τη συμμετοχή των ίδιων των ποδοσφαιριστών και των διαιτητών των αγώνων (Johnson, 1964: 411. Φάκος, 2015: 207-208), οι οποίοι φροντίζουν να συμφωνούν εκ των προτέρων και να εξασφαλίζουν το αποτέλεσμα των αγώνων στους οποίους συμμετέχουν και να κερδίσουν χρήματα από αυτά τα στημένα παιχνίδια, αμαυρώνοντας έτσι τον υγιή ανταγωνισμό στο χώρο του αθλητισμού (UNODC, 2021: 42).

Στα κυκλώματα αυτά, συμμετέχουν και στοιχηματικοί πράκτορες, οι οποίοι χρησιμοποιούν διάφορα μέσα και τεχνολογίες, όπως κινητά τηλέφωνα, εφαρμογές επικοινωνίας και προπληρωμένες κάρτες για την αγορά λογαριασμών διαδικτυακών εταιριών στοιχηματισμού για την επικοινωνία τους με τους παίκτες και την εξασφάλιση των επιθυμητών αποτελεσμάτων («Η ‘Δίκη’ αποκαλύπτει: Με...ρήτρες η στοιχηματική απάτη! 183 οι κατηγορούμενοι, ανάμεσά τους και αστυνομικός», 2024. «NBA: Η απαγόρευση που επέβαλλε κατά τη διάρκεια των αγώνων», 2024).

Όπως είναι προφανές και στην περίπτωση της χειραγώγησης των αποτελεσμάτων των αθλητικών αγώνων, την επίτευξη της επιθυμητής έκβασής τους, επιτυγχάνει η συμμετοχή διεφθαρμένων παικτών, διαιτητών, προπονητών, αθλητικών παραγόντων, ιδιοκτητών ομάδων και πρακτόρων στοιχημάτων (UNODC, 2021: 42-43).

Το παράνομο στοίχημα με την εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος, άνθησε για πολλές δεκαετίες και στο χώρο του ελληνικού ιπποδρόμου και αποτέλεσε και μία από τις αιτίες που οδήγησε και στην οριστική παύση μίας ιστορικής και παραδοσιακής αθλητικής δραστηριότητας, η οποία πραγματοποιούνταν στη χώρα μας σχεδόν 100 έτη και θεωρούνταν τόσο μία επικερδής επένδυση, όσο και μία μορφή ψυχαγωγίας για τις ανώτερες κοινωνικές και οικονομικές τάξεις (Αλεξίου, 2024. Γούλας & Τσακίρογλου, 2024)

Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, οι νόμιμες επιχειρήσεις διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών μπορούν να χρησιμοποιούνται από τις εγκληματικές οργανώσεις για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, μέσω των βεβαιώσεων κερδισμένων δελτίων («Πώς γινόταν το ‘ξέπλυμα’ – Ο τρόπος δράσης του κυκλώματος λαθρεμπορίας χρυσού (vid)», 2018). Με την πρακτική αυτή, οι βεβαιώσεις από κερδισμένα δελτία, οι οποίες είναι ανώνυμες, καθώς και οι εντολές πληρωμής των χρημάτων μεταβιβάζονται σε τρίτα άτομα, τα οποία διεκδικούν εκ νέου την είσπραξη των κερδών από τα δελτία αυτά, χωρίς να έχουν συμμετάσχει στο αντίστοιχο παίγνιο («Αποκαλύφθηκε μεγάλη απάτη με δελτία του ΟΠΑΠ – Ξέπλεναν χρήματα μέσω κερδισμένων δελτίων», 2014. Μπέσκος, 2014).

4.2.6. Οι πλαστές τουριστικές υπηρεσίες

Ο τουρισμός παρουσιάζει ιδιαίτερη αύξηση, συμπαρασύροντας και τις επιχειρήσεις που ασχολούνται με τις υπηρεσίες ταξιδιών, πώλησης εισιτηρίων και ενοικίασης καταλυμάτων. Οι εγκληματικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που προσφέρει και αυτή η επιχειρηματική δραστηριότητα για την ανάπτυξη παράνομων δράσεων, οι οποίες κατ' αρχήν, μπορούν να αφορούν σε παράνομες ή πλαστές ιστοσελίδες ενοικίασης καταλυμάτων, γεγονός που οδήγησε σε μεγάλες, νόμιμες αντίστοιχες ιστοσελίδες να εκδώσουν οδηγίες για την προστασία των καταναλωτών και πελατών τους από αντίστοιχες απάτες (Booking.com for Partners, 2024), οι οποίες μπορούν να αφορούν στη δυνατότητα κράτησης για ασυνήθιστα μεγάλο χρονικό διάστημα ή για ασυνήθιστα μεγάλο αριθμό δωματίων, την ταυτόχρονη κράτηση ενός καταλύματος από πολλούς πελάτες και άλλες αντίστοιχες ενέργειες.

Σε κάθε περίπτωση, οι κρατήσεις που γίνονται σε τέτοιες πλατφόρμες, μπορούν να χρησιμοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, τόσο στην περίπτωση που οι πλατφόρμες ανήκουν νόμιμα σε κάποια εγκληματική οργάνωση, όσο και στην περίπτωση που οι ιδιοκτήτες των ιστοσελίδων και των καταλυμάτων δεν έχουν καμία εμπλοκή με παράνομες πρακτικές και το οργανωμένο έγκλημα, αλλά χρησιμοποιούνται ερήμην τους για τους παράνομους σκοπούς εγκληματικών δικτύων.

Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα

Το οργανωμένο έγκλημα, ένα φαινόμενο τόσο παλιό, όσο και η δημιουργία της οργανωμένης καπιταλιστικής και ελεύθερης οικονομίας, αποτελεί πλέον ένα αναπόσπαστο στοιχείο της δομής και της λειτουργίας της σύγχρονης οικονομίας.

Έχει εισχωρήσει και δραστηριοποιείται σε όλους τους τομείς της οικονομίας, ακόμη και σε εκείνους που κρατούν τα ηνία της επιχειρηματικής εγχώριας και διεθνικής δράσης, όπως οι κατασκευές και η ενέργεια. Η δράση του, έχει εξελιχθεί και διαφοροποιηθεί από τις απαρχές της εμφάνισής του ως κοινωνικό φαινόμενο, σαν αποτέλεσμα των προσαρμογών του στις εκάστοτε οικονομικές και κοινωνικές συγκυρίες. Έχει υιοθετήσει σύγχρονες πρακτικές, ευέλικτους τρόπους δράσης και επιχειρηματικές δομές παρόμοιες με αυτές των επιχειρήσεων που δρουν στη νόμιμη οικονομία. Λειτουργεί ανάμεσα στη νομιμότητα και στην παρανομία, με τρόπους που συχνά αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοεξαρτώνται, συνδυάζοντας την παρουσία του, τόσο στη νόμιμη επιχειρηματικότητα, όσο και στον κόσμο των παράνομων αγορών.

Επιπλέον, έχει κατορθώσει να παρεισφρήσει στη δημόσια ζωή και λειτουργία, χρησιμοποιώντας το επίσημο κράτος, ως συνοδοιπόρο του στην εγκληματική δράση, παρέχοντάς του προστασία και διαιωνίζοντας το φαύλο κύκλο της διαφθοράς που λυμαινεται την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή. Το κόστος που η δράση του έχει τόσο στα δημόσια οικονομικά και στην ιδιωτική επιχειρηματικότητα, όσο και στην ολίσθηση της κοινωνικής συνοχής, της ευμάρειας και της ηθικής τάξης, είναι τεράστια.

Το οργανωμένο έγκλημα, δεν αποτελεί ουσιαστικά κάτι διαφορετικό, από μία επιχείρηση, η οποία παράγει και διακινεί τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει, προσδοκώντας στη μεγιστοποίηση των κερδών της και την ελαχιστοποίηση του κόστους λειτουργίας της. Η δομή, η οργάνωση και η εσωτερική της λειτουργία προσομοιάζει σε εκείνες των νόμιμων επιχειρήσεων και οι δυνάμεις, οι σχέσεις και οι ισορροπίες που κυριαρχούν στο εσωτερικό των εγκληματικών οργάνωσεων, αντανακλούν την κοινωνική οργάνωση της ίδιας της κοινωνίας και της οικονομίας, με τις ίδιες ανισότητες, ρόλους και αρμοδιότητες να συναντώνται στις νόμιμες, αλλά και στις παράνομες κοινωνικές και οικονομικές οντότητες.

Η δράση του χαρακτηρίζεται από την παράλληλη παρουσία του στη νόμιμη και στην παράνομη οικονομία, παίζοντας σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των δεδομένων και στις

δύο και εκμεταλλευόμενο τα πλεονεκτήματα και τις ευκαιρίες που του προσφέρουν και οι δύο. Ταυτόχρονα, η ανοχή και η αποδοχή της δράσης του από μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου, του επιχειρηματικού κόσμου, αλλά και του ίδιου του κράτους, έχει εξασφαλίσει την επιβίωση και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του σε διεθνικό επίπεδο.

Το οργανωμένο έγκλημα αναζητά τις κατάλληλες νόμιμες και παράνομες αγορές, στις οποίες θα είναι συμφέρον να δραστηριοποιηθεί και τις επιλέγει ανάλογα με τα κέρδη τα οποία αυτές μπορούν να του αποφέρουν με το μικρότερο δυνατό κόστος και ρίσκο για την αποκάλυψη της παράνομης ταυτότητάς του. Έχει παρουσία σε πληθώρα επιχειρηματικών κλάδων, τόσο για την αύξηση των εσόδων του και την ενίσχυση της ισχύος του, όσο και για τη νομιμοποίηση των εσόδων αυτών μέσα από τη συμμετοχή του στη νόμιμη οικονομία, προκειμένου να μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για την περαιτέρω χρηματοδότηση της δράσης του.

Ένας από τους προσφιλείς επιχειρηματικούς τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται, είναι εκείνος της νυκτερινής ζωής, της αναψυχής και της διασκέδασης. Οι αγορές αυτές, χαρακτηρίζονται από μεγάλη ρευστότητα χρημάτων και μεγάλο αριθμό συναλλαγών, δεδομένα που προσφέρουν στις εγκληματικές οργανώσεις πολλές ευκαιρίες για εύκολη και άμεση κερδοφορία και επιλέγονται για την επένδυση των κερδών του. Ειδικά κάποιοι επιμέρους τομείς, όπως ο τουρισμός, παρουσιάζουν μία συνεχόμενη άνοδο, η οποία προσφέρει νέες προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με αυτόν.

Επίσης, περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό και είδη επιχειρηματικών δράσεων, οι οποίες συχνά έχουν και διεθνικές διαστάσεις, παρέχοντάς του την απαραίτητη κάλυψη που χρειάζεται για τις παράνομες δράσεις του, αλλά και τη δυνατότητα να επεκταθεί και σε παράνομες αγορές, χρησιμοποιώντας ως όχημα τις νόμιμες δράσεις του και τη συμμετοχή του στη νόμιμη οικονομία.

Η εξέταση της δραστηριοποίησης των εγκληματικών οργανώσεων στους επιχειρηματικούς αυτούς τομείς, αποτελεί ένα δείγμα μόνο από το βαθμό στον οποίο έχουν εισχωρήσει στην παγκόσμια οικονομία και έχουν ενσωματωθεί ως αναπόσπαστο κομμάτι της, γεγονός που κάνει περισσότερο επιτακτική από ποτέ, την κατανόηση και ερμηνεία τους ως επιχειρηματικές οργανώσεις και όχι ως παραβατικές ομάδες που δρουν στο περιθώριο της οργανωμένης κοινωνίας.

Λόγω των ποικίλων και σημαντικών επιπτώσεων που η εκτεταμένη δράση του οργανωμένου εγκλήματος στο σύνολο σχεδόν των τομέων του επιχειρηματικού κόσμου θεωρείται από τη διεθνή κοινότητα, ως μία τεράστια απειλή για την κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα και παράγοντας αποσταθεροποίησης της ομαλούς, υγιούς και αποδοτικής επιχειρηματικής ζωής. Για το λόγο αυτό, δαπανώνται τεράστια κονδύλια για την υιοθέτηση σύγχρονων και αποτελεσματικών μέσων για την πάταξή του, καθώς και η αξιοποίηση εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού και υψηλών τεχνολογιών στη μάχη της εξάλειψής του.

Η ευρεία όμως αποδοχή του από μέρος του κοινωνικού συνόλου και από την πολιτεία, εγείρει ερωτήματα και πεδία περαιτέρω μελέτης για την πραγματική και ουσιαστική θέληση, τόσο σημαντικού μεριδίου των πολιτών, όσο και του ίδιου κράτους, μέσω των πολιτικών του σχηματισμών, να αντιμετωπιστεί η δράση του.

Όπως αναλύθηκε, η ύπαρξη και δράση του οργανωμένου εγκλήματος γίνεται αποδεκτή από μερίδα του κοινωνικού συνόλου, ειδικά άτομα προερχόμενα από κοινωνικά και ευάλωτα στρώματα, συχνά περιθωριοποιημένα και κοινωνικά στιγματισμένα από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τρόπο ζωής και αντιλήψεις. Τα άτομα αυτά, έχοντας σαφώς, από μειωμένες έως ελάχιστες δυνατότητες να ενταχθούν ολοκληρωμένα στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας, να αναπτύξουν επιχειρηματική δράση ή ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, να βελτιώσουν την κοινωνική και οικονομική τους θέση με νόμιμα μέσα, βρίσκουν στις έκνομες δράσεις των εγκληματικών οργανώσεων, ένα περιβάλλον στο οποίο γίνονται αποδεκτοί, το οποίο τους παρέχει προστασία, τα απαραίτητα βιοποριστικά μέσα, αναγνώριση και γενικότερα, μία μορφή κοινωνικής οργάνωσης στην οποία ανήκουν με ισότιμο τρόπο με τα άλλα μέλη της.

Ταυτόχρονα, το οργανωμένο κράτος και οι εκπρόσωποί του, δείχνουν σε πολλές περιπτώσεις, ανοχή στις δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και συμμετοχή σε αυτές και συγκάλυψή τους, με απώτερο στόχο την απόκτηση αθέμιτων ωφελημάτων, υλικών και άυλων, οικονομικών, προσωπικών και επαγγελματικών. Το ίδιο ισχύει και για μερίδα του επιχειρηματικού κόσμου, η οποία επιλέγει να συνεργαστεί με εγκληματικές οργανώσεις για συσσώρευση επιπλέον πλούτου και αύξηση των

Παρατηρείται λοιπόν, μία συχνά αμφιλεγόμενη στάση και αντιμετώπιση από την κοινωνία και την πολιτεία, της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο παρ' όλες τις

αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή και την ενίσχυση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων και εντάσεων μεταξύ των πολιτών, απολαμβάνει μίας ιδιαίτερης μορφής ασυλία και συγκάλυψη από μερίδιο της οργανωμένης κοινωνίας και του οργανωμένου κράτους.

Η κάλυψη βιοποριστικών, κοινωνικών, οικονομικών, ακόμη και ψυχολογικών αναγκών μέρους του κοινωνικού συνόλου από το οργανωμένο έγκλημα, όπως προαναφέρθηκε, καθώς και η δραστηριοποίησή του στη νόμιμη οικονομία, η οποία αποφέρει έσοδα στα δημόσια ταμεία και ενισχύει τις εγχώριες επενδύσεις, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως επιχειρήματα για την αποδοχή και ανοχή της δράσης του, με το δεδομένο ότι η δράση του έχει κάποια ιδιόμορφα οφέλη για την κοινωνική και οικονομική ζωή.

Ακόμη όμως και στην περίπτωση που αυτά τα επιχειρήματα γίνονται αποδεκτά, για να νομιμοποιήσουν στην κοινή γνώμη και συνείδηση την ύπαρξη και δράση αυτού του τόσο ιδιόρρυθμου, αμφιλεγόμενου και αντιφατικού φαινομένου, οι επιζήμιες επιπτώσεις του για το σύνολο της κοινωνίας και της οικονομίας είναι τεράστιες. Σε κάθε περίπτωση, δεν είναι εφικτό, τα συμφέροντα μίας μειοψηφίας πολιτών να αντισταθμίζονται με το συνολικό κοινωνικό και οικονομικό συμφέρον όλης της κοινωνίας.

Το οργανωμένο έγκλημα, δημιουργεί την αποσταθεροποίηση της οργάνωσης και της λειτουργίας της κοινωνίας, πλήττει την κοινωνική συνοχή και ευνομία και δημιουργεί την ολίσθηση των ηθών και των αξιών που χαρακτηρίζουν τις υγιείς κοινωνικές δομές και σχέσεις. Επιπλέον, διαστρεβλώνει την ελεύθερη, δίκαιη και υγιή λειτουργία της αγοράς, δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού στην αγορά και δημιουργεί και ενισχύει την ύπαρξη και τη λειτουργία της παραοικονομίας. Ενισχύει την εγκληματικότητα και μειώνει βαθμό ασφάλειας που υπάρχει στην κοινωνία. Τέλος, με τις πράξεις διαφθοράς που το χαρακτηρίζουν, διαβρώνει τη δημοκρατική λειτουργία του ίδιου του κράτους και της πολιτικής ζωής και καταφέρει ισχυρό πλήγμα στη λειτουργία της ευνομούμενης πολιτείας.

Για όλους αυτούς τους λόγους, το οργανωμένο έγκλημα, αποτελεί μία απειλή για την κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα, την οποία, τόσο η κοινωνία, όσο και η πολιτεία, θα πρέπει να αντιμετωπίσουν και να εξαλείψουν εν τη γενέσει της, με τη δημιουργία μίας δυνατής, ανθεκτικής και θωρακισμένης κοινωνίας, ενωμένης στο κοινό συμφέρον, η οποία δε θα επιτρέπει στο οργανωμένο έγκλημα να παρεισφρήσει στο

Μαρία Βεγλέρη, Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στις οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης. Μία παράλληλη σχέση νομιμότητας και παρανομίας.

εσωτερικό της και να εκμεταλλευτεί τις ελλείψεις, τις εύθραυστες ισορροπίες και την ευαλωτότητά της, προκειμένου να αναπτύξει τη δράση του.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αλεξιάδης, Στ. (2011). *Εγκληματολογία*. Ε' Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Αλοσκόφης, Ο. (2019). Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών. Στο Σ Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 87-109). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Αντωνόπουλος, Γ. Απ. & Παπανικολάου Γ. (2016). «Καπιταλισμός χωρίς άδεια»: η ελληνική περίπτωση. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Εγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος* (σσ. 955-977). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Αντωνόπουλος, Γ. Απ. & Hall, S. (2016). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα. Στο Σ Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 239-253). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *«Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη & Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2016). Ποιοι είναι οι «εγκληματίες» στην εποχή μας; - Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Εγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος* (σσ. 977-1009). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2019). Η αντεγκληματική πολιτική για το ξέπλυμα «βρώμικου» χρήματος ως λανθάνουσα οικονομική διακυβέρνηση. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 255-277) Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Βασιλειάδης, Η. & Μπόση, Μ. (2016). Οργανωμένο Έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης. Μία αμφίδρομη σχέση. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος* (σσ. 1166-1193) Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2014). *Αντεγκληματική Πολιτική. Από τη Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο Έγκλημα*. 2^η Έκδοση, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2019). *Έγκλημα και κοινωνία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ε.Α.Π Α.Ε.

Γασπαρινάτου, Μ. (2019). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα. Στο Σ Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 157-183) Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Καλλίρης, Ι. Κ. (2016). Ο διαβρωτικός ρόλος της διαφθοράς σε περιόδους θεσμικής κρίσης. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός*

Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος (σσ. 797-827). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Καρύδης, Β. (2010). *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί Πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Καρύδης, Β. Χ. (2016). Μετανάστες και Κοινωνικοί Πανικοί στην Ελλάδα. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος* (σσ. 1629-1648). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 185-209). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Λαμπροπούλου, Ε. (2016). Παράνομες αγορές και οικονομική κρίση. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος* (σσ. 1029-1068). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Μιχαλοπούλου, Ε. (2019). Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης. στο Σ Βιδάλη, Ν Κουλούρης και Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 333-359). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Παπαδαμάκης, Α. (1999). Εκβιαστική «προστασία» επιχειρήσεων (αρ. 385 παρ. 1β Π.Κ.) ως μορφή οργανωμένου εγκλήματος. Στο G. Bemann &

Δ. Σπινέλλης (Επιμ.), *Ποινικό δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου – Τιμητικός Τόμος για τον Γ. Α. Μαγκάκη* (σσ. 372-380). Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα.

Παπαθεοδώρου, Θ. (2021). *Δημόσια Ασφάλεια & Αντεγκληματική Πολιτική*. Γ' έκδοση αναθεωρημένη. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπαχαλαράμπους, Χ. (2019). Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 139-153). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Πιτσελά, Α. (2012). *Η εγκληματολογική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ριζάβα, Φ. (2012). *Οργανωμένο έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σταμούλη, Ε. (2015). *Πολιτικές Ασφάλειας στην Ελλάδα σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία και οι συνέπειές τους στην αντεγκληματική πολιτική* (Διδακτορική Διατριβή). Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης: Κομοτηνή.

Σταμούλη, Ε. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: τάσεις και μεταβολές. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος* (σσ. 1194-1230). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών*.

Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. (σσ. 213-237). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Τσίγκανου, Ι. (2016). Αντεγκληματική πολιτική και τυπικός κοινωνικός έλεγχος στην Ελλάδα της κρίσης. Στο Μ Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος.* (σσ. 214-233). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Χιόνης, Δ. (2016). Το λαθρεμπόριο καπνού στην Ελλάδα της κρίσης. Στο Μ Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη – Α' Τόμος.* (σσ. 1284-1301). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Χλούπης, Γ. (2019). το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλαμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 279-303). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Χουλιάρας, Α. (2019). Εγκληματικότητα των ισχυρών. Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλαμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 63-85). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Young, J. (2009). Ηθικός Πανικός: Οι καταβολές του στην Αντίσταση, τη μνησικακία και η ερμηνεία της φαντασίας σε πραγματικότητα. Στο Β. Καρύδης & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα* (σσ. 21-39). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Φάκος, Α. (2015). Ζητήματα διαφθοράς στον Αθλητισμό. Στο Ν. Κουράκης & Α. Σαμαρά – Κρίσπη (Επιμ.), *Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά – Το πρόβλημα και οι τρόποι επίλυσής του – Πρακτικά Συνεδρίου υπό την Αιγίδα του Εθνικού Συντονιστή για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς* (σσ. 207-212). Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Ξενόγλωσση

Albini, J. (1971). *The American Mafia: Genesis of a Legend*. New York: Appleton Crofts.

Στο Ριζάβα, Φ. (2012). *Οργανωμένο έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Chambliss, W. J. (1988). *On the Take. From petty Crooks to Presidents*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 2nd edition.

Cohen, A. (1977). The Concept of Criminal Organization. Lanham, The British Journal of Criminology. Vol 17, No 2. Στο Ριζάβα, Φ. (2012). *Οργανωμένο έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Cressey, D. R. (2008 {1969}). *The Theft of the Nation: The structure and Operations of Organized Crime in America*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.

Europol (2014). *Decoding the EU's most threatening criminal networks*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Gounev, P & Beslov, T. (2012). Corruption and criminal markets. Στο P. Gounev & V. Ruggiero (Eds), *Corruption and Organized Crime in Europe. Illegal partnerships* (pp. 69-92). London and New York: Routledge.

Green, P & Ward, T. (2004). *State Crime. Governments, Violence and Corruption*. London: Pluto Press

Hirschfeld, K. (2015). *Gangster States. Organized Crime, Kleptocracy and Political Collapse*. London: Palgrave Macmillan

Merton, R. K. (1983) *Teoria e structurasociale*, Vol. 1, Mulino Bologna. Στο Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη και στο Γασπαρινάτου, Μ. (2019). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα. Στο Σ Βιδάλη, Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 157-183) Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Morselli, C. (2009). *Inside Criminal Networks*. New York: Springer.

Paoli, L. & Beken, T.V. (2014). *Organized Crime. A Contested Concept*. Στο Paoli L. (Ed.), *The Oxford Handbook of Organized Crime*. (pp. 13-31). Oxford University Press.

Ruggiero, V. (2012). Introduction. the organisation of crime. Στο P. Gounev & V. Ruggiero (eds), *Corruption and Organized Crime in Europe. Illegal partnrships* (pp. 3-14). London and New York: Routledge.

Smith, D. C. Jr. (1990). *The Mafia Mystique*. Lanham, MD: University Press Of America. Στο Ριζάβα, Φ. (2012). *Οργανωμένο έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Νομοθεσία

Ν. 2928/2001, *Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων* (ΦΕΚ 141/τ. Α΄/27-06-2001, Εθνικό Τυπογραφείο, www.et.gr)

Ν. 3875/2010, *Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις* (ΦΕΚ 158/τ. Α΄/20-09-2010, Εθνικό Τυπογραφείο, www.et.gr)

Ν. 5090/2024, *Παραμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης - Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας* (ΦΕΚ 30/τ. Α΄/23-02-2024, Εθνικό Τυπογραφείο, www.et.gr)

Πηγές από το διαδίκτυο

Ελληνόγλωσσες

ΑΑΔΕ: Σημαντικό πλήγμα στο λαθρεμπόριο ποτών – Κατάσχεσαν πάνω από ένα τόνο «μπόμπες» (14-05-2022). Ανακτήθηκε 1 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.mewsbeat.gr/financial/arthro/8608677/aade-simantiko-pligma-sto-lathreborio-poton-kataschesan-pano-apo-ena-tono-bobes>

Αθανασίου, Δ. (08-10-2023). *Δικάζονται 51 άτομα για λαθρεμπόριο ποτών από κύκλωμα που έδρασε σε Ρόδο και Κρήτη*. Ανακτήθηκε 11 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.dimokratiki.gr/08-10-2023/dikazontai-51-atoma-gia-lathreborio-poton-apo-kykloma-pou-edrase-se-rodo-kai-kriti/>

Αθλητισμός με ουσίες και οργανωμένο έγκλημα στην Αυστραλία. (07-02-2013). Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου 2024, από <https://tvxs.gr/news/athlitika/epaggelmatikos-athlitismos-me-oysies-kai-organomeno-egklima-stin-aystralia/>

Αλεξίου, Γ. (01-02-2024). Κλείνει ο Ιππόδρομος μετά από 100 χρόνια λειτουργίας. Ανακτήθηκε 26 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.ogdoo.gr/life/spor/kleinei-o-ippodromos-meta-apo-100-xronia-leitourgias>

Από την οπαδική βία...στο οργανωμένο έγκλημα για ένα χαρτζιλίκι: Ερευνώνται «σεσημασμένοι» χούλιγκαν. (13-12-2023). Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.otamagazine.gr/koinonia/apo-tin-opadiki-via-sto-organomeno-egklima-gia-ena-chartziliki-ereynontai-sesimasmenoi-choylikan/>

Αποκαλύφθηκε μεγάλη απάτη με δελτία του ΟΠΑΠ – Ξέπλεναν χρήματα μέσω κερδισμένων δελτίων. (18-09-2014). Ανακτήθηκε 28 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.iefimerida.gr/news/170739/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CF%8D%CF%86%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%AC%CF%84%CE%B7-%CE%BC%CE%B5-%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%80%CE%B1%CF%80-%CE%BE%CE%AD%CF%80%CE%BB%CE%B5%CE%BD%CE%B1%CE%BD-%CF%87%CF%81%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CF%89-%CE%BA%CE%B5%CF%81%CE%B4%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CF%89%CE%BD>

Αρχή Στοιχημάτων: Προσοχή στα παράνομα στοιχήματα στο διαδίκτυο. (08-04-2020). Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου 2024, από

https://economytoday.signalive.com/epiheiriseis/ypiresies21102_arhi-stoihimaton-prosohi-sta-paranoma-stoihimata-sto-diadiktyo

Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας/Κλάδος Ασφάλειας/Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας. (Οκτώβριος 2017). *Έκθεση για το Σοβαρό και το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2016*. Ανοικτή Έκδοση, Αθήνα. Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.astynomia.gr/file/2013/05/07112017ethsiaekthesi2016.pdf>

Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας/Κλάδος Ασφάλειας/Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας. (Μάρτιος 2022). *Έκθεση για το Σοβαρό και το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2020*. Ανοικτή Έκδοση, Αθήνα. Ανακτήθηκε 05 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.astynomia.gr/file/2022/12/28062022ekthesiorganwmenou2022.pdf>

Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας/Κλάδος Ασφάλειας/Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας. (Ιανουάριος 2024). *Έκθεση για το Σοβαρό και το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2022*. Ανοικτή Έκδοση, Αθήνα. Ανακτήθηκε 05 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.astynomia.gr/file/2024/01/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%9F%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A5-2022-%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%A4%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%94%CE%9F%CE%A3%CE%97-1.pdf>

Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας/Κλάδος Ασφάλειας/Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας. (Νοέμβριος 2024). *Έκθεση για το Σοβαρό και το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2023*. Ανοικτή Έκδοση, Αθήνα. Ανακτήθηκε 05 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.astynomia.gr/file/2024/11/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%9F%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A5-2023-%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%A4%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%94%CE%9F%CE%A3%CE%97-1.pdf>

%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%A7%CE%A4%CE%97-
%CE%95%CE%9A%CE%94%CE%9F%CE%A3%CE%97..pdf

Βαλσαμής, Δ. Γ. (2024). *Σκιώδης Τραπεζική Αγορά*. Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου 2024, από <https://indeepanalysis.gr/analyseis/arthra/skiwdhs-trapezikh-agora>

Βιδάλη, Σ. (19-07-2009). *Η πορεία προς το οργανωμένο έγκλημα*. Ανακτήθηκε 05 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.tovima.gr/2009/07/19/opinions/i-poreia-pros-to-organwmeno-egklima/>

Βιδάλη, Σ. (07-01-2013). *Νομιμότητα και παρανομία: βίοι παράλληλοι*. Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2024, από <https://tvxs.gr/apopseis/arthra-gnomis/nomimotita-kai-paranomias-bioi-paralliloi-tis-sofias-bidali/>

Βιδάλη, Σ. (2018). *Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από τη διαδρομή του William Chambliss. The Art of Crime/6*. Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2024, από <https://theartofcrime.gr/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%B4/>

Βιδάλη, Σ. (03-03-2020). *Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε 30 Οκτωβρίου 2024, από <https://left.gr/news/organomeno-egklima-stin-ellada>

Βιδάλη, Σ. (27-03-2023). *Οργανωμένο έγκλημα: μια επισκόπηση*. Ανακτήθηκε 06 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.kreport.gr/2023/03/27/organomeno-egklima-mia-episkopisi-3/>

Γνωστός εστιάτορας των νοτίων προαστίων ο «εγκέφαλος» του κυκλώματος με τα αναβολικά. (24-05-2024). Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου 2024, από <https://www.vimaonline.gr/20/article/52705/gnostos-estiatoras-ton-notion-proastion-o-egefalos-tou-kuklomatos-me-ta-anavolika>

Γούλας, Β. & Τσακίρογλου, Β. (11-02-2024). *Λουκέτο στον Ιππόδρομο. Το ...Γκανιάν* *τερμάτισε 100 χρόνια ιστορίας*. Ανακτήθηκε 26 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.protothema.gr/stories/article/1465416/louketo-ston-ippodromo-to-ganian-termatise-100-hronia-istorias/>

Δαλιάνης, Β. (05-04-2024). *Europol: το 86% των πιο επικίνδυνων εγκληματικών οργανώσεων στην ΕΕ ξεπλένει χρήματα σε real estate και τουρισμό*. Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/eurompi/europol-to-86-ton-pio-epikindinon-egklimatikon-organoseon-stin-ee-xepleni-chrimata-se-real-estate-ke-tourismo/>

Δεν έχει τέλος το παράνομο εμπόριο στον Προμαχώνα Σερρών (04-11-2017). Ανακτήθηκε 12 Οκτωβρίου 2024 από <https://parallaximag.gr/epikairotita/den-echei-telos-to-paranomo-emporio-ston-promachona-serron>

Δολοφονία αστυνομικού Λυγγερίδη: Σε απολογία ο πρόεδρος του Ολυμπιακού και τα μέλη της Διοίκησης της ομάδας (20-11-2024). Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου 2024, από <https://financenews.gr/koinonia/dolofonia-astynomikou-lyngeridi-se-apologia-o-proedros-tou-olybiakou-kai-ta-meli-tis-dioikisis-tis-omadas-apopeira-ekviasmou-me-skevoria-katangellei-o-olybiakos/48341/>

Δρακοντίδης, Φ. (17-11-2024). *Ρομά: «Στροφή» στα franchise από συμμορίες για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος - Επενδύσεις και σε πολυτελή ακίνητα.* Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.protothema.gr/greece/article/1562925/strofi-sta-franchise-apo-summories-roma-gia-to-xepluma-maurou-hrimatos-ependuseis-kai-se-poluteli-akinita/>

Εθνική Αρχή Διαφάνειας (Αύγουστος 2022). *Οδηγός Εκπόνησης Τομεακών Στρατηγικών για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς.* Ανακτήθηκε 13 Νοεμβρίου 2024, από <https://aead.gr/publications/manuals/odigos-ekponisis-tomeakon-stratigikon-katapolemisi-diafthoras>

ΕΛΑΣ: Εξαρθρώθηκε διεθνές κύκλωμα εμπορίας και εκμετάλλευσης αλλοδαπών γυναικών (01-07-2023). Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://gr.euronews.com/2023/07/01/elas-exathrothike-diethnes-kikloma-emporias-kai-ekmetalleyisis-allodapon-gynaikon>

Εξιχνιάστηκε υπόθεση παράνομου στοιχηματισμού μέσω διαδικτύου (15-12-2022). Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.euro2day.gr/news/highlights/article/2166402/exihniasthke-ypothesh-paranomoy-stoihhmatismoy-mes.html>

Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων – Ανεξάρτητη Αρχή (Ε.Ε.Ε.Π.), <https://www.gamingcommission.gov.gr/>

Έτσι δουλεύουν οι νονοί της νύχτας και η στρατιά των μπράβων τους. Θέμα iellada.gr (18-01-2018). Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.iellada.gr/elladaetsi-doyleyoyn-oi-nonoi-tis-nyhtas-kai-i-stratia-ton-mpravon-toys-thema-ielladagr>

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα/Ευρωσύστημα (2024). *Το σκιώδες τραπεζικό σύστημα και η επανεξέταση της στρατηγικής.* Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/shadow-banking.el.html>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Ειδική Επιτροπή για το οργανωμένο έγκλημα, τη διαφθορά και τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες (01-10-2012). *Έγγραφο εργασίας σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα.* Ανακτήθηκε 2 Νοεμβρίου 2024, από https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/crim/dt/913/913961/913961el.pdf

Έφοδος της Αστυνομίας σε παράνομο καζίνο στην Αθήνα: 68 συλλήψεις, πρόστιμα 43.000 ευρώ (10-11-2020). Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου 2024 από <https://www.mononews.gr/society/efodos-tis-astinomias-se-paranomo-kazino-stin-athina-68-sillipsis-prostima-43-100.evro>

Ζαχλεία, Κ. (20-10-2016). *Trafficking: Γυναίκες χωρίς ταυτότητα.* Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.eleftheria.gr/m/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/134052-trafficking-%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%82-%CF%84%CE%B1%CF%85%CF%84%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1.html>

Η Δεκαετία του '80: Μια Χρυσή Εποχή (14-03-2024). Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.moneyandlife.gr/dekaetia-tou-80/>

Η «Δίκη» αποκαλύπτει: Με...ρήτρες η στοιχηματική απάτη! 183 οι κατηγορούμενοι, ανάμεσά τους και αστυνομικός (19-11-2024). Ανακτήθηκε 24 Νοεμβρίου, από

<https://www.newbreak.gr./athlitika/769684/i-diki-apokalyptei-me-ritres-i-stoichimatiki-apati-183-oi-katigotoymenoi-anamesa-toys-kai-astynomikos/>

Η μαφία έχει εισχωρήσει στον ιταλικό τουριστικό τομέα (22-04-2021). Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου 2024, από https://www.economistas.gr/diethni/36091_i-mafia-eheu-eishorisei-ston-italiko-toyristiko-tomea

Θα πλημμύριζαν την αγορά με ποτά – μπόμπες: το ΣΔΟΕ κατάσχεσε 10 κοντέινερ με 145.000 μπουκάλια (06-04-2023). Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου από <https://www.newsbomb.gr/ellada/astynomiko-reportaz/story/1413856/simantiko-pligma-tou-sdoe-stin-paranomi-diakinisi-alkooloyxon-poton>

Ιωάννου, Γ. (08-2024). *Τι Είναι το Ανταλλακτήριο Στοιχημάτων; Ανταλλακτήρια Στοιχημάτων vs. Παραδοσιακές Στοιχηματικές Εταιρίες*. Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου 2024, από <https://bet8-gr.com/betting/antallaktirio-stoichimaton/>

Καλαφάτης, Α. (18-09-2024). *Στα ίχνη κυκλώματος για ξέπλυμα χρήματος μέσα από πολυτελή εστιατόρια στην Αθήνα*. Ανακτήθηκε 26 Δεκεμβρίου 2024, από <https://www.ieidiseis.gr/ellada/262250/sta-ixni-kyklomatos-gia-kseplyma-xrimatos-mesa-apo-polyteli-estiatoria-stin-kifisia-kai-sto-kentro-tis-athinas>

Καρατράντος, Τ. (Μάιος 2021). *Το οργανωμένο έγκλημα στην Ευρώπη και η Νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2024, από <https://www.eliamep.gr/to-organomeno-egklima-stin-evropi-kai-i-nea-stratigiki-tis-evropaikis-enosis-triantafyllos-karatrantos/>

Κατερίνη: Εξάρθρωση εγκληματικής ομάδας για παράνομο τζόγο σε ίντερνετ-καφέ - Συνελήφθησαν 6 άτομα. Newsroomiefimerida.gr (22-05-2024). Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου

2024, από <https://www.iefimerida.gr/ellada/katerini-exarthrosi-egklimatikis-omadas-paranomo-tzogo>

Κόλλια, Β. (17-04-2018). *Εμπορία γυναικών: Ένα «καθημερινό» έγκλημα ανάμεσά μας*. Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.liberal.gr/apopsi/empor-ia-gynaikon-ena-kathimerino-egklima-anamesa-mas>

Κουράκης, Ν. (2000 {1998}). Το οργανωμένο έγκλημα. Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα. Στο *Πρακτικά του 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23 - 25.10.1998* (σσ. 173-193). Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας. Ανακτήθηκε από <https://courakis.gr/images/stories/pdf/to-organomeno-egklima.pdf>

Κύκλωμα εκβιασμών: Πώς δρούσε η εγκληματική οργάνωση που μετείχαν και οπαδοί του Παναθηναϊκού – 17 συλλήψεις (16-07-2024). Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.in.gr/2024/07/16/greece/eksarthrothike-egklimatiki-organosi-pou-diepratte-ekviasmous-eksixniastikan-78-ypotheseis-eginan-17-syllipseis/>

Κύκλωμα «Carousel» εικονικών εταιρειών: Ξέπλυμα χρήματος μέσω πασίγνωστων εστιατορίων σε Κηφισιά και Αθήνα – Τα Rolex και η Jaguar (photos) (18-09-2024). Ανακτήθηκε 26 Δεκεμβρίου 2024, από <https://www.topontiki.gr/2024/09/18/kikloma-carousel-ikonikon-eterion-xeplima-chrimatos-meso-pasignoston-estiatorion-se-kifisia-ke-athina-ta-rolex-ke-i-jaguar/>

Κυριακίδου, Μ. (2024). *Γυναίκες – θύματα της εμπορίας λευκής σαρκός στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://infinitis.gr/%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%B8%CF%8D%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82->

[%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CF%83/](#)

Λαθρέμποροι συνελήφθησαν στον Προμαχώνα με 22 τόνους αλκοόλ (23-12-2016). Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.newsbeast.gr/society/astynomiko-deltio/arthro/2512992/lathrempori-me-22-tonous-alkool-sinelifthisan-ston-promachona>

Λαμπρόπουλος, Β. (25-11-2008). *Βρώμικες επενδύσεις στον ελληνικό τουρισμό.* Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.tovima.gr/2008/11/25/archive/brwmikes-ependyseis-ston-elliniko-toyrismo/>

Λαμπρόπουλος, Β. (30-06-2018). *Ο νέος γύρος του φονικού πολέμου των νονών της νύκτας.* Ανακτήθηκε 28 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.tovima.gr/2018/06/30/society/o-neos-gyros-toy-fonikoy-polemoy-twn-nonwn-tis-nyxtas/>

Λαμπρόπουλος, Β. (02-12-2018). *Ο «Ριχάρδος» και οι αλυσίδες ξεπλένουν «βρώμικο χρήμα».* Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.tovima.gr/print/society/o-rixardos-Ifkai-oi-alyssides-kseplenoun-vromiko-xrima/>

Λαμπροπούλου, Ε. (27-03-2024). *30 χρόνια Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα: Τι μάθαμε;* Ανακτήθηκε 28 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.kreport.gr/2023/03/27/30-chronia-organomeno-egklima-stin-ellada-ti-mathame/>

Λομπέ, Α. (25-11-2022). *Καζίνο: η εύκολη μέθοδος για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος;* Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://dimosiografia.com/kazino-i-efkoli-methodos-gia-to-xeplyma-vromikou-chrimatos/>

Ματθίας, Σ. (2015). Διαφθορά και κρατική εξουσία. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, τ.15, 1-17. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2024, από <https://doi.org/10.12681/sas.590>

Michalopoulos, S. (22-05-2015). *Η πρόκληση της πάταξης του λαθρεμπορίου καπνού*. Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.euroactiv.gr/section/all/linksdossier/proklisi-tis-pataxis-tou-lathremporiou-kapnou/>

Μουρμούρης, Γ. (06-06-2021). *Οργανωμένο έγκλημα: Βρώμικη όψη της κερδοφορίας οι «παράνομες δραστηριότητες»*. Ανακτήθηκε 28 Οκτωβρίου 2024, από <https://prin.gr/2021/06/greek-mafia/>

Μπακούλη, Ν. (17-01-2024). *Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα είναι χαμένη από χέρι, η Αναστασία Χαλκιά, διδάκτωρ Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου αναλύει το έγκλημα στη χώρα μας και τους λόγους που η καταπολέμησή του είναι ανεπαρκής*. Ανακτήθηκε 28 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.oneman.gr/life/i-katapolemisi-tou-organomenou-egklimatos-stin-ellada-einai-xameni-apo-xeri/>

Μπαλαούρα, Ι. Ι. & Μπίτσικα, Ε. (Ιούνιος, 2018). *Το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα ως απειλή για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2024, από https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/10/diasynoriako_egklima_balaoura_bitsika-2.pdf

Μπέσκος, Σ. (17-09-2014). *Μεγάλη απάτη με τα δελτία του ΟΠΑΠ*. Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.dnews.gr/eidhseis/oikonomia/38725/megali-apati-metta-deltia-tou-opap>

NBA: Η απαγόρευση που επέβαλλε κατά τη διάρκεια των αγώνων (pic) (15-10-2024).

Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2024, από

<https://www.fosonline.gr/basket/nva/article/319505/nba-h-apagoreysi-poy-epevalle-kata-ti-diarkeia-ton-agonon-pic>

Ξέπλυμα μαύρου χρήματος και ποδόσφαιρο, (01-07-2009). Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου

2024, από <https://www.capital.gr/oikonomia/767276/xeplyma-maouroi-xrimatos-kai-podosfairo/>

Ξέπλυμα μαύρου χρήματος μέσα από ανταλλακτήρια χρυσού (18-02-2012). Ανακτήθηκε

30 Νοεμβρίου 2024, από

<https://www.iefimerida.gr/news/37366/%CE%BE%CE%AD%CF%80%CE%BB%CF%85%CE%BC%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%85-%CF%87%CF%81%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CE%BF%CF%8D-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%87%CF%85%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1>

Ο Μαρινάκης κατηγορείται ότι χρηματοδοτούσε χούλιγκανς που συνδέονται με τον θάνατο

αστυνομικού (21-11-2024). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από [https://monobala.gr/o-](https://monobala.gr/o-marinakis-katigoreitai-oti-chrimatodotouse-chouligkans-pou-syndeontai-me-ton-thanato-astynomikou/)

[marinakis-katigoreitai-oti-chrimatodotouse-chouligkans-pou-syndeontai-me-ton-thanato-astynomikou/](https://monobala.gr/o-marinakis-katigoreitai-oti-chrimatodotouse-chouligkans-pou-syndeontai-me-ton-thanato-astynomikou/)

Όντορπ, Ν. Β. (18-06-2023). *Ποιος θα σταματήσει το sportswashing*; Ανακτήθηκε 21

Δεκεμβρίου 2024, από

<https://www.dw.com/el/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CF%8C%CF%82-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-sportswashing/a-65930460>

Οι στενές σχέσεις του οργανωμένου εγκλήματος με τους χούλιγκαν του Παναθηναϊκού – Οι «οργανωμένοι» νονοί της Λεωφόρου (16-07-2024). Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.in.gr/2024/07/16/greece/oi-stenes-sxeseis-tou-organomenou-egklimatos-tous-xouligkan-tou-panathinaikou-oi-organomenoi-nonoi-tis-leoforou/>

Παπαδοπούλου, Ε. (19-12-2023). *Φάκελος «οπαδική βία» στον Άρειο Πάγο. Στο οργανωμένο έγκλημα οι έρευνες για τις επιθέσεις.* Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/415897_sto-organomeno-egklima-oi-ereynes-gia-tis-epitheseis

Παναγόπουλος, Γ. (02-06-2021). *Οργανωμένο έγκλημα: Η «γεωγραφία» της ελληνικής μαφίας – Πώς γίνεται το ξέπλυμα μαύρου χρήματος.* Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.iefimerida.gr/ellada/organomeno-egklima-geografia-ellinikis-kamora>

Παπαδογιάννης, Γ. (02-10-2023). *Αγορά ακινήτων: το μεγάλο πλυντήριο «μαύρου» χρήματος στην Ελλάδα.* Ανακτήθηκε 28 Νοεμβρίου 2024, από https://www.businessdaily.gr/oikonomia/97315_agora-akiniton-megalo-plyntirio-mayroy-hrimatos-stin-ellada

Παπανδρόπουλος, Α. Χ. (15-07-2024). *Η οικονομία της νύχτας.* Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.ot.gr/2024/07/15/apopseis/i-oikonomia-tis-nyxtas>

Παράνομο εργοστάσιο λαθραίου καπνού – Κατασχέθηκαν 23 τόνοι (25-10-2018). Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.voria.gr/article/paranomo-ergostasio-lathreou-kapnou-kataschethikan-23-toni-foto>

Πεφάνης, Δ. (25-04-2024). *Macius (JTI): Το λαθρεμπόριο καπνού στερεί 500 εκατ. Ευρώ ετησίως από το ελληνικό δημόσιο.* Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.cnn.gr/oikonomia/epixeiriseis/video/416504/macius-jti-to-lathremporio-kapnou-sterei-200-ekat-evro-etisios-apo-to-elliniko-dimosio>

Πλατής, Β. (16-08-2023). *Οπαδική βία και οργανωμένο έγκλημα.* Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.eleftheria.gr/m/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/344985.html>

Πόπωτας, Δ. & Καλύβα, Α. (2018). *Κύκλωμα λαθρεμπορίας χρυσού: Η δράση του, το ξέπλυμα χρήματος και ο τζίρος των 400.000 ευρώ την ημέρα.* Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.protothema.gr/greece/article/842787/fotografies-apo-tin-katashesi/>

Πώς γινόταν το «ξέπλυμα» – Ο τρόπος δράσης του κυκλώματος λαθρεμπορίας χρυσού (vid) (02-12-2018). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.ethnos.gr/greece/article/7896/posginotantoxeplymaotroposdrashstoykykloamatoslathremporiasxrysoyvid>

Σταφυλίδης, Γ. (21-04-2016). *Αποκαλύπτοντας τις μεθόδους ξεπλύματος μαύρους χρήματος.* Ανακτήθηκε 1 Δεκεμβρίου 2024, από <https://inefan.gr/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CF%8D%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B9%CF%82->

%CE%BC%CE%B5%CE%B8%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%85%CF%82-
%CE%BE%CE%B5%CF%80%CE%BB%CF%8D%CE%BC%CE%B1/

Σταμούλη, Ε. (06-06-2021). *Οργανωμένο έγκλημα: ο κύκλος της διαφθοράς και της βίας*. Ανακτήθηκε από <https://www.epohi.gr/article/39990/organomeno-egklhma-o-kyklos-ths-diafthoras-kai-ths-vias>

Στεργιούλης, Ε. (Μάρτιος 2021). Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. *Crime Times*, τ.15. Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.crimetimes.gr/%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%83/>

Στεργιούλης, Ε. (03-06-2021). *Η βία του οργανωμένου εγκλήματος*. Ανακτήθηκε 23 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.capital.gr/arthra/3550146/i-bia-tou-organomenou-egklimatos/>

Στο επίκεντρο το λαθρεμπόριο στον Προμαχώνα (20-03-2018). Ανακτήθηκε 13 Οκτωβρίου 2024, από <https://parallaximag.gr/epikairotita/sto-epikentro-to-lathremporio-ston-promachona>

Συμβούλιο της Ευρώπης – Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς (GRECO) (19-06-2015). *Τρίτος Κύκλος Αξιολόγησης/Τρίτη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης για την Ελλάδα «Ποινικοποιήσεις (ETS 173 και 191, GPC 2)»/«Διαφάνεια στη Χρηματοδότηση των Πολιτικών Κομμάτων»*. Ανακτήθηκε 2 Νοεμβρίου 2024, από

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c648a>

Συμμορία νονών: Πώς εκβίαζαν και καταδυνάστευαν τους καταστηματαρχες – Σοκαριστικοί διάλογοι (17-07-2024). Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.in.gr/2024/07/17/greece/symmoria-nonon-pos-ekviazan-kai-katadynasteyan-tous-katastimatarxes-sokaristikoi-dialogoi/>

Τέλος το μαύρο χρήμα στην αγορά ακινήτων (20-09-2023). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.sofokleousin.gr/telos-to-mayro-xrima-stin-agora-akiniton>

Το Hawala, το μαύρο χρήμα και η διακίνηση μεταναστών (05-05-2023). Ανακτήθηκε 1 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.tovima.gr/print/society/to-hawala-crto-mayro-xrima-cr-kai-i-diakinisi-cr-metanaston/>

Το πρόγραμμα «Νυχτερινή οικονομία για βιώσιμη ανάπτυξη», οι νέες ευκαιρίες και οι μεγάλες προοπτικές της Λευκωσίας. (05-10-2024). Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου 2024, από <https://inbusinessnews.reporter.com.cy/article/2024/10/5/799232/to-programma-nukhterine-oikonomia-gia-biosime-anaptuxe-oi-nees-eukairies-kai-oi-megales-prooptikes-tes-leukosias/>

Φουντής, Α. (11-08-2021). *Αποκαλυπτικό ντοκιμαντέρ: Πώς εξαγοράζονται αγγλικές ομάδες και μετατρέπονται σε οχήματα ξεπλύματος μαύρου χρήματος (Video)*. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.documentonews.gr/article/apokalyptiko-ntokimanter-pos-exagorazontai-agglikes-omades-kai-metatrepontai-se-oximata-xeplymatos-mayroy-xrimatos-vid/>

Χρυσά Κοσμήματα: Μια πολύτιμη επένδυση σε περιόδους οικονομικής αβεβαιότητας (03-09-2024). Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.notospress.gr/oikonomia/story/109510/xrysa-kosmimata-mia-polytimi-ependysi-se-periodous-oikonomikis-avevaiotitas>

Ξενόγλωσσες

Antonopoulos, G. A. (2009). “Are the ‘Others’ Coming”? Evidence on “Alien Consiracy” from three Illegal Markets in Greece. *Crime, Law and Social Change*, (Vol 52) 475–493. Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου 2025, από <https://doi.org/10.1007/s10611-009-9204-2>

Booking.com for Partners (2024). Understanding, detecting and reporting fake reservations. Ανακτήθηκε 12 Οκτωβρίου 2024, από <https://partner.booking.com/en-gb/help/reservations/manage/understanding-detecting-and-reporting-fake-reservations>

Center for the Study of Democracy, (16-07-2010). *Examining the links between organized crime and corruption*. Ανακτήθηκε 6 Δεκεμβρίου 2024, από <https://csd.eu/publications/publication/examining-the-links-between-organised-crime-and-corruption/>

Chambliss, W.J. (2004). On the Symbiosis Between Criminal Law and Criminal Behavior. *Criminology*, Vol. 42 (No 2), 241-251. Ανακτήθηκε 30 Οκτωβρίου, 2024, από <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1745-9125.2004.tb00519.x>

Europol (2021). *EU SOCTA 2021 – Serious and Organised Crime Threat Assessment. A Corrupting Influence: The Infiltration and Undermining of Europe’s Economy and Society by Organised Crime*. Ανακτήθηκε 16 Δεκεμβρίου 2024, από <https://www.pwc.dk/da/services/2021/socta-2021.pdf>

Gottschalk, P. (2009). *Policing Organized Crime: Intelligence Strategy Implementation*. New York: Taylor & Francis Group. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2024, από <http://ebookcentral.proquest.com/lib/eapgr/detail.action?docID=472822>

FATF (Ιούλιος 2009). *FATF Report – Money Laundering through the Football Sector*. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.gamingcommission.gov.gr/images/aml/docs/FATF-Money-Laundering-through-the-Football-Sector.pdf>

FATF (Απρίλιος 2013). *The use of online gambling for money laundering and the financing of terrorism purposes*. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2024, από https://www.gamingcommission.gov.gr/images/aml/docs/MONEYVAL2013.The_use_of_online_gambling_for_money_laundering_and_the_financing_of_terrorism_purposes.pdf

FATF (Φεβρουάριος 2023). *FATF Report – Money Laundering and Terrorist Financing in the Art and Antiquities Market*. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-Terrorist-Financing-Art-Antiquities-Market.pdf.coredownload.pdf>

Financial Stability Board – FSB (16-08-2024). *Non Bank Financial Intermediation*. Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/financial-innovation-and-structural-change/non-bank-financial-intermediation/>

Fickling, D. (16-02-2021). *Η εκκαθάριση των καζίνο από το ζέπλυμα μαύρου χρήματος δεν είναι εύκολη υπόθεση*. Ανακτήθηκε 21 Δεκεμβρίου 2024, από <https://www.capital.gr/bloomberg-view/3525822/3525822-thesi-bloomberg-opinion/>

Global Initiative against Transnational Organized Crime (2023). *Global Organized Crime Index 2023*. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου 2024, από <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/09/Global-organized-crime-index-2023-web-compressed-compressed.pdf>

Johnson, E. Jr. (1962). Organized Crime: Challenge to the American Legal System. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol 53, Issue 4, December (pp. 399-425). Ανακτήθηκε 4 Οκτωβρίου 2024, από https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/jclc/article/5118/&path_info=65_53JCrimLCriminology_PoliceSci399_1962_.pdf

Interpol (2022). Annual report. Ανακτήθηκε 4 Ιανουαρίου 2025, από <https://www.interpol.int/Resources/Documents#Annual-Reports>

Kelly, R. J. (1987). The Nature of Organized Crime and its Operations. In Herbert Edelhertz (Ed.), *Major Issues in Organized Crime Control, A compendium of papers prepared by experts in the field – Symposium Proceedings* (pp. 5-49). Washington D.C.: US Department of Justice, National Institute of Justice. Ανακτήθηκε 4 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/106775NCJRS.pdf>

Von Lampe, K. (2016). *Organized Crime. Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra – legal Governance*. U.S.A. Sage Publications Inc. Ανακτήθηκε 26 Οκτωβρίου 2024, από DOI:[10.4135/9781506305110](https://doi.org/10.4135/9781506305110)

Lambropoulou, E. (2003). Criminal “organizations” in Greece and public policy: from non-real to hyperreal? *International Journal of the Sociology of Law*, 31. 69-87. Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου 2024, από 10.1016/S0194-6595(03)00002-9

Lemieux, V. (2003). *Criminal Networks*. Ottawa, Royal Canadian Mounted Police – Research and Evaluation Branch – Community, Contract and Aboriginal Policing Services Directorate. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2024, από <https://publications.gc.ca/collections/Collection/JS62-107-2003E.pdf>

Mollman, S. (31-03-2016). *Casinos in the Philippines are a great place to launder money*. Ανακτήθηκε 21 Δεκεμβρίου 2024, από <https://qz.com/651383/casinos-in-the-philippines-are-a-great-place-to-launder-money>

Moore, H. M. (1987). Organized Crime as a Business Enterprise. In Herbert Edelhertz (Ed.), *Major Issues in Organized Crime Control, A compendium of papers prepared by experts in the field – Symposium Proceedings* (pp. 51-65). Washington D.C.: US Department of Justice, National Institute of Justice. Ανακτήθηκε 4 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/106775NCJRS.pdf>

Della Porta, D. & Vanucci, A. (2012). The hidden Order of Corruption. An Institutional Approach. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου 2024, από https://www.researchgate.net/publication/286318108_The_hidden_order_of_corruption_An_institutional_approach

Ruggiero, V. (2010). Organised Behaviour and Organised Identity. *Beijing Law Review*, Vol.1 (No.1), 14-19. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου 2024, από https://www.scirp.org/pdf/BLR20100100003_10838700.pdf

Shaw, M. & Kemp, W. (2012). Spotting the Spoilers. A guide to Analyzing Organized Crime in Fragile States. International Peace Institute. Ανακτήθηκε 6 Φεβρουαρίου 2025, από <https://www.ipinst.org/2012/03/spotting-the-spoilers-a-guide-to-analyzing-organized-crime>

UNODC (2017). *Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Ανακτήθηκε 2 Νοεμβρίου 2024, από https://www.unodc.org/documents/treaties/Legislative_Guide_2017/Legislative_Guide_E.pdf

UNODC (2021). *Global Report on Corruption in Sport. Evolutions in Sport Related to Corruption*. Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2024, από https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2022/Global_Report_on_Corruption_in_Sport_Chapter_1.pdf

UNODC (2021). *Global Report on Corruption in Sport. Organized Crime and Sport*. Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2024, από https://www.unodc.org/res/safeguardingsport/grcs/section-6.html/SPORTS_CORRUPTION_2021_S6.pdf

UNODC (2021). *Global Report on Corruption in Sport. Illegal Betting and Sport*. Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2024, από https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2022/Global_Report_on_Corruption_in_Sport_Chapter_9.pdf

U.S. Department of Justice – National Institute of Justice (1967). *Task Force Report: Organized Crime. Annotations and Consultant's Papers*. Ανακτήθηκε 4 Οκτωβρίου 2024, από <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/148306NCJRS.pdf>

U.S. Department of Justice (April 2008). *Overview of the Law Enforcement Strategy to Combat International Organized Crime*. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2024, από <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-icitap/legacy/2015/04/23/04-23-08combat-intl-crime-overview.pdf>

Μαρία Βεγλήρη, Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στις οικονομίες της νύκτας, της αναψυχής και της διασκέδασης. Μία παράλληλη σχέση νομιμότητας και παρανομίας.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.